Mårbacka

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1922.

STRÖMSTADSRESAN

BARNJUNGFRUN.

En gång hade de på Mårbacka en barnpiga, som hette Back-Kajsa. Hon var nog sina tre alnar lång, hon hade ett stort, grovt ansikte med stränga, mörka drag, hennes händer voro hårda och fulla av sprickor, som barnens hår fastnade i, när hon kammade dem, och till humöret var hon dyster och sorgbunden.

En sådan människa tycktes ju inte vara enkom skapad till barnpiga, och fru Lagerlöf hade också varit i stort beråd, innan hon stadde henne. Inte hade hon varit i tjänst förr, inte hade hon något gott att brås på, och inte var hon van vid folkskick, därför att hon hade vuxit upp i det fattiga torpet Backarna i skogshöjden ovanför Mårbacka, där det inte bodde en människa i närheten.

Men det hade väl inte funnits någon annan att tillgå, och så hade hon då fått komma. Att hon inte kunde bädda en säng eller tända en kakelugnsbrasa eller ställa i ordning ett bad, det var fru Lagerlöf förberedd på, och det gick ganska lätt att lära henne. Inte heller hade hon något emot att sopa barnkammarn var dag eller att dammtorka och tvätta barnkläder. Men vad fru Lagerlöf alls inte kunde lära henne, det var att umgås med barn. Hon ville inte leka med dem, hon sade aldrig ett vänligt ord till dem, hon kunde inte en saga och inte en visa. Hon ville visst inte vara stygg mot dem, men hon var nu en gång så lagd, att hon inte tyckte om stoj och ras och skratt. Hon ville helst, att barnen skulle sitta stilla på var sin stol utan att tala eller röra sig.

Nå ja, fru Lagerlöf var ganska nöjd med henne i alla fall. Vad det beträffade, att barnpigan inga sagor kunde, så hade barnen på Mårbacka ännu sin farmor i livet. Hon kom var förmiddag, så snart hon var färdigklädd, och satte sig i hörnsoffan i sängkammarn. Och genast hade hon alla barnen omkring sig, och hon sjöng och berättade för dem ända till middagen. Och de hade också den, som kunde leka med dem, för löjtnant Lagerlöf rustade om med dem, så snart han hade en ledig stund.

Back-Kajsa var stark och tålig och plikttrogen, och hon var en människa att lita på. Om herrskapet for bort på kalas, så kunde de vara vissa om att hon inte gick sin väg och lämnade barnen ensamma i barnkammarn. Hon skulle ha varit alldeles förträfflig, om hon bara hade haft litet lättare handlag. Men det var inga milda tag, när de små armarna skulle in i klänningsärmarna, tvållöddret kom jämt i ögonen på barnen, när de tvättades, och vid kamningen kändes det, som om varje hårstrå skulle slitas av huvudet.

Barnkammarn på Mårbacka var ett ljust och varmt och rymligt rum, det bästa i hela huset, men den hade ju det felet, att den var ett gavelrum, så att man först skulle ut i nedre förstugan, sedan uppför en trappa och så fram över en vind för att komma dit. Och vindstrappan var brant och mödosam för små fötter att gå uti, så att det hade varit bra välkommet, när den förra barnpigan lyfte ett barn på armen och bar det uppför den, men det tycktes Back-Kajsa inte förstå sig på. Och det var förskräckande hemskt att gå över vinden, framför allt om kvällarna, sedan mörkret hade kommit, så att det var nästan nödvändigt för de små händerna att ha en stor hand att smyga sig in i. Men Back- Kajsa, som var van vid vilda, mörka skogen, tyckte väl, att vinden på Mårbacka var en trygg och säker plats. Hon gick bara på och räckte inte handen åt någon. Den fick vara glad, som kunde hinna att få tag i en flik av hennes kjol.

Sängarna, som de tre barnen lågo i, voro tillverkade av den präktiga gamla snickarn i Askersby, och de voro mycket prydliga med ett litet räck av svarvade pinnar runtom huvudgärden. Men de voro utdragssängar, för så stor som barnkammarn var, togo ändå tre sängar betydlig plats, och det var gott att kunna skjuta ihop dem om dagen. Och detta var ju inget fel i och för sig, men hur den präktiga gamla snickarn i Askersby hade burit sig åt, hade han gjort sängarna sådana, att de gärna foro isär mitt i natten.

Den, som detta timade, flög förstås upp ur sin sötaste slummer, och när man då fann bädden avbruten mittpå, så försökte man krypa ihop i övre delen av sängen och hoppades, att man skulle falla i sömn på nytt. Men det ville inte gärna lyckas, utan om en stund sträckte man ut benen och lät dem hänga. På det sättet låg man och väntade på sömn, tills man blev likaså vaken som på ljusan dag, och då beslöt man sig äntligen för att stiga upp och försöka föra ihop sängdelarna. Och när man tyckte sig ha lyckats med detta och sängkläderna voro tillrättalagda, kröp man så försiktigt som möjligt ner i sängen och sträckte ut sig med stort välbehag. Allt gick bra, sömnen kom smygande, men då gjorde man en oförsiktig vändning. Och krasch, krasch lät det, sängen for isär på nytt, och det var slut med alla förhoppningar att få sova under den natten.

Men under allt detta sov Back-Kajsa, och det föll ingen av de små in, att de skulle kunna väcka henne och be om hjälp. Den förra barnpigan, hon hade genast vaknat, så snart som en säng hade brakat isär, och hon hade satt ihop den lätt och flinkt, utan att man hade behövt be henne.

Ovanpå barnkammarn fanns ett litet, trångt loft, som var uppfyllt med gamla trasiga vävstolar och spinnrockar, och i all den bråten bodde en kattuggla. Det var ett märkvärdigt djur till att kunna föra oväsen. Om nätterna lät det för barnens öron, som om någon skulle ha släpat stora, tunga stockar över deras huvuden. Men när de blevo rädda för bullret, hade den förra barnpigan skrattat åt dem och sagt, att det var ingenting att vara rädd för, det var bara kattugglan. Men Back-Kajsa, som kom ur skogen, var rädd för alla djur. De voro för henne som onda andar, och när hon om nätterna väcktes av kattugglan, tog hon fram psalmboken och började läsa. Hon kunde visst inte lugna de små barnen, utan hon skrämde upp dem, så att den stackars kattugglan växte till ett stort vidundersdjur med tigerhuvud och örnavingar. Och det kan inte beskrivas hur de skälvde ända in i hjärteroten vid tanken på att en sådan ohygglighet bodde uppöver dem. Tänk, om den hade rivit hål på taket med sina väldiga klor och kommit ner till dem!

Det skall aldrig sägas, att Back-Kajsa försummade barnen eller slog dem. Var det likt något, det? Den förra barnpigan hade visst inte varit så noga med att hålla dem hela och rena, men hon hade varit så förfärligt snäll mot dem.

Vad barnen på den tiden räknade som sin största skatt, det var tre små trästolar. De hade fått dem till skänks av den präktiga gamla snickarn i Askersby. De visste inte om de skulle vara en ersättning för att han hade misslyckats med sängarna, men de trodde det nästan. Stolarna voro inte misslyckade, de voro starka och lätta. De kunde användas till bord och till släde, barnen kunde rida runtom rummet på dem, de kunde stiga upp på dem och hoppa till golvet, de kunde lägga dem ner och låta dem föreställa lagård och stall, ja, det fanns ingenting, som de inte kunde brukas till.

Men varför barnen satte ett så oerhört värde på stolarna, förstod man först, då man vände dem upp och ner. Då såg man, att på undersidan av varje stol var ett av barnen avmålat. På den ena såg man Johan, en blåklädd pojke med en ofantlig piska i handen, på den nästa fann man Anna, en liten söt flicka, som var klädd i röd klänning och gul schäferhatt och luktade på en blombukett, och på den tredje syntes Selma, som var en liten tulta i blå klänning och randigt förkläde och ingenting hade i handen och ingenting på huvudet.

Dessa bilder voro ditmålade för att utmärka vem stolarna tillhörde, och barnen betraktade dem fördenskull som sin egendom på ett helt annat sätt än kläder och annat, som de hade fått av föräldrarna. Kläderna, de

vandrade från den ena till den andra, det sågo de ständiga prov på, och deras fina leksaker, de låstes in eller ställdes upp på hörnhyllorna i förmaket, men stolarna, som voro märkta med deras bilder, kunde ingen tänka på att beröva dem.

Därför var det förskräckligt illa gjort av Back- Kajsa, när hon ibland lade upp alla tre stolarna på den höga björkbyrån, så att barnen inte kunde komma åt dem. Låt så vara, att hon nyss hade skurat och att det blev fula märken i det våta golvet, då de släpade sina små stolar över det, men den förra barnpigan skulle aldrig ha haft hjärta att ta stolarna ifrån dem ens för ett ögonblick.

Fru Lagerlöf såg nog, att barnpigan inte förstod sig på hennes små barn. De voro rädda för henne, och de trivdes inte med henne. Men Back-Kajsa var stadd för ett år, och förrän den tiden var utgången, kunde hon inte gärna låta henne flytta. Hon hoppades, att det skulle bli bättre, när det blev sommar, då barnen lekte ute i det fria hela dagarna och inte hade så mycket att göra med barnpigan.

En förmiddag alldeles i början av sommarn hände det emellertid, att den yngsta lilla flickan hade blivit lämnad ensam i barnkammarn. Hon satt yrvaken i sin utdragssäng, undrade var alla människor kunde vara och kände sig på samma gång besynnerligt ruskig och omornad.

Då hon hade hunnit sansa sig litet, kom hon ihåg, att förut på förmiddagen hade hon och de andra barnen fått följa med löjtnant Lagerlöf till Ås brunn för att bada. Efter hemkomsten hade Back-Kajsa lagt dem alla tre påklädda i var sin säng, för att de skulle få sova en stund före middagen.

Men sängarna, där Anna och Johan hade legat, stodo nu tomma, så att hon kunde förstå, att de hade stigit upp och gått sin väg.

De voro kanske redan nere i trädgården och lekte. Hon kände sig allt en smula missnöjd med att de hade gått ifrån henne och lämnat henne ensam kvar i barnkammarn. Men det var ingenting att göra vid den saken. Hon fick lov att krångla sig ner ur sängen och följa efter dem.

Hon var tre och ett halvt år, och hon kunde mycket väl både öppna dörrn och gå utför vindstrappan. Men att vandra över vinden alldeles ensam, det var det värsta vågstycket, och hon lyddes efter om ändå inte någon skulle komma och hämta henne.

Nej, det hördes inga steg i trappan, hon fick nog våga färden på egen hand. Men när hon nu ville resa sig ur sängen, så kunde hon inte.

Hon försökte gång på gång, men hon bara sjönk tillbaka. Hennes ben voro, som om de alls inte tillhörde henne. Hon hade ingen makt över dem.

Den lilla flickan blev utom sig av förfäran. Den känsla av vanmakt, som hon erfor, då kroppen inte ville lyda henne, den var så hemsk, att hon kunde minnas den långt, långt efteråt, ja, genom hela sitt liv.

Hon började naturligtvis gråta. Hon var förtvivlad och över sig given, och ingen stor människa fanns till hands, som kunde hjälpa och trösta henne.

Hon var nog inte länge ensam. Dörren öppnades, och i den stod Back-Kajsa. »Ska inte Selma komma ner å äta middag?» sade hon. »Di stora har ...»

Längre kom hon inte. Den lilla flickan tänkte inte alls på att det var den sträva barnpigan, som stod i dörröppningen. I sin stora förtvivlan såg hon bara, att en vuxen människa, som kunde hjälpa henne, hade kommit, och hon sträckte ut armarna emot henne.

»Kom å ta mej, Back-Kajsa,» ropade hon, »kom å ta mej!»

När Back-Kajsa kom fram till sängen, slog hon armarna om hennes hals och klängde sig intill henne så, som ett barn aldrig förr hade gjort. Det for en liten darrning genom Back- Kajsa. Hon kunde inte göra rösten riktigt stadig, då hon frågade: »Va ä dä mä Selma? Ä ho sjuk?» — »Jag kan inte gå, Back-Kajsa,» sade barnet.

Då lyfte de starka armarna upp henne så lätt, som om hon hade varit en liten kattunge, och på en gång visste den stränga allvarsmänniskan hur hon skulle tala till ett barn.

»Inte ska Selma gråta för dä,» sade hon. »Jag ska bära'na.»

Och därmed var det, som om hela sorgen skulle vara släckt för den lilla. Hon kände sig varken rädd eller olycklig mera. Vad gjorde det, att hon inte kunde gå själv, när Back-Kajsa ville bära henne? Ingen behövde säga henne det. Hon förstod ändå, att den, som hade en så stark och präktig vän som Back-Kajsa, den gick det ingen nöd på.

STORFRÄMMANDET.

Johan och Anna, de voro alldeles över sig givna för den fasliga uppståndelse, som vållades av Selmas sjukdom.

Man kan förstå det. Johan var redan sju år och höll på att lära sig läsa av herr Tyberg. Han var ju pojke, och han räknades nästan som äldsta barnet; visserligen hade han en äldre bror, men han var aldrig hemma, utan vistades jämt i Filipstad hos morföräldrarna. Och nu var det med ens så, att ingen hade någon tanke på honom, utan bara på den minsta tösen.

Och vad Anna beträffar, så var hon fem år, och hon kunde redan både sy och virka, och hon var täck att se på och var äldsta dottern och mammas hjärtebarn. Men vad var det för glädje med allt det där, sedan Selma hade hittat på att bli sjuk?

Se, alla vuxna, de blevo så förfärligt rörda, när de fingo se ett barn, som inte kunde gå. »Hur ska den stackarn komma genom livet?» sade de. »Inte får hon se något av världen, utan det blir att sitta stilla på en och samma fläck. Inte blir hon gift, och inte kan hon försörja sig. Hon får det allt bra svårt.» Och de visade sig alla mycket ömma och medlidsamma mot den sjuka flickan, och det hade Johan och Anna ingenting emot. Men de behövde ju inte alldeles glömma, att det fanns andra barn.

Den, som var värre än någon annan, det var Back-Kajsa. Hon bar Selma på sin rygg, och hon jollrade med henne och talade om för henne, att hon var en riktig Guds ängel. Fast både far och mor och farmor och faster voro inte mycket bättre. Hade inte den där präktiga snickarn i Askersby fått göra en liten vagn åt henne, som Back-Kajsa drog henne i? Och fick någonsin Johan eller Anna låna den där vagnen för att köra sand i den? Nej, den skulle Selma ha, de fingo inte smutsa ner den.

Både Johan och Anna visste, att förut, när Selma kunde gå, så var det inte alls något märkvärdigt med henne, men nu kunde det inte komma några främmande till huset, utan att hon skulle bäras in, för att de skulle se och vända på henne. Och kom det en bondhustru in i köket, strax var Back-Kajsa där och visade Selma för henne. Mest förargligt var det, att Back-Kajsa jämt skulle tala om hur snäll och märkvärdig hon var. Aldrig grät hon, och aldrig var hon vid dåligt humör, fastän hon inte kunde röra sig. Johan och Anna undrade just varför hon inte skulle vara snäll. Så, som hon hade det! Buren och uppassad och bortskämd dagen i ända.

Ja, Johan och Anna kommo överens om att Back-Kajsa var bra svår. Hon kunde inte tåla, att fru Lagerlöf sydde Anna en klänning, som var vackrare än den, som Selma fick, och om det hände, att någon sade om

Johan, att han var artig och snäll, så kunde hon aldrig låta bli att anmärka, att det skulle vara en skam, om inte den vore snäll, som kunde gå och röra sig, som han ville.

Att gamla doktor Hedberg i Sunne blev efterskickad gång på gång för Selmas skull, det var ju inte mer än riktigt, det tyckte både Johan och Anna. Inte heller kunde de klandra, att Högmans- Inga, som alltsomoftast brukade komma till gården för att läsa över grisar och kor, också blev rådfrågad. Men vad de tyckte gick väl långt, det var, att farmor och hushållerskan och Back- Kajsa en gång, när löjtnant Lagerlöf var bortrest, slogo sig samman och kallade till Mårbacka den farliga gamla trollkäringen i Högbergssäter, som var skärtorsdag smorde en kvast och for till Blåkulla. Johan och Anna hade hört, att hon hade sådan makt, att hon kunde sätta eld på ett hus, bara hon såg på det. De voro förskräckligt oroliga hela tiden, som hon var kvar på Mårbacka. De tyckte det var orätt av Back-Kajsa att dra dit sådana rysliga människor.

Visst ville de ha Selma bra. De önskade mer än någon annan, att hon skulle bli frisk igen. Men de kunde rakt inte tycka, att det var något rart, att hon hade förmått att skaffa sig en sjukdom, som ingen kunde bota. Men det tyckte bestämt Back-Kajsa. När varken doktor Hedberg, som så många gånger hade botat dem för hosta och bröstvärk, eller Högmans-Inga, som aldrig misslyckades med grisar och kor, eller den farliga trollkäringen i Högbergssäter, som kunde få liv i en kvastkäpp, kunde hjälpa henne, så tyckte Back-Kajsa, att hon blev allt mer och mer märkvärdig. Till sist, när löjtnant Lagerlöf for till Karlstad med henne och visade henne för regementsläkar Haak, som var den förnämsta doktorn i Karlstad, och han inte heller kunde göra något, då blev Back-Kajsa så högfärdig, att hon ville spricka. Men skulle det inte ha varit bättre, om Selma hade haft en sjukdom, som det kunde ha blivit slut på? Det tyckte då de åtminstone.

Johan och Anna sade, att det tråkigaste med allt detta, det var, att Back-Kajsa var så för god mot Selma, att hon blev alldeles bortskämd. Så liten hon var, hade hon funderat ut, att hon inte behövde vara så lydig som de andra barnen, som kunde stå på sina ben. Framför allt behövde hon inte äta mat, som hon inte tyckte om. När fru Lagerlöf lade för henne stuvade morötter eller spenat eller hårdkokta ägg eller ölsupa, så behövde hon visst inte äta upp sin portion som förr i världen. Bara hon sköt tallriken ifrån sig, gick Back-Kajsa genast ut i köket till hushållerskan och hämtade in sådan mat, som hon tyckte om.

Men det var inte nog med detta, utan Johan och Anna lade märke till att när varken doktor Hedberg eller Högmans-Inga eller den farliga trollkäringen i Högbergssäter kunde bota henne, då kände hon sig så märkvärdig, att hon inte mer brydde sig om att äta vanlig vardagsmat, utan nätt och jämnt höll till godo med kycklingstek och färsk potatis eller smultron och grädde. Men när hon hade varit i Karlstad och doktor Haak ingenting kunde göra för henne, då ville hon ingenting annat smaka än sylt och bakelser.

Johan och Anna hade hört, att faster Nana Hammargren i Karlstad hade varit alldeles över sig given för Selma. Hon hade förespått, att hon skulle komma att svälta ihjäl. Och Johan och Anna, de voro ense om att ifall det inte snart bleve någon ändring, så kunde detta aldrig gå väl.

Men det blev verkligen en ändring.

En morgon tog Back-Kajsa den lilla flickan på ryggen och bar in henne i kökskammarn. Där inne fanns en stor, vit utdragssäng, där gamla fru Lagerlöf brukade sova, och Back-Kajsa gick fram till sängen med henne. »Här ska Selma få se på nånting,» sade hon. Och i detsamma satte hon ner henne bland kuddarna.

Sängen var bäddad med lakan, men ingen hade legat i den under natten, och ingen låg i den nu heller. Gamla fru Lagerlöf, som annars inte brukade bli färdig förrän långt fram på dagen, satt redan fullklädd i soffan, och mamsell Lovisa Lagerlöf, som också bodde i kökskammarn, var uppe och klädd, hon med. Båda två sågo glada och belåtna ut, och när den lilla flickan hade blivit nersatt i sängen, reste de sig och kommo fram till henne.

»Jo, du, i natt har det kommit storfrämmande,» sade hennes farmor och smålog åt henne. Hon började skratta, hon också, för det kunde ju inte finnas något roligare, än att det kom främmande.

Därpå såg hon sig omkring i rummet och undrade var storfrämmandet kunde finnas. Här inne i kökskammarn fanns det åtminstone inte. Inte i det gula hörnskåpet, inte bakom den höga väggklockan och inte under fasters chiffonjé. Det fanns bara ett riktigt gömställe i kökskammarn, och det var den överbyggda nergången till källaren, men där kunde väl inte storfrämmandet ha krupit in.

Allt detta var bra besynnerligt. Varför skulle hon sitta i farmors säng, och varför stodo de andra och stirrade ner i sängen, som om främmandet skulle finnas just där? Hon satt riktigt rådvill och såg från den ena till den andra. Då böjde sig mamsell Lovisa fram och flyttade litet på kuddarna, och då såg hon, att bredvid henne i bädden låg ett avlångt litet bylte, men det fäste hon sig inte vid. Farmor hade ju sagt, att det hade kommit storfrämmande, och med storfrämmande kunde inte menas annat än långväga resande, som förde med sig stora karamellpåsar och leksaker till barnen. Det var det främmandet, som hon tittade efter.

»Ä di där inne?» frågade hon och pekade mot salsdörrn. Hon försökte höra efter om någon talade i nästa rum. Hon hade blivit så förväntansfull, därför att de andra sågo så glada och uppspelta ut.

»Men du har henne ju bredvid dig,» sade farmor och vände på det avlånga byltet. Och nu såg hon, att det hade två små händer och ett litet, rynkigt ansikte.

Hon gav lindebarnet en föraktfull blick, hon hade sett sådana förr, och hon brydde sig inte om dem. Hon vände bort sina ögon, hennes tankar voro hos de främmande och karamellpåsarna.

»Ser du, det här är en liten syster, som har kommit till dig i natt,» sade faster Lovisa. »Henne får du lov att bli snäll emot.»

På detta var hon alldeles oförberedd. Hon skulle gärna ha tagit emot ännu en syster, om denna hade kunnat tala och gå. Men det där lindebarnet intresserade henne inte alls.

Dock — nu klarnade det så mycket, att hon förstod, att alls intet storfrämmande hade kommit. Farmor hade inte menat någon annan än den där barnstackarn. Den hade inte med sig några karamellpåsar, det kunde hon förstå.

När hon begrep detta, kändes hennes missräkning bitterligen stor. Hon kunde inte hålla tillbaka gråten, och Back-Kajsa måste återigen lyfta upp henne på sin rygg och bära ut henne i köket, så att hon inte skulle väcka storfrämmandet.

Men hon hade nog haft orsak att gråta, för efter detta var det slut med hennes lyckas och stormakts tid. Back-Kajsa måste hjälpa fru Lagerlöf att sköta om den lilla nykomna, och denna var ännu mera hjälplös och bortkommen än hon själv. Den lilla ungen kunde man inte heller tala förstånd med, så att det var alltid hon, som måste vänta och ge sig till tåls.

Hädanefter blev det inte så rart med att visa henne för främmande. Nu var det lindebarnet, som skulle fram för att synas och berömmas. Allt det märkvärdiga var fallet av henne, hon var inte förmer än vare sig Anna eller Johan. Det blev många bedrövliga stunder under det år, som följde. Det var inte nog med att hon fick sluta upp att leva på bakelser och sylt, det gick så långt, att när fru Lagerlöf lade för henne stuvade morötter eller spenat eller ärtskidor, så kom ingen och tog bort hennes tallrik och gav henne annan mat, utan hon fick äta vad som var framsatt åt henne.

Om Anna fick en vackrare klänning än hon, så var det ingen, som anmärkte på den saken. Alla tyckte tvärtom, att det var rätt, därför att hon var äldsta dottern.

Ja, ibland kändes det alldeles svart i själen, därför att hon inte var fullt säker om att inte Back-Kajsa tyckte likaså mycket om lillan som om henne.

KARLSTADSRESAN.

Back-Kajsa och hennes skyddsling voro ute på resa. De sutto på kuskbocken av stora täckvagnen bredvid stalldrängen Magnus, som var så gripen av ansvaret att köra med tre hästar på den förskräckliga vägen till Karlstad, att han inte kunde förmås att säga ett ord.

Inne i vagnen sutto fru Louise Lagerlöf och mamsell Lovisa Lagerlöf rätt fram med Johan och Anna på baklängessätet. Det var obeskrivligt mycket roligare att sitta på kuskbocken och titta på hästarna än att vara instängd under kuren, och Johan hade nog gärna velat åka bredvid kusken, men fru Lagerlöf hade sagt, att det var omöjligt att klämma in Back-Kajsa på baklängessätet, och Selma skulle naturligtvis åka, där Back-Kajsa åkte. Löjtnant Lagerlöf var också med på resan, men han for ensam före de andra i sin lilla karriol.

Det var nu ett år, sedan den lilla tösen hade fått ont i sitt ben, och hon kunde alltjämt inte stå på det. Nu var det meningen att göra ett riktigt allvarligt försök att hjälpa hennes onda genom att fara med henne till västkusten. Hon var den enda sjuka ibland resenärerna, men att bada en sommar kunde vara nyttigt för litet var.

Hur som helst, hade hon alldeles glömt bort sin åkomma, där hon satt på kuskbocken. Hon tänkte inte på något annat, än att hon och Back- Kajsa foro bort tillsammans och att lillan var lämnad hemma. Och nu väntade hon sig, att hon skulle få tillbaka de där gångna lyckodagarna, som hon aldrig kunde glömma.

Hon tryckte sig hårt intill Back-Kajsa, lade armen om hennes hals och frågade henne gång på gång om hon inte var glad över att de två nu skulle få vara tillsammans ostörda.

Det kom just inte något svar från Back-Kajsa, men det fäste hon sig inte mycket vid. Back- Kajsa hade aldrig varit någon talande människa.

Stora landsvägen till Karlstad var på den tiden, liksom än i dag, överrik på backar. Det var den krokiga Bäviksbacken och Gunnarsbybacken, som var en halvmil lång, och backen upp till Sundgårdsbergen, som var alldeles tvärbrant, och det var Kleva, som var den farligaste av dem alla, därför att den gränsade intill en avgrund. Det var så backigt, som om man skulle resa mellan himmel och jord. Löjtnant Lagerlöf hade låtit sätta tre hästar för vagnen, för att färden skulle gå lättare, men vid denna anordning voro både kusk och hästar ovana.

Om någonting kunde öka den lilla flickans glädje över att åter äga Back-Kajsa för sig själv, så var det väl att med henne få sitta på en kuskbock och se ner på tre ostyriga hästar, som drogo åstad med den tunga vagnen som en liten leksak och skyndade på i svängarna, så att den stod på två hjul. Det var jämn omväxling: ibland stodo hästarna med styva ben och åkte på hasorna utför backarna, ibland, då det bar alltför tvärbrant neråt, måste stalldrängen Magnus resa sig från sätet och bruka piskan rent förtvivlat för att få djuren i språng, så att den höga vagnen inte skulle välta över dem.

Mitt i en sådan där härlig utförsbacke vände sig den lilla flickan på nytt till barnpigan.

»Ä inte Back-Kajsa glad å vara ensam mä mej? Ä inte Back-Kajsa glad, att inte lillan ä mä?»

Inte heller nu kom det något svar, och då hon undrande vände sig, så att hon kunde se barnpigans ansikte, fann hon, att Back-Kajsa satt med stelt stirrande ögon, gråblek, med hopknipen mun och höll sig hårt fast i kuskbocken.

»Ä inte Back-Kajsa glad?» sade den lilla. Men hon såg på samma gång, att Back-Kajsa alls inte var glad, och detta var en sådan missräkning, att hon nästan ville gråta.

Men nu svarade henne äntligen Back-Kajsa.

»Töst mä sej, Selma! En ska inte tala, när en ä mitt oppe i sån farlighet. Aldrig har jag vart mä om värre, å vore dä inte för hennes skull, hade jag stigit ur å gått hem för längesenna.»

Den lilla satt tyst och begrundade svaret. Hon var inte riktigt nöjd. När hon var med BackKajsa, var hon aldrig rädd. Hon tyckte, att Back- Kajsa inte heller borde vara rädd, då hon var med henne. Det var vackert, att hon inte steg ur och gick hem, men det skulle ha varit ändå bättre, om hon hade varit så glad, att hon ingen rädsla hade känt.

I HYTTEN PÅ »UDDEHOLM».

Mårbackaborna befunno sig alltjämt på resa. Men nu sutto de inte längre i stora täckvagnen, nu voro de ombord på en vacker ångbåt, som hette Uddeholm.

Hela dagen hade de tillbragt i Karlstad för att hälsa på släktingar och göra inköp, men framemot kvällen hade de farit ut ur staden och stått rätt länge och väntat på en lång brygga, som sköt rätt ut i den stora sjön Vänern. Och Back- Kajsa hade genast blivit ängslig, därför att sjön var alldeles strandlös åt ena hållet, så att det såg ut för hennes ögon, som om det där borta skulle vara slut på världen.

Underligt hade det varit att skåda, både för henne och de andra, hurusom den vackra, vita ångbåten hade kommit uppdykande just ur det där strandlösa och närmat sig bryggan för att ta dem ombord.

Back-Kajsa hade följt med, när hon såg, att både löjtnanten och frun och mamsell Lovisa och Johan och Anna utan minsta tvekan gingo över landgången. Hon trodde nog, att löjtnant Lagerlöf hade så mycket samvete, att han inte med berått mod utsatte sina små barn för dödsfara, men hur det skulle gå, när de kommo till det stället, där världen tog slut, det begrep åtminstone inte hon.

Hon hade gärna velat stanna på däck för att få se om vattnet gav sig rätt ner i en avgrund eller vart det tog vägen, men så snart det mörknade, hade alla fruntimmerna och barnen från Mårbacka blivit ombedda att gå ner under däck. De hade förts in i något, som kallades en hytt och som var det minsta rum de någonsin hade skådat, och där hade de ordnat sig för natten.

På en smal soffa, som upptog hela ena långväggen, låg fru Lagerlöf, alldeles påklädd, och mittemot henne på en likadan soffa låg mamsell Lovisa. Över fru Lagerlöf låg Johan på något slags hylla, och på en likadan hylla ovanför mamsell Lovisa låg Anna. På golvet mellan sofforna låg Back-Kajsa på en filt med den sjuka flickan bredvid sig, och härmed var hela utrymmet upptaget, så att det inte fanns minsta plats mer varken att sitta, ligga eller ens att gå på.

Man hade släckt ljusen och sagt godnatt och lagt sig till ro för att sova. En god stund hade det också varit mol tyst och stilla.

Men så småningom började golvet, där Back- Kajsa och barnet lågo, att på ett besynnerligt sätt svinga upp och ner, och den lilla rullade som en boll först framåt mot fru Lagerlöfs soffa och så tillbaka igen till Back-Kajsa. Det var bara roligt, det gjorde inte den lilla flickan någonting alls. Hon kunde bara inte förstå varför inte golvet höll sig stilla.

Om en stund hörde hon, att hennes mamma och faster Lovisa viskade med varandra.

»Jag åt nog för mycket av den där feta laxen hos Sjöstedts,» sade fru Lagerlöf.

»Jag tyckte, att de hade bra oförståndig mat. De visste ju, att vi skulle ut på Vänern,» sade mamsell Lovisa.

»Ja, Vänern är inte god, den,» sade fru Lagerlöf med en suck.

Också Back-Kajsa började viska. »Säj, frua,» sade Back-Kajsa, »ä vi nu komna dit, där dä tar slut på sjön å vattnet störtar ner i avgrunden?»

»Kära du, sjön tar inte slut på hela natten,» svarade fru Lagerlöf, som inte förstod vad hon menade.

Det blev tyst på nytt, men inte stilla. Golvet välvde upp och ner, och den lilla flickan fortsatte med den nöjsamma rullningen.

Nu repade fru Lagerlöf eld på en svavelsticka och tände ljus. »Jag måste se efter om barna kan hålla sig kvar på hyllorna,» sade hon.

»Gud ske lov, att du tände!» sade faster Lovisa. »Det är ju ingen möjlighet att få sova i alla fall.»

»Känner inte frua å mamsell Lovisa, att dä bär utför å utför?» jämrade sig Back-Kajsa. »Å, hur ska vi nånsin komma opp igen ur detta djupet? Hur ska vi komma tebaka hem?»

»Vad kan det vara hon menar?» sade mamsell Lovisa till sin svägerska.

»Hon säjer, att vi har kommit till den yttersta gränsen,» sade fru Lagerlöf, som inte begrep mer än hon.

Än en gång lågo de tysta, var och en med sina tankar. Den lilla flickan hade en förnimmelse av att de voro rädda, själv hade hon det utmärkt. Hon låg som i en stor svänggunga.

Men nu tog någon i dörrlåset. Ett rött förhänge sköts åt sidan, och löjtnant Lagerlöf stod skrattande i den öppna dörrn och såg inåt hytten.

»Hur är det, Gustav? Blir det storm?» frågade fru Lagerlöf hastigt.

»Jaså, ni är vakna,» sade löjtnant Lagerlöf. »Ja, det har blåst opp lite,» medgav han i lugnande ton. »Kapten tyckte, att jag skulle gå ner och tala om för er, att det inte blir värre, än det är.»

»Vad har du för dig?» frågade faster Lovisa. »Ska du inte lägga dig?»

»Var tycker du att jag skulle ligga, Lovisa lilla?» sade löjtnant Lagerlöf.

Och det var något så godmodigt och tokroligt hos honom, då han nu liksom såg sig om efter liggplats i den överfulla hytten, att de allihop började skratta. Fru Lagerlöf och mamsell Lovisa, som nyss hade legat ängsliga och smått sjösjuka, måste sätta sig upp på britsarna för att kunna skratta ordentligt, Johan och Anna skrattade uppe på sina hyllor, så att de höllo på att skaka ner, Back-Kajsa glömde, att hon snart skulle vara vid det fasansfulla stället, där sjön tog slut, och skrattade med, och den lilla bredvid henne höll på att kikna.

Löjtnant Lagerlöf brukade sällan skratta, men han stod helt förnöjd nere vid dörrn. Längre kunde han ju inte komma.

»Det är inte så farligt med er, ser jag,» sade han, när de hade lugnat sig litet. »Jag går väl dit opp igen, jag, och språkar med kapten.»

Därmed sade han godnatt och gick sin väg.

I hytten inträdde åter ängslan och känningar av sjösjuka, och fru Lagerlöf gjorde åter fåfänga försök att lugna Back-Kajsa, som alltjämt väntade på att de skulle komma fram till en avgrund. Men den lilla flickan måtte ha somnat, för hon kom inte ihåg mera av den nattens händelser.

I GULDSMEDSBUTIKEN.

Nu skulle väl de värsta besvärligheterna vara överståndna för de resande. Nu behövde de inte mera frukta för att välta på Karlstadsvägen eller för att bli sjösjuka på Vänern, utan voro lyckligen framme i Göteborg. Här hade de också kastat av sig alla bekymmer, och i det vackra sommarvädret hade de gått ut för att se på staden.

När de vandrade framåt Östra hamngatan, gick löjtnant Lagerlöf i spetsen med käppen i handen, hatten på nacken och glasögonen på näsan. Efter honom kom fru Lagerlöf och höll Johan vid handen, efter henne kom mamsell Lovisa, som ledde Anna, allra sist kom Back-Kajsa och bar Selma. Och hon höll henne på armen, därför att hon inte tyckte, att det gick an att bära henne på ryggen, när de voro i en stad.

Löjtnant Lagerlöf bar brun rock och ljus halmhatt. Fru Lagerlöf och mamsell Lovisa voro klädda i vita panamahattar med breda, vajande brätten och stora äkta schalar, som voro lagda i tresnibb och nästan skymde bort deras vida, svarta sidenkjolar och deras fina sammetsliv med vit insättning och vita, pösiga manschetter. Johan hade blus och byxor av svart sammet, och Anna hade en hårdstärkt, blåprickig kattunsklänning och hatt och parasoll och krinolin, och Selma hade en likadan blåprickig, hårdstärkt kattunsklänning, men hon hade ingen hatt, utan en vit, hemsydd kråka på huvudet och varken parasoll eller krinolin.

Rätt som löjtnanten gick, vände han sig om och såg sig tillbaka på raden av fruntimmer och barn. Han nickade och skrattade, det märktes, att han tyckte om att ha dem med sig. »Här har varken ni eller jag varit förut,» sade han, »så att nu ska vi se oss om.»

Och de gingo gatan framåt, och de sågo på hus och kanaler och småbroar, på vagnar och promenerande, på skyltar och gatlyktor, men allra mest tittade de förstås i butikfönsterna.

Löjtnant Lagerlöf skyndade inte på dem, tvärtom. Han ville, att de skulle se och njuta så mycket som möjligt. »Här känner oss ingen,» sade han. »Titta ni, så länge ni vill!»

Mamsell Lovisa kom till ett modistfönster, och där fick hon se en hatt, som var klädd med vitt svandun och skära rosenknoppar, och inför den blev hon stående med Anna vid handen. Och då måste också löjtnant Lagerlöf och fru Lagerlöf och Johan och Back-Kajsa, som höll Selma på armen, stanna framför svandunshatten. Mamsell Lovisa tänkte inte på de andra, hon stod som förtrollad, och löjtnanten njöt av att se henne så betagen. Men till sist förlorade han ändå tålamodet.

»Du tänker väl inte på att göra efter den där hatten, Lovisa?» sade han. »Ser du, den passar allt bäst för en sjuttonåring.»

»Det kan väl vara roligt att få se på något vackert också för den, som är gammal,» sade faster Lovisa, som redan hade lämnat den första ungdomen bakom sig, fast hon ännu var vacker och prydlig.

Men när de väl hade sluppit ifrån svandunshatten, så kommo de till en guldsmedsbutik, och nu blev det löjtnant Lagerlöf själv, som stannade. När han hade stått en stund och sett på ringar och armband och silverskedar och bägare och allt annat, som stod uppradat, började han småsvära av förtjusning.

»Här ska vi gå in,» sade han.

»Men, Gustav,» sade fru Lagerlöf, »vi ska väl inte köpa sådana här saker nu.»

Hon lade handen på hans arm och ville hålla honom tillbaka, men han hade redan öppnat en stor glasdörr och var på väg in i butiken. Och då var det ju inte annat att göra för de andra än att följa efter: fru Lagerlöf med Johan, mamsell Lovisa med Anna och Back-Kajsa med Selma på armen.

Då de andra hunno in, stod löjtnant Lagerlöf redan framme vid disken och talade med en ung bodherre.

»Ja, jag vill ingenting köpa,» sade han, »men det låg så många fina saker i fönstret, så att jag tänkte, att jag skulle gå in och be att också få se på det vackra, som fanns inne i butiken.»

Den unga herrn, som han talade med, såg litet bekymrad ut och visste inte vad han skulle svara. Och fru Lagerlöf och mamsell Lovisa stodo båda två med händerna på löjtnantens skuldror och försökte föra honom med sig ut på gatan.

Då kom guldsmeden själv ut ur ett inre rum. Han hade väl hört, att många människor hade kommit in i butiken, och tänkte, att han skulle få göra storhandel. Han ställde sig bredvid det unga butikbiträdet, lade bägge handflatorna på disken och sade inbjudande:

»Vad var det, som önskades?»

Löjtnant Lagerlöf förklarade omigen vad han ville. Han undrade om det inte kunde gå an att få se på allt det vackra, som fanns här, fast han ingenting kunde köpa.

Guldsmeden vände litet på huvudet och såg på sned upp på löjtnanten.

»Herrn är visst värmlänning?» sade han.

»Visst tusan är jag värmlänning,» sade löjtnant Lagerlöf, »vad skulle jag annars vara?»

Härvid började de skratta, alla, som funnos i den stora butiken. Alla bodbiträden och kontorister samlade sig skrattande omkring löjtnant Lagerlöf, och ur de inre rummen kom ett finklätt fruntimmer, som var guldsmedens fru och som också ville höra vad de hade för roligt för sig ute i boden.

Men fru Lagerlöf och mamsell Lovisa Lagerlöf, de voro så generade, att de vida hellre skulle ha skakat fram i ångest och bävan i den stora täckvagnen eller gungat i storm på Vänern än att stå här i den fina butiken. Och de försökte återigen att få löjtnanten med sig ut.

»Kom nu, Gustav!» sade de. »Låt oss för all del komma härifrån!»

»Nej, nej,» sade då guldsmeden i allra artigaste ton, »för all del stanna! Vi ska be att få visa vad vi har.»

Han gav order till butikbiträdena, och de slogo upp skåpdörrar och klättrade på stegar uppåt hyllorna och plockade ner allt, som fanns, så att den långa disken snart stod alldeles full av silver- och guldsaker. Men guldsmeden och hans fru, de togo upp varje särskild sak, visade den för de främmande och talade om vad den skulle brukas till och hur den var tillverkad.

Löjtnant Lagerlöf strök av sig glasögonen och gned av dem med silkesnäsduken, för att han skulle kunna se bättre. Han berömde och beundrade, tog i sin hand tunga silverkannor och beskådade siraterna. »Ser du, Lovisa?» sade han. »Det är värre än på själva Sunne prostgård.»

En annan gång höll han upp en silverbricka framför ögonen på Back-Kajsa. »Jätten i Åsbergen spisar visst inte på finare fat, du Kajsa,» sade han.

Alla bodherrarna fnittrade och småskrattade och gjorde sig lustiga över dem. Guldsmeden själv och hans fru visade sig också glada och muntra, men på annat sätt. De voro vänliga och tyckte om löjtnant Lagerlöf. Och det dröjde inte länge, innan de fingo veta vem han var och vilka de voro, som han hade med sig, och att han skulle till Strömstad för att söka bot för ett barn, som hade ont i en höft och inte kunde gå.

När fru Lagerlöf och mamsell Lovisa sågo, att allt gick lyckligt, lugnade de sig och hjälpte till att beundra. Fru Lagerlöf blev så glad, när hon kände igen det gamla mönstret på silverskedar, som hade funnits i hennes hem, och mamsell Lovisa blev likaså betagen i ett sockerskrin som nyss förut i svandunshatten.

När de äntligen hade sett nog och sade farväl, kändes det, som om de skulle skiljas från gamla vänner. Både guldsmeden och hans fru och alla bodherrarna följde dem ända ut på gatan, så att folk, som gick förbi, kunde tro, att de hade gjort inköp för tusentals kronor.

»Ja, jag skulle väl be om ursäkt,» sade löjtnant Lagerlöf, då han räckte fram handen för att ta farväl.

»Tänk aldrig på det, löjtnanten!» svarade guldsmeden.

»Vi har gjort er så mycket besvär,» sade fru Lagerlöf i ursäktande ton.

»Det har varit en så trevlig stund,» sade guldsmeden. »Var inte ängslig för oss! Något kan man väl få lov att göra för sitt nöjes skull, fast man står i butik.»

När löjtnant Lagerlöf fortsatte neråt Östra hamngatan, satt hatten ännu mer på nacken än vanligt. Han gick och svängde med käppen och var minsann stolt över sitt äventyr.

Men fru Lagerlöf sade i låg ton till mamsell Lovisa: »Jag kan inte säja hur ängslig jag var. Jag trodde, att vi skulle bli utkastade.»

»Ja, inte skulle det ha gått för någon annan än Gustav,» sade mamsell Lovisa. »Men det är ju hans gåva, det, att ingen kan motstå honom.»

HOLMEN GRÅ.

De hade inga bekymmer för att skaffa mat, det var bara att gå på torget och köpa. De hade ingen oro för att korna hade dåligt bete eller för att havren inte ville gro. De levde bland kala klippor och vatten och hade glömt, att det fanns åkrar och ängar till i världen. De behövde inte ta emot långväga främmande och stå och laga kalasmat i det varma köket eller grubbla huvudet ur led i undran över hur de skulle få sängrum och sängkläder att räcka till. Om kreaturen blevo sjuka eller hushållerskan och pigorna råkade i gräl, så visste de ingenting om det. De voro fria och lediga och fingo sköta om sin hälsa och sina nöjen utan något slags ängslan eller plåga.

Aldrig hade de haft sådana goddagar. Fru Lagerlöf, som hade kommit till Strömstad litet avtärd och mager, lade på hullet och fick färg på kinderna. Hon såg på en gång tio år yngre ut, och sådan kände hon sig också. Mamsell Lovisa, som var fet och tung och som var så blyg, att hon inte gärna öppnade sin mun i främlingars närvaro, hon magrade och både växte till sig och blev umgängsam. Johan och Anna fingo en mängd vänner bland de små Strömstadsbarnen, och Johan var så förtjust i att fiska krabbor, och Anna var så lycklig över att hon hade blivit god vän med ett par små flickor, som voro döttrar till sockerbagarn och jämt bjödo på karameller, att de förklarade, att de alls inte ville fara hem.

Vad den lilla sjuka flickan beträffade, kunde man just inte märka, att hon blev bättre och starkare, men den saken bekymrade henne inte det minsta, utan hon var lika lycklig som någon av de andra. Hon hade fått det så, som hon önskade sig. Back-Kajsa och hon voro åter oskiljaktiga vänner. Hon fick befalla över henne och

blev bortskämd av henne som under den första, oförglömliga sjukdomstiden.

Men den, som hade det allra bäst, var ändå löjtnant Lagerlöf. Han fick nog många stränga ögonkast och sträva svar den första veckan, när han gav sig till att tala med varenda människa, som han mötte, precis på samma sätt, som då han gick framåt vägen ovanför Mårbacka. Men han lät sig inte förskräcka. Det gick hans ära för när, att han inte skulle bli god vän med Strömstadsborna. I längden kunde de heller inte stå emot honom. Det for ett leende över ansiktet på de sträva schartauanska kvinnorna, då han mötte dem på gatan, för han hade varit inne hos dem i deras stugor, frågat om mannen, berömt barnen och låtit bjuda sig på kaffe. Ett helt kompani småpojkar hade han gärna efter sig på gatan, därför att de hade upptäckt, att han alltid hade fickan full av kopparslantar. Med fiskarna hade han lyckats bli så kontant, att än den ene, än den andre frågade honom om han inte ville följa med dem ut och dörja makrill. Alla de gamla avdankade sjökaptenerna, som gingo hemma och leddes och längtade ut till havs, bjödo honom på grogg på sina små verandor och berättade för honom hur de förr i världen hade tumlat om bland faror och äventyr. Löjtnant Lagerlöf tyckte om människorna och ville veta hur de redde sig med livet i den här landsändan, och ingen den minsta respekt hade han varken för hög eller låg, och samtalsämnen brast det honom aldrig, och godmodig och vänlig såg han ut, så att det var ju inte så underligt, att Strömstadsborna tyckte om honom.

Men det skall heller ingen säga om honom, att han inte visste om sin makt.

Mårbackaborna hade nog tur med allting på den här resan. Bland annat hade de råkat gamla, goda vänner från Värmland, som de dagligen voro i sällskap med. Det var magister Tobiæson från Filipstad med fru och två systrar och en ogift magister Lundström, som hörde till deras kotteri.

Med dessa bildade de ett båtlag, och var eller varannan dag gjorde de långa segelturer. De där utflykterna tyckte barnen ofantligt mycket om. Då brukade löjtnant Lagerlöf berätta om allt det roliga, som Strömstadsfolket sade till honom. De fingo höra både om sådana, som hade snäst av honom, och om dem, som hade sagt till honom, att det var synd, att en sådan karl som han inte var skutskeppare. Vidare var det ofta ett par stora grepkorgar med i båten, och när sällskapet tröttnade på att segla, brukade de gå i land och hålla saftkalas på en klippholme. Då passade de små på att samla in snäckskal. De hade aldrig sett sådana förr, de voro förvånade över att de kunde få plocka ihop så mycket de behagade av sådana dyrbarheter, de älskade dem lika mycket som markens blommor och bär.

De voro just ute på en av dessa segelturer. Vackert väder var det, lagom vind, grepkorgarna voro med i båten, löjtnant Lagerlöf var alldeles fulladdad med historier, och alla väntade sig en trevlig afton.

I en olycklig stund var det någon, som anmärkte, att man ännu inte hade varit i land på den lilla ön strax utanför Strömstad, som kallas Holmen Grå, och det blev genast bestämt, att de skulle lägga till vid Holmen Grå efter segelturen och hålla sitt lilla kalas där.

Nu förhåller det sig ju så, att för något hundrade år sedan bodde på Holmen Grå den ryktbara trollpackan Tita Grå, som var mäktigare än den onde själv, och så länge hon levde, tillät hon ingen människa att stiga i land på ön. Om någon vågade sig på försöket, råkade han genast ut för en olycka, bröt arm eller ben eller halkade utför de hala klippväggarna ner i havet.

Nu, då Tita Grå var död och borta för längesedan, borde det ju inte vara farligt att besöka Holmen Grå, men båtskepparn varnade dem i alla fall. Förra våren hade han i sällskap med ett par andra karlar gått tvärsöver ön, och nog var det en av dem, som åkte ner i en klyfta och bröt benet, innan de kommo därifrån.

Det där gjorde holmen ännu mera lockande för de resande. De bara längtade att få sätta sin fot på Holmen Grå.

Båten kryssade fram mot den lilla ön, den gled in under klippväggarna. Båtskepparn sökte efter en passande tilläggsplats.

I detta ögonblick ryckte lilla Anna Lagerlöf sin mamma i ärmen.

»Mamma,» sade hon, »Selma gråter.»

Och det var verkligen sant. Den sjuka flickan satt och grät. Hon hade dock inte känt sig rädd förut under färden, inte förrän just nu. Hon hade tyckt, att det var roligt att få stiga i land på Holmen Grå, hon som de andra, men nu, då de hade kommit in under klippväggen, såg den så mörk och hemsk ut. Det var inte något annat. Det var bara klippväggen, som skrämde henne.

De andra frågade varför hon grät, men hon ville ingenting svara. Inte kunde hon säga dem, att hon var rädd för en klippvägg.

Hon slapp snart undan alla frågor, därför att skepparn hade funnit landningsstället, och man fick annat att tänka på.

I detsamma som båten tog törn, reste sig magister Lundström från Filipstad och hoppade i land med trossen. Men alldeles så, som om det skulle ha stått en osynlig varelse på land och stött honom för bröstet, så for han baklänges och åkte från stenhällen, där han stod, rätt ner i havet.

Det blev häpnad och förskräckelse och många utrop, men ingen lång ängslan. Båtskepparn sträckte sig så snabb som en fiskande mås ut över relingen, fick fatt i rockkragen och drog upp den långa magistern ur vattnet, dyvåt, men alldeles oskadad.

Allesammans hade förstås blivit mycket uppskakade av en sådan skräcksyn som att se en man fara rätt ner i det dödande djupet. Fastän faran var överstånden, kunde de inte få tillbaka det förra lätta sinnelaget.

Magister Lundström själv föreslog, att hela sällskapet skulle stiga i land, men låna honom båten, så att han finge fara tillbaka till Strömstad och byta kläder. Det var ju inte långt dit, och när helst de önskade, kunde båten vända tillbaka och hämta dem.

Men de ville inte. De hade fått nog av Holmen Grå. Ingen hade lust att stiga i land på de hala hällarna eller klättra uppför de hotande klippväggarna.

Man seglade alltså tillbaka till Strömstad, och litet var satt nog och undrade om det ändå kunde finnas någon sanning i de gamla berättelserna. Var det inte besynnerligt, att olyckan skulle hända just där? De hade varit i land på nära nog varenda holme i Strömstadsskärgården, och allt hade gått bra.

»Jag tyckte det var hemskt, när barnet började gråta,» sade den ena av mamsellerna Tobiæson. »Då förstod jag, att det skulle hända något.»

»Ja, vad säjer nu löjtnant Lagerlöf om det här?» sade hennes syster och vände sig emot honom.

»Vad jag säjer?» sade han. »Jag säjer, att det kunde väl inte gå annorlunda, när som vi skickade i land en sådan där skolpräst. Inte var det en karl för Tita Grå.»

»Löjtnanten menar,» sade mamsell Tobiæson, »att om vi hade skickat en annan — — — Om löjtnanten själv hade sprungit i land, så skulle vi ha blivit bättre mottagna?»

»Visst tusan menar jag det,» sade löjtnant Lagerlöf.

Herre Gud, så de skrattade! Den dystra stämningen i båten var borta på en gång. De tänkte sig mötet mellan

löjtnant Lagerlöf och Tita Grå.

Jo jo män, nog visste han, att han var oemotståndlig.

Herre Gud, så de skrattade!

PARADISFÅGELN.

De bodde i ett litet, litet hus alldeles i början av Karlsgatan, och de trivdes där så väl, att löjtnant Lagerlöf och barnen kommo överens om att kalla stället för Lilla Mårbacka. Det var väl den högsta äretitel, som ett hus i en främmande stad någonsin kunde få.

Framför det lilla huset fanns en trädgårdstäppa inom ett spjälstaket, och under täppans lummiga träd brukade de äta frukost och kväll, som lagades hemma. Bakom huset fanns en annan liten jordlapp med ett par potatisland, och ovanom dem, tätt under branta berget, låg en stuga, som inte var mycket större än hytten på »Uddeholm». I den stugan bodde deras värdinna, kaptenskan Strömberg.

De hade kommit underfund med att under vintrarna bodde kaptenskan själv i det större huset, men om somrarna hyrde hon ut detta till badgäster och flyttade in i den lilla kabyssen. Där satt hon från morgon till kväll med stora, blommande neriumträd omkring sig och alla bord och hyllor betäckta med märkvärdiga saker från främmande land, som kapten Strömberg hade fört med sig hem.

När fru Lagerlöf och mamsell Lovisa gingo på kafferep till sina vänner och löjtnant Lagerlöf var ute och dörjade makrill och Anna hade gått till sockerbagardöttrarna och Johan till krabborna, tog Back-Kajsa sin lilla flicka på armen och vandrade upp till fru Strömberg i den lilla kabyssen.

Hon var deras synnerligen goda vän. Det var lika lugnt att sitta hos henne under neriumträden som hos farmor i hörnsoffan på Mårbacka. Fru Strömberg kunde inte tala om sagor, men hon hade många märkvärdiga ting att visa dem. Stora snäckor, som voro fulla av ljud och susade, då man förde dem till örat, porslinsgubbar med långa hårpiskor och långa mustascher, som skulle vara ifrån Kina, och två ofantliga skal, av vilka det ena hade varit hölje för en kokosnöt och det andra för ett strutsägg.

Back-Kajsa och fru Strömberg talade oftast om allvarliga och gudliga ting, som barnet inte förstod, men ibland kommo de in på enklare områden. Fru Strömberg berättade om sin man och hans resor. De fingo veta, att han hade ett stort, vackert fartyg, som hette Jakob, och att han just nu gjorde en tur ner till S:t Ybes i Portugal för att hämta hem salt.

Back-Kajsa undrade hur fru Strömberg någonsin kunde ha ro i sin själ, då hon visste, att hennes man drev omkring på det förskräckliga havet. Men fru Strömberg svarade, att nog fanns det En, som skyddade hennes man. Hon var inte mer ängslig för honom, då han var ombord på sitt skepp, än då han gick hemma på gatorna i Strömstad.

Strax därpå vände sig den snälla fru Strömberg till den lilla flickan och sade, att hon hoppades, att hennes man snart skulle komma hem, för det fanns något på Jakob, som hon nog skulle tycka om att se. Där fanns en paradisfågel.

Barnet blev genast ofantligt intresserat. »Vad är det?» frågade hon.

»Det är en fågel från paradiset,» svarade fru Strömberg.

»Nog har Selma hört sin farmor tala om paradiset,» sade Back-Kajsa.

Ja visst, nu mindes hon. Farmor hade berättat henne om paradiset, och hon hade tänkt sig, att det såg ut där

som i det lilla roskvarteret utanför västra gaveln på Mårbacka. På samma gång hade hon klart för sig, att paradiset hade något att göra med Gud, och hur det nu bar sig, fick hon den uppfattningen, att den, som skyddade fru Strömbergs man, så att hon var likaså lugn för honom, då han befann sig ombord på Jakob, som då han gick hemma i Strömstad, det var just paradisfågeln.

Hon ville verkligen bra gärna råka den där fågeln. Den skulle kanske kunna hjälpa henne. Alla människor tyckte ju, att det var så synd om hennes pappa och mamma, därför att hon inte blev frisk. En så dyr resa, som de hade kostat på sig för hennes skull!

Hon skulle bra gärna ha velat fråga Back- Kajsa eller fru Strömberg om de trodde, att paradisfågeln ville göra något för henne, men hon var för blyg. Hon trodde, att de skulle skratta åt henne.

Men hon glömde inte det där samtalet. Var dag önskade hon, att Jakob måtte komma, så att paradisfågeln skulle kunna flyga i land.

Bara några dagar efteråt fick hon höra, att Jakob verkligen var kommen.

Det var en stor glädje, men hon talade inte med någon om det. Det var för henne något mycket högtidligt med hela saken. Hon mindes hur allvarsam farmor hade varit, då hon hade talat om Adam och Eva. Hon ville inte säga till Johan och Anna, att ombord på Jakob fanns en fågel från paradiset och att hon ämnade be honom bota hennes ben. Nej, inte en gång till Back-Kajsa.

Det var märkvärdigt, att inte fågeln visade sig. Var gång hon kom in till fru Strömberg, väntade hon, att han skulle sitta och sjunga i neriumträden, men han syntes inte till.

Hon frågade Back-Kajsa efter den, men Back- Kajsa trodde, att den var kvar ombord på Jakob.

»Men Selma får snart se'n,» sade hon. »Löjtnanten har sagt, att i morron ska vi allesammans gå ombord på Jakob.»

Back-Kajsa hade verkligen rätt. Kapten Strömberg hade knappt varit hemma en dag, förrän han och löjtnant Lagerlöf blevo riktiga hjärtevänner. Löjtnanten hade varit ute på Jakob flera gånger, och han tyckte mycket om sig där. Nu skulle hela familjen dit för att se hur trevligt där var.

När de gingo hemifrån, var det visst ingen av dem, som riktigt hade tänkt sig in i vad det ville säga att gå ombord på Jakob. Den lilla sjuka flickan åtminstone trodde, att den skulle ligga invid kajen på samma sätt som de stora ångbåtarna.

Men det gjorde den visst inte. Den låg långt ute i sjön, och de måste sätta sig i en båt och ro ut till den. Och märkvärdigt var det att se, att ju närmare de kommo, desto mer växte Jakob i höjd. Den låg där snart hög som ett berg, och det såg alldeles omöjligt ut, att de, som sutto i den lilla roddbåten, skulle kunna klättra upp på den.

Faster Lovisa förklarade också ganska riktigt, att om det var till den där höga båten, som de ämnade sig, då kunde hon inte komma med ombord.

»Vänta bara lite, Lovisa!» sade löjtnanten. »Du ska få se, att det går bättre, än du tror.»

Men mamsell Lagerlöf förklarade, att lika gärna kunde hon försöka klättra uppför flaggstången på Laholmen. Hon tyckte, att det vore bäst, att de vände om med detsamma.

Både fru Lagerlöf och Back-Kajsa gåvo henne rätt och röstade för att de skulle vända om hem.

Men löjtnant Lagerlöf var envis och höll i med sitt. De skulle nog komma ombord, det var ingen fara för den saken. Detta var kanske enda gången i livet de kunde få se hur det såg ut på ett handelsfartyg, och det tillfället borde de inte försumma.

»Ja, om vi kommer ombord, så kommer vi aldrig ner igen,» sade faster Lovisa.

Mittunder färden mötte de en båt, fullastad med säckar.

»Ser du den där båten?» sade löjtnant Lagerlöf till sin syster. »Vet du vad som finns i de där säckarna?»

»Nej, kära Gustav, hur skulle jag veta det?» sade mamsell Lagerlöf.

»Jo, du, det är saltsäckar ifrån Jakob,» upplyste hennes bror. »De har varken armar eller ben, men när de har kunnat komma ner ifrån fartyget, så måtte väl du kunna göra det.»

»Ja, du skulle en gång klä dig i krinolin och långa kjolar, så bleve du nog så lagom morsk,» sade mamsell Lovisa.

Så där gnabbades de under hela utfärden. Den lilla flickan, som så gärna ville råka paradisfågeln, önskade av hela sitt hjärta, att hennes far skulle kunna förmå faster Lovisa och de andra att gå ombord, men hon tyckte som de, att det såg omöjligt ut.

De lade i alla fall till under en svängande fallrepstrappa, och ett par av Jakobs matroser hoppade ner i båten för att hjälpa till med uppstigandet. Den första, som de fingo tag i, var den lilla sjuka. En av dem hyvade upp henne till kamraten, som bar henne uppför stegen, eller vad det skulle kallas, och satte ner henne på Jakobs däck. Där lämnade han henne för att hjälpa de andra gästerna, och hon blev stående ensam.

Hon blev förskräckt, därför att hon endast hade en smal rand av däcket att stå på. Framför henne öppnade sig ett stort, gapande hål, och djupt nere fanns något snövitt, som höll på att lastas i säckar.

Hon blev rätt länge stående ensam. Det måtte nog ha rests motstånd nere i båten mot ombordstigandet. Ingen syntes till, och när hon hade hunnit sansa sig litet, började hon naturligtvis se sig om efter paradisfågeln.

Hon tittade efter den uppe i tackel och tåg. Hon hade fått för sig, att den skulle vara minst så stor som en kalkon, så att det borde inte vara svårt att få ögonen på den.

Men när ingen fågel syntes, vände hon sig till kapten Strömbergs kajutpojke, som stod i närheten, och frågade var paradisfågeln fanns.

»Kom med, så ska du få se honom,» sade han. Han räckte henne handen, för att hon inte skulle falla ner i lastrummet. Sedan gick han baklänges före henne utför kajuttrappan, och hon följde honom.

Nere i kajutan var det mycket fint. Det blänkte av mahogny både på möbler och väggar, och där fanns verkligen paradisfågeln.

Den var ändå underbarare, än hon hade tänkt sig. Den var inte levande, men stod där ändå mittpå ett bord, hel och fin med alla sina fjädrar.

Hon klättrade upp på en stol och från den upp på bordet. Och där satte hon sig bredvid paradisfågeln och beskådade dess skönhet. Kajutvakten stod bredvid och visade henne de långa, ljusa, hängande fjädrarna. Sedan anmärkte han: »Se, det syns, att han är från paradiset. Han har inga fötter.»

Det passade mycket väl in i hennes föreställningar om paradiset, att man inte behövde gå där, utan kunde

reda sig endast med ett par vingar, och hon betraktade fågeln med stor andakt. Hon knäppte sina händer, liksom när hon skulle läsa sina böner om kvällarna. Hon undrade mycket om kajutpojken visste, att det var fågeln, som skyddade kapten Strömberg, men hon tordes inte fråga.

Hon kunde ha suttit där hela dagen i sin stora förundran, men hon stördes av höga rop från däck. Det lät alldeles, som om man skulle skrika Selma, Selma.

Strax därpå kommo de ner i kajutan fort och ivrigt: löjtnant Lagerlöf och Back-Kajsa, fru Lagerlöf och mamsell Lovisa, kapten Strömberg, Johan och Anna. De voro så många, att hela kajutan blev full av dem.

»Hur har du kommit hit?» frågade de och sågo alldeles förfärligt häpna och förundrade ut.

Med detsamma kom hon själv att tänka på att hon hade gått på däcket, gått utför trappan, gått in i kajutan och att ingen hade burit henne.

»Kom nu ner på golvet,» sade de, »så får vi se om du kan gå.»

Hon kröp från bordet till stolen och från stolen till golvet, och när hon kom ner på golvet, så kunde hon både stå och gå.

Vad de blevo glada och lyckliga! Nu var ju avsikten med resan uppfylld, det dyra företaget hade inte varit förgäves. Det lilla barnet skulle inte bli en hjälplös, olycklig krympling, utan en riktig människa.

De stora stodo med tårar i ögonen och talade om att det var de präktiga baden i Strömstad, som hade åstadkommit förbättringen. De prisade luften och havet och hela staden och voro så lyckliga över att de hade kommit dit.

Den lilla flickan hade sina tankar för sig. Hon undrade mycket om paradisfågeln verkligen hade hjälpt henne. Var det det lilla undret med de dallrande vingarna, som hade kommit från landet, där man inga fötter behövde, som hade lärt henne gå här på denna jord, där det var en så högst nödvändig sak?

MINNESGÅVAN.

De hade sagt farväl till fru Strömberg och skilt sig från Lilla Mårbacka. Barnen hade packat in sina dyrbara snäckor, och de stora hade låst sina koffertar. Nu höllo de på att gå ombord på ångbåten, som skulle föra dem från Strömstad.

Det stod en massa folk nere på kajen. Det var inte endast kapten Strömberg och deras båtlag och andra bekanta badgäster, utan många, många fler.

»Jag tror, att alla lotsar och sjökaptener och fiskare, som finns i staden, har kommit tillstädes,» sade en av herrarna, som brukade segla med dem.

»Ja, och alla baderskor och fiskmadammer till på köpet,» anmärkte en annan.

»De har nog kommit ner för att säja farväl till Gustav,» sade fru Lagerlöf. »Han gör sig bekant med alla människor.»

Löjtnant Lagerlöf hade så många att säga farväl till, att han höll på att inte komma med båten. Alla visste, att han hade kommit till Strömstad för att söka bot för ett litet barn, som inte kunde gå, och de passade på att lyckönska honom.

»Dä ä roligt, löjtnanten, å se, att den lilla flicka nu står på däcket breve di andra barna,» sade en fiskare.

»Det var nog din vitling, Olaus, som gjorde henne frisk,» sade löjtnanten raskt.

»Ja, vitling ä bra mat, dä,» svarade fiskargubben.

Löjtnanten hade redan vänt sig till en grupp baderskor.

»Tack ska ni ha!» sade han. »Ni har också haft er del i det goda verket.»

»Du får lov att komma ombord, Gustav,» ropade fru Lagerlöf från däck. »Det har blåst för tredje gången.»

I allra sista minuten kommo två små finklädda flickor vandrande över landgången. De skyndade fram till småflickorna Lagerlöf, nego, togo i hand, önskade lycklig resa, lämnade dem var sitt litet paket och sprungo så i land igen.

Det var de två sockerbagardöttrarna, som Anna hade umgåtts med hela sommarn. Den lilla sjuka flickan kände dem knappast. Hon blev rent överväldigad av att de hade lämnat en avskedsgåva också till henne.

Då hon vecklade upp papperet, fick hon se något mycket vackert: ett rött sidenband på vilket var fastklistrat ett stycke papjemasché med några i svart silke utsydda bokstäver. »Dä ä ett bokmärke,» sade Back-Kajsa, »dä ska ho ha te å lägga i psalmboka.»

»Det står Minne på det,» sade hennes mamma. »Det är, för att du aldrig ska glömma bort den lilla flickan, som har sytt det åt dig.»

Det röda sidenbandet med papjemaschébiten och de svarta silkessydda bokstäverna kom längre fram att ligga i hennes psalmbok i mångfaldiga år. Och när hon om söndagarna slog upp den i kyrkan och fick ögonen på bokmärket, förde det gärna hennes tankar till långt avlägsna tider.

Hon kände lukt av havsstrand, hon såg för sig båtar och sjöfolk, knappast havet självt, men alla slags snäckskal, maneter, krabbor, sjöstjärnor, vitling och makrill.

Därpå dök det ljusröda lilla huset vid Karlsgatan upp ur glömskan. Hon såg paradisfågeln, kaptenskan Strömberg, Jakob, Holmen Grå, Östra hamngatan, ångbåten Uddeholm och de tre hästarna, som drogo stora täckvagnen.

Till sist såg hon också hur vagnen körde in på en stor, grön gräsplan, som var omgiven av låga, röda byggnader, sammanbundna av vita staket. Den stannade framför ett långt, rött boningshus med små fönster och en liten förstukvist, och hon hörde alla, som åkte, ropa med en mun: »Gud ske lov, att vi är hemma igen!»

Alla de andra kände genast igen, att detta var Mårbacka, alla utom hon. Hade hon varit ensam, skulle hon inte ha vetat vad detta var för ett ställe. Hon kom nog ihåg sitt hem, men hon hade aldrig förr sett hur där såg ut.

På förstukvisten stod en liten, krokig, vithårig, vacker gumma i randig kjol och svart tröja. Det var farmor. Henne kom hon också så väl ihåg, men hon visste inte alls, att hon såg sådan ut.

Och på samma sätt var det med bror Daniel och lillan och hushållerskan och Otello. De voro allesammans nya för henne. Hon kom ihåg dem, men sett dem hade hon aldrig förr gjort.

Hon fördes fram till farmor och fick visa, att hon kunde gå. Sedermera, då hon i Östra Ämterviks kyrka satt böjd över bokmärket, tänkte hon, att hon inte bara hade lärt att gå under Strömstadsresan. Hon hade också fått lära att se.

Det var tack vare den resan, som hon visste hur de sågo ut, alla hennes närmaste, medan de voro i sin krafts dagar och gladde sig åt livet. Hade den inte varit, skulle allt från den tiden ha varit utplånat ur hennes minne.

Men med det lilla röda bandets hjälp fortforo de att leva. »Låt inte glömskan gro över allt detta!» sade det till henne. »Kom ihåg dina föräldrar, som voro så måna om att deras lilla barn skulle bli en frisk och riktig människa och inte gåvo sig någon ro, förrän de funno bot för dig! Kom ihåg Back-Kajsa och hennes stora kärlek och tålamod och all den förskräckelse både på land och på hav, som hon fick genomgå för din skull!»

DEN GAMLA HUSHÅLLERSKANS HISTORIER

FARMOR.

Året efter Strömstadsresan hade de små barnen på Mårbacka en så stor sorg.

Det var då, som deras farmor dog. Alltintill dess hade hon varje dag suttit i hörnsoffan i sängkammarn och berättat sagor och sjungit visor.

De små barnen kunde inte minnas annat, än att hon hade hållit på att berätta och sjunga från morgon till kväll och att de hade suttit bredvid henne och lyssnat. Det hade varit ett härligt liv. Inga andra barn hade haft det som de.

Var deras farmor hade lärt sina sagor och visor, det visste de inte, men hon trodde själv varje ord, som hon berättade. När hon hade talat om något riktigt märkvärdigt, brukade hon blicka de små barnen djupt in i ögonen och säga till dem i sin mest övertygande ton: »Allt det här är så sant, som att jag ser er och ni ser mig.»

En morgon, då barnen hade kommit ner till frukost, hade de inte fått gå in i kökskammarn och säga godmorgon till farmor, som de brukade, därför att hon var sjuk. Sedan hade hörnsoffan i sängkammarn stått tom hela dagen, och det hade varit omöjligt att begripa hur de långa timmarna skulle få ett slut.

Några dagar efteråt talade man om för de små barnen, att deras farmor var död. Och när hon låg färdigsvept i sin kista, fördes de fram för att kyssa hennes hand. De voro rädda för att göra det, men då sade någon till dem, att detta var sista gången, som de kunde tacka farmor för all den glädje, som hon hade berett dem.

Sedan kom det en dag, då visor och sagor körde bort från gården, inpackade i en lång, svart kista, och aldrig vände tillbaka.

Det blev en tid av tung saknad för de små barnen. Det var, som om dörren till en hel vacker, förtrollad värld, där de förr fritt kunde gå ut och in, hade blivit stängd. Och nu fanns det ingen, som förstod sig på att öppna den dörren.

Så småningom lärde de sig att leka med dockor och leksaker som andra barn, och då kunde det ju se ut, som om de inte mer saknade sin farmor eller kommo ihåg henne. Men så var det visst inte, utan hon levde alltjämt kvar i deras hjärtan. Och alla de små historier, som den gamla hushållerskan berättade om deras farmor, kunde de aldrig tröttna att lyssna till. De gömde dem och bevarade dem såsom skatter, som de aldrig ville förlora.

SPÖKET I VILARSTENSBACKEN.

Den gamla hushållerskan brukade säga, att det inte kunde vara så värst längesedan, som Mårbacka blev lagt under plog och fick bofasta invånare, därför att gammelfrua hade talat om, att när hon var ung, levde det ännu i mans minne, att Mårbacka en gång hade varit en sommarsäter under en av de gamla bondgårdarna,

som lågo väster om dalgången, närmare Fryken.

Men till att efterforska när i hela världen det var, som den första kreatursflocken kom ditdrivande och den första fäboden restes där, det hade gammelfrua sagt vara rent lönlöst. För se, vallhjon, de kunna hålla till på ett ställe i tusentals år utan att lämna spår efter sig. Det var minsann inte mycket, som fanns kvar sedan deras tid här på Mårbacka.

Själva namnet Mårbacka trodde gammelfrua i alla fall att det var ett av vallhjonen, som hade givit den backiga sandmon nedanför Åsberget, där de förde sina hästar och andra kreatur i vall. Och likaså hade hon sagt, att det var de och deras kreatur, som hade trampat upp vägarna.

Att det var vallhjonen, som hade tagit upp vägen söder ifrån längsmed Åsberget, det var given sak, därför att från det hållet måste de ha kommit tågande med sin boskap. Och vägen öster ifrån, som stupade rätt utför berget, den var nog deras verk. På den gingo de, när de ville hälsa på fäbodfolk på andra sidan Åsberget. Och vägen åt nordväst, åt Sunnehållet, den var så elak, så nog märktes det, att den var gammal getstig. Men rätt åt väster hade gammelfrua menat att vallhjonen inte skulle ha haft någon väg.

Väster ut låg gammal sjöbotten med dyiga ängar och sumpiga kärr, som genomdrogos av en slingrande älv. När valljäntan stod på stentröskeln utanför sin koja, kunde hon se hemgården på andra sidan dalen, men för att komma dit måste hon göra en lång omväg åt norr eller åt söder.

Oftast måtte väl vallhjonen ha kommit vandrande söder ifrån, för »Vilarsten», där de brukade rasta under den långa färden, låg ju ännu kvar i vägkanten ett stycke söder om gården. Vägen var också bäst åt det hållet. Det hade bara varit det felet med den, att vallhjonen inte tordes gå den om natten, sedan det hade blivit mörkt.

Se, på den tiden, då Mårbacka ännu var en sommarsäter, hade det i Sunne socken funnits en präst, som var så elak och sträng, att en karl, som hade varit dräng hos honom ett par månader, gick och hängde sig. Nå, prästen tänkte sig inte för, utan när han hade fått veta vad som hade skett, skyndade han att skära ner den döde och bära ut honom på gården. Och gammelfrua hade sagt, att bara fördenskull, att han hade rört vid en självspilling, och visst inte för något annat, tyckte folket, att han var vanhelgad och oren. I Sunne församling tilläto inte människorna, att han trädde inom kyrkdörrn, utan kyrkan fick stå stängd, till dess att en annan präst hann att bli tillkallad.

Men den där prästen hade också brukat resa ner till Ämtervik och hålla gudstjänst, för här fanns kyrka och ett litet prästbol, där han kunde ta in, men ingen präst. Och nu måtte väl den här Sunneprästen ha tänkt sig, att Ämtervik, det låg så långt borta ur världen, så att där hade de nog inte fått reda på att han var oren. Dit borde han väl kunna resa och fira gudstjänst som vanligt.

Han red också ner till Ämterviks kyrka, men det onda ryktet om honom hade hunnit dit likaså snart som han själv, och medan han mässade framför altaret, viskade folket i kyrkan om vad han hade gjort och att han var ovärdig att gå in i ett Guds hus.

Och det var inte nog med detta, utan bönderna i Ämtervik tyckte, att han hade visat dem stor sidvördnad. De sade till varandra, att de voro likaså bra karlar som Sunneborna, och ville inte hålla till godo med en präst, som dessa hade ratat.

Några unga karlar enade sig om att de ville ge honom en minnesbeta. Men som de visste, att det var farligt att bära hand på en präst, beslöto de att vänta, tills han begav sig på hemvägen. Han red ensam, och det fanns månget ödsligt ställe på ridstigen mellan Sunne och Ämtervik, där det kunde passa sig för dem att lägga sig på lur och vänta in honom.

Prästen måtte emellertid ha känt på sig, att det var fara å färde. Han vände inte tillbaka till Sunne på den vanliga vägen väster om dalen. Han vek av in på säterstigarna, som löpte på östra sidan, förbi Mårbacka, och tänkte väl, att han skulle kunna leta sig fram till hemmet också på det sättet.

Men gammelfrua hade sagt, att när de, som lågo vid vägkanten och väntade på prästen, märkte, att han inte visade sig, förstodo de, att han hade smugit sig undan dem, och tyckte, att de inte hade annat att göra än att gå hem med oförrättat ärende. Emellertid fanns det ibland dem en, som var bror till drängen, som för prästens skull hade tagit sitt liv, och han ville inte låta honom slippa så lätt undan. Han grep en lång stake, som stod kvar på åkern sedan höbärgningen, och med den i handen gav han sig åstad neråt kärren i dalen. De andra gjorde som han, och springande och hoppande kommo de verkligen utan särdeles stor svårighet över till andra sidan. Alldeles nedanför Mårbacka fäbod funno de fast mark. De skyndade genast söder ut för att genskjuta den ridande, och de mötte honom i backen nedanför Vilarsten.

Det torde ha varit deras mening att endast ge prästen ett gott kok stryk, men olyckligtvis hade de den där mannen med sig, som hade en bror att hämnas. Han hade hängt ett svärd under kappan, och när de andra hade dragit ner prästen av hästryggen och kastat honom till marken, ryckte han fram svärdet och högg huvudet av honom.

När gärningen var gjord, blevo de alla mycket förfärade och tänkte nu bara på hur de skulle bära sig åt för att inte bli upptäckta. Hästen läto de löpa, och liket lämnade de kvar vid sidan av vägen, för att det skulle se ut, som om mordet vore begånget av vilda rövare. Själva skyndade de sig hem och togo nu åter vägen tvärsöver kärrmarkerna. De hoppades, att ingen skulle kunna vittna om att de hade varit över på andra sidan dalgången. På framkomlig väg hade ingen sett dem vandra, och att de hade vågat sig fram rätt över kärren, skulle ingen misstänka.

Det gick dem bättre, än de hade kunnat vänta. Eftersom prästen hade varit oense med sina församlingsbor, då han hade fallit, blev det inte något ivrigt sökande efter honom, och då han blev igenfunnen, gav man rövare och skoggångsmän skulden för brottet. Ännu i döden betraktades han som oren, ingen ville röra vid liket, och då man ansåg, att han ingalunda borde ligga i vigd jord, lät man honom likaså gärna stanna, där han var. Man lade blott grästorvor över honom och vältade över dem ett röse med ganska stora stenar, för att vilddjuren inte skulle kunna gräva fram honom.

Men gammelfrua hade sagt, att den döda prästen inte hade kunnat finna ro i den grav, som sålunda hade beretts honom, utan i ljusa månskensnätter visade han sig i backen nedanför Vilarsten, klädd i fotsid kaftan och med huvudet i händerna. Hästar sågo honom bättre än människorna. De skyggade och konstrade, så att de resande ofta blevo tvungna att ta långa omvägar genom vilda skogen.

Så länge som det bara var vallhjon, som höllo till på Mårbacka, hade detta spökeriet inte så mycket att betyda. Men värre blev det, då nybyggare kommo dit och då Mårbacka till sist blev en ordentlig bondgård. Ingen förstod hur man skulle förmå spöket att bli liggande i sin grav, och år efter år måste man ta sig i akt, så att man inte behövde färdas förbi Vilarsten framemot midnatt.

Men gammelfrua hade försäkrat hushållerskan, att numera behövde ingen vara rädd för den huvudlösa prästen, därför att en bondhustru på Mårbacka, som var en myndig och beslutsam människa och förstod litet mer än annat folk, hade skaffat honom ro.

Det hade fallit sig så, att den där bondhustrun hade kommit ridande utför Vilarstensbacken sent en kväll. Det var klart månsken, och just som hon hade väntat, stod spöket på vägen, nedanför stenröset, och ville liksom stänga vägen för henne.

Men bondhustrun blev inte rädd, och hon hade en häst, som var likaså lugn och orädd som hon själv. Hon

red tätt inpå gasten och började förmana honom, att han skulle lägga sig till ro i sin grav.

»Hur kommer det sig, att du inte kan ligga stilla, där du ska vara?» sade hon. »Du vet väl, att du ingen bättre grav kan få. Inte må du tro, att du kan få ligga i vigd jord, du, som var så besmittad och oren, då du dog.»

Detta sade hon med fullaste övertygelse, för hon visste ju, att han hade varit en ond man, och hon för sin del ansåg honom visst inte värd att få ligga i kyrkogårdsmull.

»Och inte behöver du stiga upp ur din grav för att begära hämnd,» fortfor hon, »för du vet nog, att du ligger på dina gärningar och att du har fått den lön, som du förtjänar.»

Medan hon sade detta, tyckte hon, att spöket blev mörkare och tydligare, och till sist såg det ut, som om det skulle vilja kasta sig över henne. Men hon var inte rädd, utan hon tilltalade det än en gång, därför att hon ville ha slut på detta eländet.

»Men om du vill ligga stilla i din grav, så lovar jag dig, att min äldsta son skall få uppta ditt ämbete och bli präst. Han är ett gott barn, och jag vet, att han blir en sådan Herrans tjänare, som drar människornas hjärtan till Gud och icke vänder dem ifrån honom.»

Knappt hade hon sagt de första orden, förrän hon märkte, att spöket liksom upplöstes och smälte bort i månskenet. Det blev inte mer kvar än en ljus skuggbild, och innan hon hade slutat, var den borta, den också.

Efter detta såg man aldrig mer till spöket i Vilarstensbacken, och sedan den plågan var till ända, blev det allt större trevnad och lycka på Mårbacka. Det blev en likaså god gård som någon annan i socknen, det blev väl bebyggt, och folket, som ägde det, levde i välmåga och hade ingen oro för sin bärgning.

Gammelfrua hade sagt, att det, som tydligt visade, att allt detta var sant, det var, att en ung gosse från Mårbacka i början av 1700talet hade blivit skickad i lärdomsskola. Han hade läst sig fram till präst och efter fädernegården kallat sig för Morell, och i sinom tid hade han blivit vald till komminister i Ämtervik. Han hade slagit sig ner på sin arvegård Mårbacka och hade varit den första präst, som bodde i socknen. Alla de föregående hade haft boställe i Sunne och endast kommit ner till Ämtervik på predikosöndagarna.

Bönderna i Ämtervik voro mycket nöjda med att få egen präst, och framför allt behagade det dem, att han hade egen gård att bo på, så att de inte behövde resa upp något prästbol åt honom. Visserligen låg Mårbacka långt från kyrkan, men den olägenheten motvägdes av att prästen genom sin egendom var en burgen och oberoende man.

Prästlönen var liten, och största delen av den gick till prosten i Sunne, så att komministern skulle ha varit en riktig fattiglapp, om han inte hade ägt Mårbacka.

För att nu detta förhållande, som var till det bästa både för församling och präst, inte skulle upphöra, gifte den första komministern på Mårbacka bort en av sina döttrar med en präst, som hette Lyselius, och lagade så, att han fick ärva både gården och ämbetet.

Sammalunda gjorde Lyselius. Han gav en sin dotter till äkta åt pastor Erik Wennervik och ordnade det så, att denne i sin tur fick ärva både gården och ämbetet.

Och gammelfrua hade sagt, att alla voro ense om att detta var en god ordning och att den borde fortfara. Inte en gång prästdöttrarna, menade hon, hade varit annat än nöjda och belåtna.

PASTOR WENNERVIK.

Gammelfrua hade också talat om för hushållerskan, att det var de tre prästerna Morell, Lyselius och

Wennervik, som egentligen hade byggt upp Mårbacka.

Före deras tid, sade hon, var det bara en bondgård, och fastän den var stor och förmögen, såg det ut där som på andra bondställen. Om där fanns lagård för tio kor och stall för två hästar, så var det allt, vad man kunde vänta. Boningshuset rymde nog bara en storstuga, där allt husfolket levde och vistades både dag och natt, samt ett litet, svart kök, som kallades för kåve. Det fanns nog många hus på gården utom dessa: stolpbod och badstuga, kölna och smedja, rågloge och flera lador, men de voro små allesammans och kunde inte annat vara, därför att gården var mycket mindre på den tiden. Det var bara den allra närmaste omgivningen, som var uppodlad.

Gammelfrua brukade säga, att det inte var lätt att förstå hur de tre prästerna hade burit sig åt för att resa stall för tio hästar och lagård för trettio kor förutom alla de stora lador och magasin och bodar och skjul, som de hade tyckt sig behöva. Brygghuset och brygghuskammarn, som användes till gårdskontor, voro också från deras tid och likaså mjölkkammarn och vävkammarn och rättarerummet.

Allra sist — det var ända framme på 1790talet — hade gammelfruas far, pastor Wennervik, rest ett nytt boningshus. Detta hade tagits till i blygsammare mått än allt det andra. Han hade nöjt sig med ett envåningshus med kök och fyra rum på nedre botten samt två gavelrum. Men både kök och rum voro ljusa och rymliga och så väl avpassade, att trevnaden tog emot en med öppna armar redan i förstugan.

Det var också pastor Wennervik, som hade anlagt den stora köksträdgården med kryddsängar och fruktträd norr om boningshuset och det lilla roskvarteret utanför västra gaveln. Han skulle ha varit son till en trädgårdsmästare och varit ganska kunnig i trädgårdsodling. Många små rosenbuskar och ympade äppleträd, som ännu funnos vid bondgårdarna i Ämtervik, hade han varit med om att plantera.

Han hade i sin ungdom varit informator på en stor herrgård, och gammelfrua hade sagt, att det var på det stället, som han hade lärt att tycka om staket och grindar. På Mårbacka hade han satt upp ett prydligt, vitt staket med vackra grindar runtomkring köksträdgården och ett annat kring roskvarteret. När man från vägen ville köra neråt allén, måste man först öppna en ståtlig grind. Hela bakgården, som man sedan måste fram över, var omgiven av husrader och staket samt hade grindar på flera ställen, och på samma sätt var det med själva gårdsplanen.

De små barnen tyckte om att höra talas om pastor Wennervik. De hade i ett väggskåp i gårdskontoret funnit böcker på grekiska och latin, som buro hans namnteckning, och även dikter av Bellman och Leopold, som voro avskrivna av hans hand. De visste, att klaveret och gitarren hade kommit till gården i hans tid, och de hade gjort sig en mycket vacker bild av honom. Det var inte bara den gamla hushållerskan, som hade talat om honom, utan också deras far och deras fastrar. Han hade varit en älskvärd och fin man, som alltid ville gå fint klädd, och han tyckte inte bara om blommor och äpplen, också fåglar måtte han ha älskat, för det var han, som hade satt upp det åttkantiga duvslaget, som stod på den gröna planen utanför köksfönstret. De kunde förstå, att han hade velat ställa och ordna och göra Mårbacka vackert. Prästerna, som hade bott där före hans dagar, hade nog mest levat på bondevis, men han hade rubbat på den stora enkelheten, fört in litet herrskapsseder och gjort livet rikare och lättare.

Det fanns på Mårbacka ett stort gammalt oljefärgsporträtt ifrån pastor Wennerviks tid. Det föreställde hans ungdoms älskade, en rik och förnäm fröken från Västergötland. Han hade varit hennes bröders informator, och som han hade varit mera vacker och intagande än någon man, som den unga fröken dittills hade råkat, hade hon fattat tycke för honom, och han hade naturligtvis älskat henne tillbaka. De båda unga brukade gömma sig undan i slottsparkens bersåer för att tala om sin kärlek och lova varandra evig trohet. Men en dag blevo de upptäckta, och den unga informatorn blev avskedad.

Allt, vad han ägde kvar från den första ungdomsdrömmen, var den älskades porträtt, och det var egentligen

inte mycket att ha. Den unga fröken hade inte haft någon skicklig konterfejare att tillgå. Hon satt på tavlan med ett så stelt och uttryckslöst ansikte under det pudrade håret, att man likaså väl kunde tro sig skåda en vacker mask som ett människoansikte.

Men nog var det en ädel form på huvud och ansikte, och för den, som själv hade sett hur ögonen kunde stråla och läpparna le, var porträttet väl vackert nog. Pastor Wennervik kände kanske gammal ungdomsglöd fylla sinnet, då han vände blickarna till det.

Kanske var det från det porträttet, som den kraft strömmade ut, som verkade, att den obemärkta lantprästen omgav sitt hem med blommor och fåglar, och kom honom att försköna livet med musik och gamla visor.

GÅSKARLEN.

Det var bara en sak, som de små barnen hade emot pastor Wennervik, och det var, att han på gamla dagar hade gift sig med jungfru Raklitz, den gamla hushållsmänniskan, som hade rest från herrgård till herrgård och blivit plågad och jäktad av hårda matmödrar, tills hon inte kunde motstå lusten att plåga och jäkta i sin ordning.

Om nu pastor Wennervik nödvändigt skulle gifta om sig, så borde han väl i alla fall ha tänkt på att skydda sin söta dotter mot styvmodern. Att hon skulle få befalla över henne efter sitt eget behag och straffa henne och slå henne och pålägga henne orimligt mycket arbete, det kunde de små barnen rakt inte finna sig i.

De tyckte obeskrivligt mycket om den där bocken, som en gång drack sig full av drank och som stötte omkull både fru Raklitz själv och hennes brännvinskrus.

Och likaså togo de parti för marknadsfolket, som stal ifrån henne frukten på Ombergsheds marknad och som ropade åt henne, att prästen på Mårbacka var en så snäll man, att han nog inte ville ta betalt av fattigt folk för sina äpplen.

Och de voro förtjusta i mästertjuven, som öppnade dörrn till hennes matbod, fastän hon hade låtit sätta in ett nytt lås, som var så stort och tungt, att det kunde ha passat för ett fängelse.

Och de voro nästan gråtfärdiga för den stora gåskarlens skull.

I fru Raklitz tid hade en vacker dag i april månad hela gåsflocken på Mårbacka varit utsläppt på lagårdsbacken. Rätt som det var, hade vildgässen kommit farande högt uppe i luften och ropat och skrikit, såsom de bruka. Tamgässen hade svarat och flaxat med vingarna, men så göra de alla vårar, och ingen hade tänkt på att man borde stänga in dem.

Den ena vildgässflocken följde den andra, och tamgässen blevo allt mer och mer oroliga. Och innan man visste ordet om, sköt en stor gåskarl upp i luften och förenade sig med de vilda.

På Mårbacka väntade de, att han snart skulle vända tillbaka, men nej, det gjorde han inte. Han var och förblev borta. Och när han inte visade sig under det första dygnet, trodde de, att de aldrig mer skulle få se honom. Han hade nog fallit byte för räv eller örn, sade de, om det inte rentav hade gått så, att han hade störtat till marken med sprängda lungor. Det var ju inte tänkbart, att en tamgås skulle kunna följa med de vilda ända upp till höga norden.

Inte hörde de av honom på hela sommarn, men så blev det höst igen, och den ena vildgässplogen efter den andra kom dragande genom luften. De ropade och skreko, som de bruka göra, och tamgässen, som gingo på lagårdsbacken, lyfte på vingarna och svarade dem.

Fru Raklitz såg, att tamgässen voro oroliga, och nu ville hon vara visare än förra gången. Hon befallde sin styvdotter, Lisa Maja, att hon skulle springa ner till lagården och stänga in gässen.

Lisa Maja gjorde, som hon var ombedd, men hon hade inte förr kommit in på lagårdsbacken, än hon hörde ett starkt sus i luften alldeles uppöver sig. Och innan hon hade hunnit tänka sig om, slog en stor flock gäss ner på marken mitt framför henne. En präktig, vit gåskarl gick i spetsen för flocken, efter honom kommo en stor, grå vildgås och nio spräckliga ungar. Prästdottern tordes knappast röra sig för att inte skrämma dem. Hon drog bara helt sakta upp lagårdsdörrn och gömde sig bakom den.

Gåskarlen gick rätt fram emot lagården, och familjen följde honom. Hela skaran försvann, och Lisa Maja smög sakta efter för att se vart de ämnade sig. Jo, den vita gåskarlen gick raka vägen till gåskätten och kallade och lockade, tills alla de, som voro i följe med honom, kommo med in. Sedan visade han dem vägen fram till mathon, som stod fylld med havre och vatten, och började äta.

»Se, detta ar vad jag är van vid. Så här har jag haft det i all min dar. Ingen oro för födan, bara att gå fram till en fylld matho,» tycktes han vilja säga till de sina.

Men Lisa Maja Wennervik smög efter, och inte förr voro de alla inne i gåskätten, än hon stängde till dörrn om dem. Sedan skyndade hon in till fru Raklitz.

»Vill söta mor komma och se! Gåskarln, som flög bort i våras, har kommit tillbaka med en vildgås och nie ungar.»

Men det ångrade hon väl sedan i hela sitt liv, att hon hade stängt in gåskarlen och talat om, att han var återkommen. För fru Raklitz gick utan ett ord och sökte reda på den lilla kniven, som begagnades vid gåsslakt, och innan kvällen voro både den präktiga vita gåskarlen och den gråa gåshonan och alla de vackra ungarna döda och plockade.

»Söta mor gav allt vår gåskarl en dålig lön för att han kom tillbaka till oss med så många vackra gäss,» sade Lisa Maja. Mer vågade hon inte säga.

»Det är så mycket, att alla gäss här på gården vet hur det går dem, om de reser sig mot mig och vill flyga sin väg,» sade fru Raklitz med ett litet elakt leende kring den stränga munnen.

LEMLARNA.

Fru Raklitz hade varit svår mot Lisa Maja, medan hennes far levde, men då han dog, år 1801, och hon ensam blev den styrande, blev hon naturligtvis ännu mycket mer hård och fordrande. Styvdottern var helt i hennes våld, utan stöd eller skydd på något håll. Hon var bara sjutton år och för ung att reda sig med den, som var gammal och klok. En bror hade hon visserligen, men han låg i Uppsala året om och studerade, så att av honom hade hon ingen hjälp att vänta.

Styvmodern och hon voro också snart i full fejd. Fru Raklitz önskade, att hon skulle följa det gamla bruket och gifta sig med komministern, som hade blivit tillsatt efter hennes far. Men det ville inte Lisa Maja gå in på. Hon motstod all övertalning både av styvmodern och av sockenfolket, som tyckte, att den gamla ordningen var så förträfflig. Prästdottern hade sina egna, märkvärdiga tankar. Hon ville inte gifta sig med en man, bara därför att han var präst i Ämtervik. Han borde också vara sådan, att hon kunde tycka om honom.

Den nya komministern ville med all gevalt driva saken igenom, och han hade ställt sig in hos styvmodern, så att hon försökte hjälpa honom både med lock och med pock. Men prästdottern fortsatte att säga nej, och då hade fru Raklitz kommit på den tanken, att hon skulle fara till Öjervik, till lagman Sandelin, som var Lisa Majas förmyndare, och tala med honom.

Ja, det gjorde hon också, och det var klart, att hon fick medhåll både av lagmannen och lagmanskan. De kände väl till fru Raklitz. Hon hade varit hushållerska på Öjervik i många år, och de visste vilken klok och omtänksam människa hon alltid hade varit. Visst hade hon rätt i detta, att prästdottern på Mårbacka borde gifta sig med komministern, så att den gamla ordningen fick fortsätta. Något annat tyckte de inte kunde komma i fråga.

Fru Raklitz var, som sagt, väl bekant på Öjervik. Hon blev kvarbjuden att äta kväll, och sedan satt lagmanskan och språkade med henne så länge, att klockan var elva, innan hon kom i väg. Men det var klart i luften och präktigt månsken, så att det tycktes inte vara någon fara för att hon inte skulle komma ordentligt hem.

Hon var ganska välbelåten med hela resan, när hon åkte från Öjervik. Väl hade hon blivit mottagen, och nu hade hon förmyndarns ord på att hennes mening var den rätta och att Lisa Maja borde gifta sig med den nya komministern.

Medan schäsen med god fart rullade framåt på vägen, som utmed Frykenstranden leder till Sunne, satt fru Raklitz och tänkte ut hur hon skulle pina och plåga den stackars styvdottern, tills hennes vilja blev bruten. Det var ju bara till hennes eget bästa, fastän hon inte själv förstod det, så att styvmodern gjorde sig alls inte något samvete fördenskull.

På en gång ryckte Svarten till och for åt sidan, och det med sådan fart, att han höll på att stjälpa omkull schäsen. Hästen bar sig åt, som om den skulle ha blivit kollrig. Den rusade ner ifrån vägen, över diket och var nere på en åker, innan Långe-Bengt lyckades få den att stanna. När drängen äntligen fick bukt på hästen, skalv den som ett asplöv. Fastän den höll sig stilla på samma fläck, lyfte den fötterna i ett, i ett, och rätt som det var, skrek den till, såsom man sällan får höra en häst skrika, och hoppade rätt i vädret. Upp till vägen kunde den inte tvingas. När Långe-Bengt försökte få den att gå framåt, började den slå bakut, så att den höll på att sparka sönder schäsen.

»Vad är det? Vad är det? Kan inte Bengt säja vad det är?» sade fru Raklitz och nöp drängen hårt i armen i sin förfäran. »Är hästen rent stollig?»

»Den hästen har mer förstånd än bå' frua å jag,» sade Långe-Bengt, »han ä inte stolli. Men han ser nånting, som vi inte har ögon för.»

Nu strök Svarten baklänges. Den höll nosen mot marken, fnös och vek tillbaka utan att fråga efter hur det gick med schäsen och de åkande. Till all lycka hade de kommit in på en mark, där det hade vuxit råg under sommarn, och den låg nu alldeles jämn och slät och avmejad. Än så länge höll sig åkdonet uppe på sina hjul, men de märkte, att de närmade sig ett brett och djupt dike.

Just som schäsen stod på dikeskanten, stannade Svarten. Den ansåg visst, att den hade undkommit den värsta faran. Den stod stilla utan att göra några flere hopp, men fnös gjorde den ännu gång på gång.

»Dä ä bäst, att frua går ur,» sade Långe-Bengt, »så ska jag försöka tvinga'n förbi den, som han ser, va dä nu kan vara för en.»

Prästfrun knäppte upp fotsacken, men som hon skulle sätta ner foten på marken, så drog hon den tillbaka med ett rop och kom fort upp i schäsen igen.

»Jag kan inte stiga ur,» sade hon till Långe- Bengt, »det rör sig.»

»Jag tror frua ä likaså kollri som hästen,» sade Långe-Bengt. »Va ä dä, som rör sej?»

»Hela åkern rör sig, hela marken rör sig,» sade fru Raklitz. Hon skälvde på rösten, och gråten satt henne i halsen.

»Asch!» sade Långe-Bengt och sprang ur med ett hopp. Han trodde, att det var en gast, som stod i vägen för dem och skrämde hästen, men gastarna brukade komma ur luften. Han hade aldrig förr hört talas om att de kröpo fram utefter marken.

Men Långe-Bengt kom fort upp i kärran, han också, och tänkte inte längre på att bege sig ner ur den, för det var sant, som prästfrun hade sagt, att marken rörde sig.

Det var inte så, att den darrade som vid jordbävning eller gled undan som vid jordskred, utan det var så, som om varenda en av alla åkerns jordkokor hade fått ben under sig och var på väg ner emot Fryken.

De resande sutto kvar i schäsen och stirrade på marken. De sågo väl till sist, att det var en mängd smådjur, som sprungo fram över åkern, men de blevo inte mindre rädda fördenskull. Något naturligt och riktigt kunde det inte vara. Var skulle en sådan massa djur ha kommit ifrån? Det var inte en fläck på rågåkern, som inte befann sig i rörelse.

Alla dessa djur, eller vad det nu var för slag, begåvo sig över diket upp på landsvägen, och från landsvägen störtade de sig utför en sluttning rätt ner i sjön. Vad skulle det vara för djur, som buro sig åt på det sättet?

Hade de varit av Guds skapade kreatur, skulle det väl ha tagit slut på dem. Men de här fortsatte oavlåtligt att springa över åkern, upp på vägen och ner i sjön. Och det fanns inte något tal, som kunde nämna deras myckenhet.

Svarten hade blivit tämligen lugn. Det var bara, när de små djuren sprungo fram mellan hovarna på den, som den fnös och strök baklänges. Men den, som inte var lugn, det var fru Raklitz. Hon hackade tänder av förskräckelse, mumlade och talade för sig själv.

Hon satt i alla fall stilla, så länge som de voro kvar på åkern, men Svarten ville väl inte stå ute hela natten, utan den satte sig i rörelse av egen drift. Det gick fot för fot. Den lyfte fötterna mycket försiktigt, men framåt gick det.

De märkvärdiga smådjuren veko inte undan för hästen och åkdonet. Det började knastra under hjulen, när de små kropparna krossades.

När prästfrun hörde det där knastrandet, spratt hon till. Hon reste sig upp och började skrika vilt och hemskt.

Långe-Bengt fick armen om henne, för att hon inte skulle kasta sig ur schäsen. »De tar mig,» skrek hon, »de tar mig! De är på hjulen, de är på fotsteget, de är i kärran!»

Hästen ökade farten. Schäsen rörde sig stötigt, men säkert, och det knastrade och krasade, alltsom hjulen rullade fram över smådjuren.

»De är i schäsen, de är i schäsen!» ropade fru Raklitz, och med detsamma hoppade hon upp på sitsen och stod där upprätt. »De drar mig i kjolen, de ska i sjön med mig!»

Långe-Bengt måste resa sig för att hålla fast henne. »Mä rätta borde jag låta dej falla i backen för din elakhets skull,» mumlade han, men han fortfor i alla fall att hålla armen om henne.

De kommo äntligen upp på vägen igen och foro rätt över en hel mängd av vandringsdjuren. Men till sist stannade Svarten och gnäggade belåten.

»Se så ja, nu är det över. Sitt ner, frua! Kom ner i kärra igen!»

Men fru Raklitz var inte så lätt att lugna. »De är i kärran, de drar i kjolarna, de ska i sjön med mig!» ropade hon.

Långe-Bengt fick lov att lyfta ner henne och med våld sätta henne i sitsen. Hon kämpade emot, och han vågade inte släppa henne.

»Gå du, Svarten! Du hittar väl den här vägen, utan att jag ska hålla i tömmera.»

Svarten satte sig i rörelse, medan fru Raklitz skakades av snyftningar och talade långa ramsor om dem, som klättrade på hjulen och ville upp i kärran.

»Du får springa, Svarten,» sade Långe-Bengt, »annars blir ho toki, innan jag hinner hem mä'na.»

Svarten förstod honom kanske. I alla händelser ville den väl gärna själv komma hem till krubban. Den sprang backe upp och backe ner utan att sakta farten.

Långe-Bengt satt där med kallsvetten i pannan. Han försökte säga prästfrun, att faran var överstånden, men hon trodde honom inte.

»Du är snäll, du, Bengt,» sade hon och grät, »men du ska inte inbilla mig, att vi är frälsta. Jag hör dem, jag ser dem, de springer efter oss, de ska i sjön med mig.»

När de äntligen stannade utanför förstukvisten på Mårbacka och en av tjänsteflickorna kom ut för att hjälpa prästfrun ur schäsen, tordes hon inte lämna den.

»Nej, inte du!» sade hon. »Du har ingen makt. Du kan inte frälsa mig ifrån dem.»

Flickan vek förskräckt tillbaka. Hon hörde, att fru Raklitz talade helt annorlunda, än hon brukade.

»Gå efter prästdottern,» sade hon, »gå efter Lisa Maja! Hon är den enda, som har makt över de onda.»

»Mamsell Lisa Maja har allt gått å lagt sej,» sade flickan.

»Gå du å be'na, att ho kommer, så fort ho kan!» sade Långe-Bengt. »Säj, att prästfrua har blitt skrämd under vägs!»

Fru Raklitz satt kvar i schäsen och huttrade och skakade, ända tills hennes styvdotter hade fått kläder på sig och syntes på trappan.

»Å, Gud välsigne dig!» sade fru Raklitz och sträckte armarna mot henne. »Kom och hjälp mig! Var inte ond på mig! Jag ska aldrig mer vara elak emot dig.» .

»Vad är det, söta mor?» sade prästdottern och kom fram till åkdonet.

»Kom och räck mig handen!» sade styvmodern. »Å, kära du, håll dem undan, medan jag stiger ur! Låt dem inte ta mig! Mot dig kan de ingenting göra. Du har makt över dem.»

När hon väl kom ur schäsen, hängde hon sig om halsen på styvdottern. »Gå aldrig ifrån mig,» sade hon, »var inte ond på mig! Du ska få gifta dig med vem du vill, utan att jag ska säja ett ord.

»Ho såg e syn på vägen,» sade Långe-Bengt. »Dä va alla smådjura, som finns i helvete, som va i rörelse. Ho tror, att di följer ätter'na å vill dra'na ner i Fryken.»

Prästdottern lade armen om styvmodern. »Kom in, söta mor!» sade hon. »Nu är söta mor på Mårbacka. Här kan ingen av de onda komma åt söta mor.»

Fru Raklitz var så skrämd och uppskakad, att prästdottern måste jollra med henne som med ett barn för att få henne in i hennes rum och i säng. Hon fick inte gå ifrån henne, utan måste sitta och hålla henne i hand och lyssna till hennes jämmer, ända tills det blev ljust.

Men efter den natten vågade fru Raklitz inte mer vara elak mot styvdottern. Hon blev aldrig mer den hon hade varit, utan hon höll sig gärna inne på sitt rum och lät Lisa Maja regera. Hon kunde hjälpa till, när det var stök före en helg eller ett kalas, men bara inomhus.

Hon levde på det sättet ända till år 1835. Det är osäkert om hon någonsin blev riktigt god vän med styvdottern, men när Lisa Maja äntligen gifte sig och det kom småbarn i huset, tyckte hon mycket om dessa. De gingo var dag in till henne i västra kammarn och hälsade på. Hon var också mycket kär i kaffe. Hon ville nästan ständigt ha brasa i kakelugnen, så att hon skulle kunna koka kaffe åt sig.

Hon brukade ofta bjuda de små barnen på kaffe, men nu trodde inte deras mor, att detta var nyttigt för dem. Hon sade till dem, att de rakt inte fingo låta bjuda sig på kaffe inne hos mormor.

Nästa dag voro de två yngsta, Nana och Lovisa, som vanligt på besök i västra kammarn, och när de kommo ut därifrån, luktade det kaffe av dem långa vägar.

»Na, vad har ni fått inne hos mormor i dag?» frågade deras mor.

»Välling, mamma lilla,» svarade de bägge två med en mun utan minsta tvekan.

»Var var den vällingen kokad då?» frågade modern.

»I kaffepannan, mamma lilla,» svarade de likaså raskt som förut.

Och de sade det så nätt, och de voro så små och så dumma, så att hon kunde inte annat göra än storskratta.

NÄCKEN.

Söder ut i socknen finns det trakter, där naturen är mycket vackrare och mer omväxlande än uppe i norr vid Mårbacka.

Där skär Fryken in i landet i djupa bukter, den ena efter den andra, och innanför varje vik finns det strandängar med god jordmån, lövskog och som oftast en tre eller fyra trevliga gammaldags bondgårdar. Mellan vikarna åter skjuta uddarna ut, bergiga och skogbeväxta och så ogästvänliga och vilda, att ingen människa kan tänka på att där röja eller bygga.

En sommar hade Lisa Maja Wennervik ridit till Bössviken, som är den sydligaste av vikarna, för att beställa av de goda päronen, som mognade där under de skyddande kullarna. Hon hade blivit väl mottagen av Bössviksborna och hade måst titta in i flera stugor, så att det blev rätt sent, innan hon kunde bege sig på hemväg.

Men inte var hon rädd för att rida hem genom den ljusa sommarnatten, fastän hon var alldeles ensam ute. Hon for helt sakta framåt, därför att natten var så vacker, att hon inte kunde få nog av den. Än var hon högt uppe på kullarna i tjock skog, där det var så dystert, att hon inbillade sig, att rövare och björnar skulle komma fram ur snåren och rycka henne ifrån hästen. Än färdades hon ner mot ljusa dalar med daggiga fält, vackra björkdungar och vitt, skimrande vatten. Litet färg från solnedgången fanns ännu kvar på himlen, och det röda återkastades av sjön. Hon hade aldrig sett något ljuvligare än den sommarnatten.

I en av de där vikarna fick Lisa Maja se en stor, vacker hingst gå och beta på strandängen. Den var grå och apelkastad över hela kroppen, manen var så lång, att den släpade, svansen nådde, också den, ner till marken och var så tjock som en rågkärve. Hästen var bred över landen, hög över manken, klarögd, med smala ben och litet huvud. Hovarna voro vita och blänkte som silver, då den lyfte foten ur gräset. Oskodd var den, och på kroppen syntes inga märken efter bogträ eller sele.

Lisa Maja hade kommit sakta ridande utför en backe, och Svarten fortfor att gå i skritt framemot ängen, där hästen betade. De kommo den så nära, att det inte var mer än gärdesgården, som skilde dem åt. Lisa Maja skulle ha kunnat sträcka ut handen och stryka den över landen.

Ända hittills hade inte hingsten låtsat om dem. Nu äntligen lyfte den huvudet och såg på den unga flickan.

Och Lisa Maja Wennervik, hon var så vacker, att när hon var ute och red, brukade de unga karlarna kasta yxa eller lie eller vad de hade i handen och skynda fram till vägen för att stå där och hänga över gärdesgården, tills hon hade farit förbi.

Men tänk, att nu, då den granna apelkastade hingsten höjde ögonen mot henne, tyckte hon, att blicken, som den gav henne, var likaså full av beundran som bonddrängarnas, när de hängde över gärdesgården!

Ett ögonblick såg den på henne, sedan kastade den häftigt om och störtade bort i galopp, så att manen svajade högt och svansen stod rätt ut. Den rusade bort över hela ängen och fortsatte till den unga flickans förfäran ut i sjön. Det var långgrunt inne i viken, och medan den sprang genom strandvattnet, stänkte detta omkring den som skummet över ett vattenfall. Och så med ens var den försvunnen.

Lisa Maja trodde, att en olycka hade skett och att hästen under sin vilda färd hade kommit för hastigt ut på djupt vatten och nu höll på att drunkna. Hon väntade en sekund, att den skulle komma simmande upp till ytan, men den visade sig inte mer. Sjön låg stilla som en spegel.

Då kände Lisa Maja en brinnande lust att rida efter ner till sjön för att om möjligt rädda det ståtliga djuret från döden. Hur hon skulle bära sig åt, det visste hon inte, men den hästen var den skönaste hon någonsin hade skådat, och hon kunde inte ge sig till tåls med att sitta där stilla på landsvägen utan att göra något försök att hjälpa den.

Hon ryckte Svarten i tygeln, svängde den mot gärdesgården och gav den en klatsch med ridspöet, för att den skulle hoppa över. Men Svarten, den var ju en sådan häst, som hade mer förstånd än en människa, och i stället för att hoppa över gärdet företog den sig att i starkaste fart sätta av på hemvägen. Den unga flickan hade väl inte mycken makt över sin gångare, där hon satt högt uppe i stolsadeln, och hon märkte snart, att den här gången var det inte lönt att försöka tvinga den till lydnad. Svarten visste vad den ville. Den visste nog också vad det var för en häst, som hon ville frälsa ur vattnet.

Och när Lisa Maja kom upp på nästa kulle i granskogsmörkret, förstod också hon vem det var, som hon hade sett.

Den silvergrå hingsten med oskodda hovar och släpande man, den hade hon många, många gånger hört omtalas. Det kunde inte vara någon annan än själva Näcken.

Då hon kom hem och talade om sitt äventyr, voro alla på Mårbacka ense med henne om att det var Näcken, som hon hade sett, och ingen annan och att det nog torde vara bäst, att hon och alla på hennes gård togo sig väl i akt, för säkert skulle någon av dem nu snart komma att drunkna.

Men vid Mårbacka finns ingen sjö, och den gamla sjöbottnen väster om gården var numera så uttorkad, att

där inte fanns spår vare sig av kärr eller dymark. Till och med älven, som fordomdags hade varit bred och farlig, hade nu förminskats och var om sommarn inte att räkna för mer än en vanlig bäck.

Emellertid hände det i augusti, då nätterna hade blivit mörka och dimmorna kretsade över älven och ängarna, att en gammal man från Mårbacka kom gående väster ifrån mot hemmet. Och vad han kunde ha mött eller sett nere i dimman, det visste ingen, men hem kom han inte den natten, och nästa dag fann man honom drunknad i den lilla älven, som var så grund, att vattnet knappast stod över honom. Han var gammal och fnoskig, och det blev kanske inte stor sorg över honom, men nog förstod man nu riktigt säkert, att det verkligen var Näcken, som Lisa Maja hade sett. Och om hon den kvällen hade följt efter honom ner till Fryken, då skulle han nog ha dragit ner henne utan all barmhärtighet i sitt blånande djup.

REGEMENTSSKRIVARN.

Det måtte inte ha varit så helt med fru Raklitz omvändelse, för den gamla hushållerskan kunde aldrig tillräckligt inpränta hos de små barnen vilken lycka det hade varit för mamsell Lisa Maja att bli gift med en så utmärkt man som regementsskrivar Daniel Lagerlöf. Inte var han förmögen, men klok och god och hederlig. I honom fick hon just det stöd hon behövde för att reda sig med livet.

Präst var han ju inte, men hans far och farfar och farfars far och farfars farfar hade varit präster och samt och synnerligen varit gifta med prästdöttrar, så att han kunde räkna släkt med alla gamla prästfamiljer i Värmland. Någon prediko- eller talegåva hade han dock inte fått i arv av förfäderna, men lusten att styra och ordna för en hel församling, den hade han i blodet, och Ämterviksborna, som först hade tyckt illa om honom, därför att han hade gift sig med prästdottern och rubbat den gamla ordningen, kommo snart i vana med att låta honom råda i alla socknens angelägenheter.

De små barnen blevo bra förvånade, när hushållerskan talade på det sättet. De hade hört historier om sin farfar, som voro i svang ute bland folket. Han skulle ha varit en stor fiolspelare, och åtminstone i ungdomen hade han varit så mjältsjuk, att han inte stod ut med livet i hemmet, utan måste gå sina egna vägar.

Men detta förnekade den gamla hushållerskan alldeles. Inte hade det varit något fel på regementsskrivarn, var det likt något, det? Hon kunde inte begripa vem som hade inbillat barnen något sådant. Nej, hela saken var den, att han jämt brukade vara ute på resor, men det var alltid sådana resor, som han var tvungen att göra för sina ämbetens skull. Eftersom han var regementsskrivare, måste han ju fara runt hela Värmland en gång om året för att ta upp krigsskatten. Och det var inte nog med att han var regementsskrivare, han var också förvaltare på Kymsbergs bruk långt uppe vid norska gränsen, och dit måste han resa, rätt som det var. Och så, för det tredje och sista, hade han ju haft sådant gott namn om sig, att han jämt och samt hade blivit anlitad som förmyndare och boutredningsman. Mest besvär hade han haft med förmynderskapet för lagmanskan Sandelin på Öjervik, som hade ärvt sju bruk efter brukspatron Antonsson. Han fick ligga i månadtal vid de många bruken väster om Fryken för att reda ut allt det trasslet.

Men så snart som han kunde komma ifrån, skyndade han sig hem till Mårbacka, och kom han då oförmärkt en morgon, hände det nog, att han letade fram sin fiol, ställde sig utanför sängkammarfönstret och väckte upp hustrun med sitt spel.

Så mycket som detta kunde ju vara sant, men att han rymde hemifrån och var borta långa tider, utan att någon visste var han befann sig, det var bara sådant, som folk hittade på, därför att de märkte, att det jämt var matmodern, som styrde och ställde på Mårbacka.

De små barnen blevo allt mycket ledsna att höra, att deras farfar skulle ha varit en sådan allvarsam och nykter förståndsmänniska. I alla fall kunde de ju inte annat än tro på den gamla hushållerskan.

Men så var det en kväll, då föräldrarna voro borta på kalas. Innepigan, som skulle sitta uppe och vänta på dem, hade övertalat Barn-Maja, den nya barnpigan, som hade kommit efter Back- Kajsa, att hon skulle hålla henne sällskap under vakandet.

De gjorde upp en brasa i kakelugnen i barnkammarn, drogo fram barnens små röda stolar och sutto där och småviskade, för att de inte skulle väcka de små flickorna, som lågo och sovo borta i sina sängar.

Rätt som det var, tog det i dörrlåset, och den gamla hushållerskan kom in. Hon hade undrat vart innepigan hade tagit vägen och gått och letat efter henne över hela huset.

Nu kom hon in och satte sig framför brasan, hon också. Hon kunde i alla fall inte sova, förrän hon visste, att herrskapet var ordentligt hemkomna.

När de nu sutto så förtroligt samman framför brasan, togo de två pigorna tillfället i akt att fråga den gamla hushållerskan till råds i en viktig sak.

»Vi säjer, Lina å jag, att vi borde koka drömgröt,» sade Barn-Maja, »men vi vet inte om dä kan vare te någen nytta.»

På det sättet lockade de den gamla hushållerskan att berätta för dem om hur det hade gått till, när mamsell Lisa Maja Wennervik hade lagat drömpannkaka.

Sista julen, som pastor Wennervik levde, hade mamsell Lisa Maja roat sig med att baka drömpannkaka på nyårskvällen. Hon var sjutton år då, så att tiden var ju kommen för henne att tänka på giftermål. Hon rörde ihop tre skedar vatten, tre skedar mjöl och tre skedar salt, lade ut blandningen på ett pannkaksjärn, åt så mycket hon kunde och lade sig sedan till att sova. Men hon hade allt svårt för att falla i sömn, därför att hon hade blivit brännande törstig efter den salta pannkakan, och att dricka något, innan hon somnade, det var förstås förbjudet.

När hon vaknade på morgonen, kunde hon inte alls komma ihåg, att hon hade drömt något. Men längre fram på dagen råkade hon att gå ut på förstubron, och där blev hon stående helt häpen. Nu mindes hon, att förra natten hade hon i drömmen stått just på samma ställe. Och som hon stod där, hade två främmande herrkarlar, en ung och en gammal, kommit gående fram emot henne. Och den gamle hade sagt, att han var prosten Lagerlöf ifrån Arvika, och nu hade han kommit dit med sin son för att fråga om hon var törstig och ville ha en dryck vatten.

Och genast hade den unge trätt fram med ett glas friskt vatten och bjudit henne. Hon blev så glad, när hon såg det klara, friska vattnet, därför att hon kände törsten bränna i halsen, ännu medan hon sov.

Därmed hade det varit slut med drömmen, men alltifrån den stunden visste hon vem som skulle bli hennes man, därför att den, som kommer i drömmen och bjuder en vatten, sedan man har ätit drömpannkaka, den skall man ju bli gift med.

Mamsell Lisa Maja undrade allt mycket hur detta skulle gå till, för på den tiden kände hon ingen, som hette Lagerlöf, men strax på nyåret kom en släde körande in på gården. Hon stod i fönstret, och när hon såg den, som satt i släden, hade hon skrikit till och nupit hushållerskan i armen. »Där kommer den, som jag såg i drömmen,» hade hon sagt. »Du ska få se, att han heter Lagerlöf.»

Och det var just så, som hon hade sagt. Han, som kom åkande, hette Daniel Lagerlöf. Han var förvaltare på Kymsbergs bruk och var ute för att köpa hö.

Först blev allt mamsell Lisa Maja förskräckt, när hon såg honom. Han var inte vacker, och han hade ett så

tungt och dystert utseende, så att hon inte kunde förstå hur hon skulle kunna tycka om honom.

Men han hade legat över natten på Mårbacka, och på morgonen hade drängen kommit in och talat om det märkvärdiga, att två vargar och en räv hade fallit i rävgropen. Och när ingen av gårdsfolket hade vetat hur de skulle bära sig åt för att få upp de fångna vilddjuren ur gropen, hade förvaltarn på Kymsberg hoppat ner i den utan att ha annat i handen än en knölpåk, dövat vargarna med ett par slag över hjässan och lagt snara om halsen på dem, så att de kunde dragas upp.

Men mamsell Lisa Maja blev så tagen av detta, att han var så tapper, att hon genast vände sin håg till honom. Hon sade till sig själv, att honom och ingen annan ville hon ha till man.

Han för sin del blev nog kär i henne vid detta första mötet, men det ville han inte låtsa om. Se, han hade varit förlovad en gång förut, och fastän fästmön var död, ville han vara henne trogen och aldrig tänka på någon annan.

I alla fall måste han resa till Mårbacka efter hö flera gånger den vintern, och han kom snart underfund med hur svårt mamsell Lisa Maja hade det med sin styvmor. Han tyckte, att det var synd om henne, och han ville gärna hjälpa henne, men själv kunde han ju gubevars inte fria till henne för den döda fästmöns skull, utan han hittade på att hans bror Elof, som var präst någonstans uppe i Finnskogarna, skulle gifta sig med henne.

Han lagade så, att bror hans och mamsell Lisa Maja fingo råkas. Men därmed ställde han till det värsta elände. Prästen blev så kär i mamsell Lisa Maja, att han sedan inte kunde tänka på någon annan i hela sitt liv, men hon tyckte om förvaltarn på Kymsberg och ville alls inte ha den andre.

Pastor Lagerlöf kom i alla fall inte så mycket som till att fria till henne. Han fick befallning av biskopen, att han skulle gifta sig med en människa, som han hade haft i flera år i sitt hus och som han hade lovat äktenskap. Det var fru Raklitz, som hade sin hand med i spelet, och det blev bara olycka av alltsammans, för när inte pastor Elof fick mamsell Lisa Maja, så kastade han sig på dryckenskap och blev likaså förfallen, som han förut hade varit präktig och utmärkt.

Sedan hade Daniel Lagerlöf ingen till att sätta i sitt ställe, utan om han ville hjälpa prästdottern på Mårbacka, så fick han lov att göra det själv. Och så tyckte han väl, att det var mera skäl i att hjälpa en levande än att sörja en död, och han vågade sig verkligen åstad och friade till henne.

Mamsell Lisa Maja blev ju så lycklig och tänkte, att nu skulle det vara slut med alla hennes sorger, men snart märkte hon, att fästmannen blev konstig och tycktes sky henne. Sällan kom han på besök, och när han kom, kunde han sitta tyst i timtal och bara se på henne. Eller också satte han fiolen till hakan och spelade från det han kom, till dess han for.

Till sist kom han så sällan till Mårbacka, att det kunde gå ett helt år, utan att hon såg honom.

Om hon ibland frågade honom när de skulle gifta sig, så hade han ständiga ursäkter. Först sade han, att de skulle vänta, tills han hade förtjänat så mycket, att han kunde lösa till sig Mårbacka av hennes medarvingar. En annan gång skulle han hjälpa sina bröder, som lågo i Lund och studerade, och en annan gång skulle de skjuta upp bröllopet för att se om det skulle lyckas honom att få regementsskrivartjänsten.

Han sköt upp och sköt upp. Än hade han för mycket att skriva, och än hade han för mycket att resa.

Till sist var det ingen utom mamsell Lisa Maja själv, som trodde, att de skulle bli gifta. Och detta var det värsta för henne, därför att nu började de unga herrarna både i Sunne och Ämtervik att fara till Mårbacka i friareärenden. Hon lät dem allt förstå, att de inte hade något för sitt besvär, men somliga voro så envisa, att de kommo igen gång på gång, och om hon förbjöd dem att komma till Mårbacka, så lade de sig på lur uppe

i skogskanten och väntade på henne, när hon gick utåt vägen.

Allt ont de visste om Daniel Lagerlöf, det passade de på att säga henne. Än fick hon höra, att han var i sällskap med alla de dåliga och försupna kavaljerer, som foro omkring och härjade i gårdarna och voro till en skräck för alla ordentliga människor, och än sade de om honom, att han sprang omkring i skogen som ett vilt djur.

Somliga retade henne med att nu hade han fått regementsskrivartjänsten, så att nu borde han ju ha kunnat gifta sig med henne, om han inte hade tröttnat, och andra skrämde henne med att han slog för dottern till den där Finn-Erik, som skulle vara den rikaste i landet.

Ingenting av allt detta rörde mamsell Lisa Maja det minsta, utan hon var lika glad och litade på att det skulle gå så, som det hade blivit förutsagt genom hennes dröm.

Men en dag kom det ett rykte till henne, att hennes fästman hade sagt, att om han bara vore fri från sin förlovning, skulle han fara till utlandet och lära sig att spela fiol ordentligt.

Detta tog henne, såsom ingenting annat hade gjort, och hon gick ut för att tala vid Långe- Bengt.

»Nu, Bengt,» sade hon, »får du ta schäsen och fara opp till Kymsberg och hämta hit regementsskrivarn, för nu vill jag tala vid honom.»

»Ja, nog ska jag försöka,» sade Långe-Bengt, »men va ska jag göra, om han inte följer mä govilligt?»

»Säj du till honom, att du inte törs komma ensam tillbaka,» sade hon, och så for Långe-Bengt.

Det är en hel dagsresa upp till Kymsberg, och Långe-Bengt kom inte tillbaka förrän andra dagen på kvällen, men då hade han också regementsskrivarn med sig i schäsen.

Mamsell Lisa Maja tog väl emot honom, som hon alltid gjorde. Hon bad honom komma in i salen, bjöd honom sitta ner och vila efter den långa resan och sade, att de skulle skynda sig att duka fram kvällsmaten, för han kunde inte vara annat än hungrig.

Han gick fram och tillbaka i rummet och såg otålig och dyster ut. Han tycktes bara vänta på det ögonblicket, då han skulle få resa sin väg.

När de sutto vid kvällsbordet, de två ensamma, vände hon sig till honom, just som hushållerskan kom in med maten, alldeles som om hon skulle ha väntat på henne, och frågade om det var så, att han helst ville slå upp med henne.

»Å ja,» svarade han och såg likaså butter ut hela tiden. Det ville han nog, det borde hon ha förstått för längesedan.

Då blev hon röd över hela ansiktet och sade, att om hon inte hade frågat honom om detta förut, så berodde det på att hon så visst hade trott, att de två voro bestämda för varandra.

Då skrattade han styggt och frågade vad hon menade med de orden.

Hon blev än rödare, och så berättade hon för honom med få ord hur hon hade lagat drömpannkaka en nyårskväll och att hon i drömmen hade sett honom och hans far och vad fadern hade sagt till henne.

Han lade ner kniv och gaffel och såg stort på henne.

»Detta är väl något, som du har hittat på efteråt,» sade han.

»Du kan fråga Maja Persdotter om jag inte kände igen dig och sa vem du var, innan du steg ur släden, den första gången du kom hit för att köpa hö,» sade mamsell Lisa Maja och vände sig till hushållerskan, som just gick och bjöd omkring mat.

»Ja, men,» sade han, »varför har du då inte talat om detta förut?»

»Det tänker jag nog att du förstår,» sade hon. »Inte ville jag ha något annat band på dig än din egen lust.»

Han satt tyst igen, men det syntes, att han var mycket tagen av detta, som han hade hört.

»Kan du säga mig hur den såg ut, som sa, att han var prosten Lagerlöf i Arvika?» sade han.

»Ja,» sade hon, och så började hon tala om hurudan han hade sett ut. Och det måtte ha träffat in drag för drag, för sonen blev så häpen, att han steg upp från bordet.

»Men min far dog ju samma år, som du blev född,» sade han. »Du hade väl ändå kanske hört talas om honom.»

»Jag hade aldrig sett någon Lagerlöf, och inte hade jag heller hört talas varken om dig eller din far, innan jag drömde om er,» sade mamsell Lisa Maja. »Fråga du Maja Persdotter, som står här bredvid oss, om hon inte har hört mig beskriva din far på samma sätt mångfaldiga gånger!»

Då stannade han rätt framför henne. »Om jag bara tordes tro detta!» sade han. Än en gång gick han runtom rummet. Sedan kom han tillbaka. »Då vore ju du den, som min käre far hade bestämt åt mig,» sade han.

Men vad mamsell Lisa Maja svarade på detta, det fick den gamla hushållerskan aldrig veta, för nu förstod hon, att det var bäst, att hon gick sin väg.

Efteråt sutto de i alla fall och talade samman i många timmars tid, och nästa dag voro de försonade, och i samma höst blev det bröllop.

Och mamsell Lisa Maja hade berättat henne, att ingenting annat hade varit i vägen än hans svårmod och griller. Än hade han tyckt, att han inte ville göra orätt mot den döda fästmön, och än hade han tänkt på sin bror Elof och att det inte var lovligt för honom att bli lycklig, när hans bror hade blivit så olycklig genom hans förvållande.

Men med denna drömmen hade han fått något fast och säkert att rätta sig efter, så att han fick mod att göra vad han mest önskade.

Och från och med den dagen han blev gift blev han som en annan människa. Under de första åren hände det ibland, att svårmodet fick makt över honom, men sedan blev han lugn och jämn till lynnet. Hans bror drunknade året efter det, att bröllopet hade stått på Mårbacka, och sedan var det ju svårt en lång tid, men det gick över, det också.

Och han och gammelfrua voro gifta i sex och fyrtio år, och under de sista trettio åren var allting övervunnet, och det fanns inga lyckligare människor till i världen.

— — —

Men de små barnen lågo i sina sängar och lyssnade och undrade, och på samma gång blevo de så hjärtligt glada, för ända dittills hade deras farfar stått för dem som ett träbeläte, men nu blev han till en levande människa.

LANTVÄRNSMÄNNEN.

År 1810, när farmor hade varit gift några år och redan hade ett par små barn, satt hon en kväll vid östra fönstret i kökskammarn. Skymningen hade kommit, så att det hade blivit för mörkt att sy, och eftersom det var långt framme i mars månad och på upphällningen med talgljusen, hade hon tagit till sin strumpstickning, för sina stickor kunde hon sköta i djupaste mörker.

Bäst som hon satt där med sitt arbete, kände hon, att hon borde lyfta på huvudet och se ut. Då kunde hon knappt tro sina ögon. För en liten stund sedan hade det varit stilla och klart, nu var det full snöyra. Snön föll så tätt, att hon nätt och jämnt kunde skymta eldskenet från drängstugufönstret, som hon hade mitt framför sig. Vinden pressade på, så att snön fräste mot väggarna, och på den korta stunden, som hon hade suttit där, hade den redan hunnit vräka fram en sådan mängd av snö, att den gömde bort både buskar och staket.

Mörkret hade ökats hastigt, sedan ovädret hade kommit, men hon kunde ändå se, att flera stora djur jagade igenom drivorna fram mot bakgården. Hon förstod strax vad det var för ena. »Måtte pigorna akta sig nu, så att de inte går ut efter ved,» tänkte hon, »för det är gråbena, som är ute i kväll.»

Strax därpå hörde hon ett skrik och såg en varg komma lufsande förbi hennes fönster på återväg från bakgården. Han höll något i munnen, som kämpade och gjorde motstånd. Hon tyckte, att det såg ut som ett barn, men vad skulle det vara för ett barn? Hon hade ju sina små tätt bredvid sig, och några andra barn fanns det inte på gården.

Alldeles i följe med den första vargen kom en annan, och också den höll ett barn i gapet.

Då kunde inte farmor sitta stilla längre. Hon rusade upp så hastigt, att hon välte stolen, sprang ut i köket och vidare genom köksdörrn ut i det fria. Men där blev hon stående. Framför henne låg den klara, stilla, ljuvliga vårkvällen. Inte såg hon till någon snöyra, och inte såg hon till några vargar. Hon måtte ha somnat vid stickningen, och vad hon hade sett, hade inte varit något annat än en dröm.

Men farmor förstod, att här låg allvar under. »Vi får allt vara rädda om de små barna,» sade hon till tjänstefolket. »Detta här var inte en dröm, utan en varning.»

Men inte hände det barnen något farligt, de växte och frodades, och synen eller drömmen, eller vad det nu var, höll på att bli glömd som så mycket annat av det slaget.

Fram i augusti kom en hop fattiga krigsmän tågande in på Mårbacka. De voro trasiga, hungriga och sjuka, kropparna voro magra som benrangel, och ögonen voro glupska som på vilddjur. Allesammans sågo ut att vara märkta för döden.

De berättade, att de voro från Fryksände och andra socknar i norra delen av Fryksdalen. Men nu, då de närmade sig hemmet, voro de inte glada, utan fruktade för att deras närmaste inte skulle vilja kännas vid dem. För två år sedan hade de dragit ut som friska och starka karlar. Vad skulle hemfolket säga om att få dem tillbaka så eländiga, att de inte dugde till annat än att stoppas ner i kyrkogårdsmull?

I krig hade de inte varit, de hade bara marscherat fram och tillbaka i frost och i svält. Någon strid hade de aldrig sett, de hade bara kämpat mot sjukdomar och vanvård.

De hade varit många tusen på den tiden, då de hade tågat ut, men det ena tusentalet av dem hade omkommit efter det andra. De berättade, att stora mängder av dem hade blivit satta att ro i öppna pråmar på vilda havet mitt i vintern. Hur färden hade gått, det visste ingen, men när pråmarna hade drivit i land, då hade besättningen suttit död vid årorna, nedisad och förfrusen.

De, som ännu levde, sökte sig nu hem på egen hand, men det hade hänt dem många gånger under resan, att de med stenkastning hade drivits bort från byar och gårdar, som de hade närmat sig.

Den sorg, som tärde dem mest, det var, att de inte hade fått komma ut i kriget och bli ihjälskjutna, utan ännu måste släpa sig fram genom livet under ändlösa kval.

De visste hurudana de voro: fulla av ohyra, stinkande av smuts och ohyggliga att se på. När de kommo till Mårbacka, begärde de inte att få ligga i säng eller under tak. De tiggde bara om ett par halmfång och en torr backe att vila på.

På Mårbacka tog man inte emot det stackars krigsfolket med stenkastning. Regementsskrivarn var borta, men hans hustru gav dem lov att slå läger på bakgården strax innanför grindarna. Gröt och välling kokades åt dem i stora kittlar, och allt av kläder, som kunde avvaras, lämnades till dem.

Gårdsfolket samlades oupphörligt omkring deras lägerplats för att höra deras berättelser om vad de hade måst uppleva. Men det var visst inte alla av dem, som kunde tala. Flera voro så slöa, att de inte svarade på tilltal. De tycktes knappast mera veta vilka de voro eller vart de ämnade sig.

Det var ett så stort under med dessa karlar, som hade blivit så förändrade, att det beryktades vida omkring, och folk kom vandrande långa vägar för att se dem.

»Den där,» sade en främmande, som länge hade stått och betraktat de arma resenärerna, »den där säjer di ska vara son te Göran Persa i Torsby. Men jag kände Göran Persas son. Dä va en grann pojk. Dä finns inte ett drag, som liknar.»

En dag kom det en fattig änka gående. Hon var från ett litet skogstorp långt i norr, där hon uppehöll livet under hård strid med hunger och nöd.

»Finns dä någen ibland er, som heter Börje Knutsson?» frågade hon, sedan hon en stund hade stått och betraktat de sjuka lantvärnsmännen.

I hela skaran var det ingen, som svarade. Karlarna sutto på marken med benen högt uppdragna och stödde hakan mot knäna. De tyckte om att sitta så i timtal utan att röra sig.

»Om här finns någen, som heter Börje Knutsson, så ska han ge sej te känna, för han ä min son,» sade kvinnan.

Ingen av de eländiga stackarna sade ett ord eller rörde på sig. De inte så mycket som lyfte blickarna upp till henne.

»Jag har gråtit var dag, senna han drog bort,» sade den fattiga änkan. »Om han finns här ibland er, så kan han väl stiga opp å säja mej dä, för jag kan inte känna igen honom.»

Men allt förblev lika stilla, och kvinnan gick långsamt sin väg.

Den första människa hon sedan mötte berättade hon vad som hade hänt henne. Och då var hon lugn och nästan glad. »Jag trodde änna tess nu, att jag skulle mista vette, om inte son min kom tebaka,» sade hon. »Men nu tackar jag Gud för att han inte fanns bland di där benskranglena.»

Lantvärnsmännen vilade ut på Mårbacka en hel vecka. Sedan fortsatte de, någorlunda stärkta och vederkvickta, sin vandring norr ut.

Men de hade lämnat rödsoten efter sig. Alla på gården blevo svårt sjuka; ingen dog ändå utom farmors två

små barn. De voro för unga för att kunna stå emot sjukdomen.

När de två barnen lades i sina kistor, då tänkte farmor vid sig själv: »Om jag hade gjort som andra, om jag inte hade tagit emot det där folket, utan jagat bort dem med stenkastning, då hade mina små barn ännu varit vid liv.»

Men just som hon tänkte på detta sätt, påminde hon sig synen i vårkvällen, de båda vargarna och barnen, som de hade släpat på.

»Vår Herre har ingen skuld,» sade hon, »han hade varnat mig.»

De små barnen hade ju inte dött, därför att hon hade varit barmhärtig, utan därför att hon inte hade varit nog omtänksam att skydda dem för smitta.

När hon tänkte på att det till sist var hennes eget fel, att barnen voro borta och döda, ville sorgen ta överhand. »Detta kommer jag aldrig att glömma,» tänkte hon, »jag kan aldrig bli människa mer.»

Vad som ökade hennes förtvivlan, det var skräcken för hur mannen skulle ta förlusten av de små. Han hade inte varit hemma på flera månader. Tungsinnet hade väl tagit överhand, så att han inte vågade sig hem. Var han nu fanns, visste hon inte. Hon kunde inte en gång skicka bud till honom för att låta honom veta vad som hade hänt.

Nu skulle han väl mena, att detta var Guds straff, därför att de hade gift sig. Kanske att han aldrig skulle komma tillbaka till henne.

Men nu visste hon inte heller om han hade så orätt. Det vore måhända bäst, att de aldrig mer råkades.

Alla i gården voro skrämda över hennes sorg och visste inte hur de rätt skulle hjälpa henne. Men Långe-Bengt, drängen, som var den äldste ibland dem, han var nu inte rädd för att handla litet på egen hand, och han begav sig åstad till Kymsberg än en gång för att söka reda på husbonden.

Denna gång dröjde det inte två hela dagar, innan Långe-Bengt kom tillbaka. Han hade ganska riktigt funnit regementsskrivarn och framfört sitt ärende, men knappast hade han talat ut, innan husbonden hade låtit sätta en frisk häst för schäsen, och sedan körde de utan att vila genom hela natten, så att de kommo fram till Mårbacka redan nästa morgon.

Nu var inte mannen styv och sträv, då han kom. Han tog sin hustru ömt i sin famn och torkade bort hennes tårar och tröstade henne med de mildaste ord.

Det var, som om han först nu, då han såg henne förkrossad och sorgsen, förmådde visa henne hela vidden av sin kärlek.

Hon kunde inte låta bli att förundra sig.

»Jag, som trodde, att jag skulle mista dig också!» sade hon.

»Inte är jag sådan, att man mister mig genom sorg,» sade han. »Trodde du, att jag skulle överge dig, därför att du hade varit alltför barmhärtig?»

I den stunden tyckte hon sig förstå hans hjärtelag bättre än någonsin förr.

I glädje och lugna dagar, då visste hon, att hon måste lita på sig själv, och därtill var hon också väl i stånd. Men i sorg och strid och allvarstider, då skulle han alltid stå vid hennes sida och vara hennes stöd och beskydd.

GAMLA BYGGNADER OCH GAMLA MÄNNISKOR

STENSTUGORNA.

De allra flesta byggnaderna, som funnos på Mårbacka, när löjtnant Lagerlöf övertog gården, voro gamla, men drängstugan och fårhuset ansågos vara äldre än alla de övriga. Detta kunde ju ingen påstå med full säkerhet, därför att den gamla stolpboden, som begagnades till visthus, och stallet, som hade en låg svalgång under taket, och bastun, där man rökte fläsk, och kölnan, där man mältade korn, inte voro några nykomlingar i världen, de heller. Men drängstugan och fårhuset voro uppmurade av gråstenar, sådana, som man hade plockat ihop dem ute på marken, både kullriga och platta, både stora och små, och hade väggar, som voro två alnar i tjocklek, liksom vore det meningen, att de skulle kunna stå emot en belägring. Ett sådant byggnadssätt brukades säkert varken i fjol eller förfjol, så att nog tycktes dessa stugorna förtjäna priset i fråga om ålder.

Man fick väl tänka sig, att de första människorna, som blevo bofasta på Mårbacka, voro komna från någon by i närheten, där det fanns mer än nog av folk i alla stugor, men otillräckligt av odlad jord, så att det var ont om brödfödan. De hade väl varit ett par unga, som gärna hade velat komma tillsammans, men som fattigdomen var stor, hade de inte sett sig annan råd än att ge sig av ut i vildmarken som nybyggare. De hade fått ett gott öga till fäbodvallen nedanför Åsberget och flyttat dit, och till en början hade de väl slagit sig ner i de små kojorna, där fäbodjäntorna förut hade hållit till. Men om en tid hade de kanske kommit att känna sig otrygga. Ingen bodde i närheten, ibland gjorde björnen besök i fähuset, och de själva fingo påhälsningar av vilda kolarföljen.

Under sådana omständigheter förefaller det ju naturligt, att de murade upp åt sig ett par stenstugor, en för dem själva och en för kreaturen.

Det huset, där djuren skulle bo, var det största. Det hade inga fönster, bara gluggar med hemmasmidda järngaller, så att varken björn eller göpa skulle kunna tränga sig in. Golvet var ingenting annat än tillstampad jord, men rummet var delat medelst en vägg av grova bjälkar, så att de djurslag, som inte trivas ihop, kunde skiljas åt. Hästar och får, som alltid äro vänner, fingo sålunda leva i den ena avdelningen, medan kor och getter höllo till i den andra.

Den stenstugan, som skulle brukas till människoboning, var mindre och hade bara ett rum. Men den försågs med golv av handkluvna stockar, med två fönster på ena långväggen, med spis och skorsten. På östra sidan, mittemot fönsterväggen, inredde nybyggarn ett stort sängskåp. Det kunde rymma två breda sängar nere vid golvet och två lika breda sängar i höjden uppe under taket. De voro stort tilltagna, tre personer kunde gott ligga i bredd i var och en av dem. Längsmed fönsterväggen löpte en bänk, och framför den fanns ett väldigt bord av furu. Spisen stod på ena kortväggen, ingången fanns mittemot på den andra.

I löjtnant Lagerlöfs tid, då det, som en gång var gårdens huvudbyggnad, användes som drängstuga, såg det ut där nästan på samma sätt. Sängskåpet var kvar och den runda, öppna spisen och de smårutade fönstren med järngaller utanför. Den långa brädbänken och bordet voro borta, de hade ersatts av en hyvelbänk med sin fyllda verktygslåda. Två små runda, trebenta stolar funnos där, de kunde gott härstamma från den första bebyggarens tid och likaså den slitna huggkubben, som stod framför spisen.

Här bodde stalldrängen och drängpojken, hit kom arbetsfolket in under rasterna för att äta och vila, och hit visades sena fattiga vandrare in, när de begärde natthärbärge.

Här var det Lill-Bengt, som hade varit stalldräng i regementsskrivarns tid, höll till på sin ålderdom, han, som hade varit så länge i gårdens tjänst, att löjtnant Lagerlöf hade anmält honom till att få medalj.

En till på gården skulle få mottaga hederstecknet, och det var den gamla hushållerskan. Hon var inte på långt när så gammal som Lill-Bengt. Hon var ännu kvar i tjänsten, var rask och kry och fick åka till kyrkan i herrskapsvagnen och ta emot medaljen uppe i koret.

Men Lill-Bengt låg sjuk den dagen i ledvärk och ryggskott, han var inte i stånd att sätta sig upp i ett åkdon, utan blev tvungen att stanna kvar hemma.

Medaljen skulle han ju få i alla fall, men det var en stor högtidlighet, som han gick miste om, när han inte fick komma med till kyrkan. Det hade beryktats, att prosten i Sunne skulle komma nedresande till Ämtervik för att hålla talet för de trogna tjänarna och själv hänga den blanka silverpenningen om deras hals.

Man kan nog förstå, att Lill-Bengt inte skulle vara glad, där han låg i sveda och värk, medan det största ögonblick, som livet hade att bjuda honom, gick honom förbi.

Löjtnant Lagerlöf talade naturligtvis om för prosten, att Lill-Bengt låg sjuk och inte kunde komma till kyrkan. Men nu fanns det ingen i världen, som prosten hellre ville hedra än en tjänare, som hela sitt liv hade gått kvar på ett och samma ställe och delat ljuvt och lett med husbondfolket. Och när han fick veta hur saken förhöll sig, sade han ifrån, att han ville fara till Mårbacka, så snart som gudstjänsten var slut, och själv ge medaljen till honom.

Löjtnanten blev ju glad, då han fick höra detta, men också litet betänksam. Han begav sig från kyrkan, så fort han anständigtvis kunde, och körde hem som i sken, för att han skulle hinna till Mårbacka en stund före prosten.

Och Lill-Bengt blev i all hast tvättad och kammad och iförd helgdagsskjortan. Han fick rena lakan i sängen och ett vackert, stickat täcke över sig i stället för den vanliga fårskinnsfällen. Hela drängstugan blev sopad, spånorna under hyvelbänken blevo utburna, och de sotiga spindelvävarna uppe under taket revos ner. Man strödde enris på golvet, lade friskt granris framför dörrn, och en stor kvast med björklöv och syrener blev instucken i spisen.

Den, som var prost i Sunne på den tiden, var ingen mindre man än själva Anders Fryxell. Han var ståtlig, sträng och vördnadsbjudande, men inte höll han sig för god, utan så snart som han kom fram till Mårbacka, gick han ut till Lill- Bengt i drängstugan för att sätta på honom medaljen.

Löjtnanten och fru Lagerlöf och mamsell Lovisa och hushållerskan och allt folk, som fanns på gården, följde med honom. De väntade sig förstås, att prosten skulle hålla ett litet tal för Lill-Bengt, och de ställde upp sig runtomkring väggarna i drängstugan, tysta och andäktiga.

Och i början gick allting, som det skulle. Prosten började med att läsa upp några bibelspråk, och Lill-Bengt låg där stilla och högtidlig och hörde på.

»Du Bengt,» fortsatte prosten, »du har varit en sådan där god och trogen tjänare, som Herren talar om.»

»Ja,» sade Lill-Bengt borta i sin säng, »ja, dä ä så rätt så. Dä har jag vesst vart.»

»Du har aldrig satt ditt eget väl före ditt husbondefolks, du har vakat över det, som har varit dig anförtrott.»

»Ja,» sade Lill-Bengt, »dä ä recktitt alltsammans. Prosten ska ha så möcken tack för dä han säjer.»

Det såg ut, som om prosten skulle bli besvärad av de ständiga avbrotten. Han var ju en storkarl och van att umgås med storfolk, och vart han kom, förstod han att skicka sig. Han var sådan, att folk lätt kunde bli förlägna inför honom, men han var alltid den, som var överlägsen och fick behålla sista ordet.

Nu hade han ju inte hunnit att riktigt förbereda sig på sitt tal, för den här resan till Mårbacka hade kommit så hastigt på, och det talet, som han hade hållit i kyrkan, det lämpade sig väl inte riktigt för drängstugan. Han harskade sig ett par gånger, så började han på nytt.

»Du Bengt har varit en god och trogen tjänare.»

»Ja, dä har jag vesst, dä,» sade Lill-Bengt.

Blodet steg uppåt pannan på den stora och snillrika prosten Fryxell.

»Du ska vara tyst, Bengt, när som jag talar,» sade han.

»Ja, dä ska jag vesst, dä,» sade gubben. »Jag säjer ju inte emot prosten. Dä ä så rätt så, allt, va prosten säjer.»

Prosten blev än rödare. Han harskade sig på nytt och försökte än en gång.

»Du Bengt har varit en god och trogen tjänare, men så har du också haft goda husbönder.»

Men gubben var så lycklig över vad han hörde. Han kunde omöjligen tiga stilla.

»Dä ä så sant, dä, käre prosten, dä ä så sant. Di har vart präktia karar allihopa, både Wennervik å regementsskrivarn å denne här Erik Gustav.»

Han sträckte ut handen, lade den på löjtnant Lagerlöfs axel och strök neråt armen. Han var så lycklig, att det sken av honom.

Prosten höjde rösten än en gång.

»Du ska vara tyst, Bengt, när som jag talar,» sade han.

»Ja vesst,» sade gubben, »dä ä så rätt så. Dä ä sant å rätt vart evia ord, som prosten säjer.»

Nu fick allt prosten lov att dra på munnen.

»Det är ingen råd med dig, Bengt,» sade han. »Du ska slippa att höra något tal. Här har du din medalj, och bär den nu med hälsa och heder i många år!»

Därmed gick han fram och lade ner medaljen på gubbens helgdagsskjorta.

Sedan under middagen på Mårbacka var allt prosten liksom litet fundersam.

»Det har aldrig förr hänt mig, att jag har kommit av mig,» sade han. »Men allt ska man gå igenom här i världen.»

PENNINGSKRINET.

Lill-Bengt för sin del var alldeles nöjd med det tal, som han hade fått. Orden, att han hade varit en god och trogen tjänare, och medaljen och prostens närvaro i drängstugan och hela hedersbevisningen hade den kraften, att både ledvärk och ryggskott upphörde. Under eftermiddagen satt gubben upprätt i sängen och berättade om och omigen för alla, som ville höra, om den stora händelsen, då han räddade regementsskrivarns penningskrin.

En vinter hade han och regementsskrivarn varit ute på uppbördsresa. De hade befarit alla de östra häraderna

och skulle ta itu med de västra, men innan de började med dessa, ville regementsskrivarn fara hem ett tag, därför att han längtade efter hustru och barn.

Det sade han ju inte till Lill-Bengt. Han skyllde på att hästen behövde ett par dagars vila och att matsäcksskrinet var tomt och tarvade påfyllning. Dessutom var penningskrinet nu så fullt, sade han, att han inte ville fara vidare med det, förrän han hade fått tömma det och skicka in pengarna till Karlstad.

Men samma dag, som de vände sin näsa mot hemmet, blev det ett hiskligt yrväder, som fyllde alla vägar med snö, så att de måste köra i gående. Det var redan skumt, när de foro över Klarälven vid Olsäter, och när regementsskrivarn strax därpå åkte förbi Nordsjö herrgård, talade han om att han borde vika in där och be om natthärbärge. Men han längtade hem, som sagt, och det var bara två mils resa kvar till Mårbacka, och de kommo överens om, Lill-Bengt och han, att om de också skulle behöva sitta på vägen ända till tio eller elva, så var det ändå bäst att få sova i egen säng.

När de kommo in i den djupa skogen mellan Nordsjö och Sandviken, funno de vägen alldeles obanad, och släden gick så tungt, att Bruningen gav tappt. Den stannade mellan varje steg, och varken med stryk eller goda ord kunde de få liv i den.

»Det var förargligt, det här, du Bengt,» sade då regementsskrivarn. »Men hur är det, finns det inte ett litet skogstorp här i närheten?»

»Jo, dä har regementsskrivarn rätt i. Dä finns e stuga ett lite stöcke härifrån. Men där kan inte regementsskrivarn ta in.»

»Jag förstår vad du tänker på, Bengt,» sade regementsskrivarn. »Det där torpet brukar visst vara värdshus för skojare och landsstrykare, och jag vet, att hederligt folk aktar sig för att ta in där. Men tycker du, att vi har något annat att göra? Nu har vi hållit på i tre timmar från Nordsjö och hit, och hästen är tröttkörd. Vi är tvungna att få in den under tak, så att den får vila ut.»

»Ja, regementsskrivarn gör i si sak, som han vell,» sade då Lill-Bengt.

När drängen talade på det sättet, förstod husbonden, att han hade sina starka skäl för att inte ta in i torpet, och han beslöt att göra ännu ett försök att komma fram på landsvägen.

Båda de resande begåvo sig ur släden och började trampa upp väg för hästen, som långsamt följde efter. Det var ett tungt göra. Lill-Bengt för sin del hade hårt arbete, och regementsskrivarn, som var iförd stora resstövlar, som gingo ovanom knäet, vargskinnspäls och resskärp, blev alldeles andfådd.

»Nej, du Bengt, det här går inte,» sade han, då de voro ungefär mittför skogstorpet. »Rättnu blir det med mig som med Bruningen. Du får allt gå in och be om husrum.»

Lill-Bengt hade ingen annan råd än att lyda. Men han tyckte, att de hellre borde ha stannat ute i släden hela natten än att med kronans pengar bege sig in i ett sådant tjuvnäste. Han såg tydligt, att det här drog ihop sig till olycka.

Han gick in och fann man och hustru sittande i god ro framför spisen. Och ingen skall säga, att de voro glada åt att ta emot resande. De gjorde alla de invändningar de kunde. Kammarn var oeldad, och inte hade de säng och sängkläder, som passade för en herrekarl.

Lill-Bengt fick dem i alla fall att ge med sig. Hustrun plockade in ved i kammarn och gjorde upp en brasa. Mannen grep en spade och hjälpte Lill-Bengt att ösa undan snön, så att hästen och släden kunde köras fram till uthuset.

När Lill-Bengt kom fram till släden, fann han, att regementsskrivarn satt där och sov, så trött var han.

»Den där vakar inte möcke noga över kronans pengar,» sade skogstorparn med ett grin.

»Nå ja, ännu har han inte förlorat så möcke som en skilling av dä, som ä kronans,» snäste Lill-Bengt.

Alltid, när regementsskrivarn och Lill-Bengt togo in på ett ställe, var ordningen den, att husbonden tog penningskrinet och bar in detta och att Lill-Bengt kom efter med matsäcken.

När nu Lill-Bengt såg hur trött husbonden var, sade han till honom, då de hade kört släden fram till det eländiga lidret, där hästen skulle ställas in: »Gå å lägg sej, regementsskrivarn! Jag ska komma ätter mä bägge skrina.»

»Å nej, du behöver bara ta in det ena,» sade regementsskrivarn. Han tänkte på att bara penningskrinet behövde bäras in, för matsäcksskrinet, det var ju tomt. Men detta förstod inte Lill- Bengt.

Han spände från hästen och ledde in honom i lidret. När han kom tillbaka därifrån, hade husbonden gått in, och även torparn var försvunnen. Penningskrinet stod inte i släden, men det var ju, som det skulle vara.

Regementsskrivarn satt framför elden i en liten usel kammare, då Lill-Bengt kom in. Han hörde, att drängen satte ner ett skrin bredvid dörrn, men var så trött, att han inte gitte vända på huvudet. »Lås nu dörrn, Bengt, och ta ur nyckeln!» sade han.

»Dä va inte möcken nötta mä å ta in massäcksskrine,» sade Lill-Bengt, »dä ä ju tomt.»

»Ja, det var det jag tyckte,» sade husbonden, »men jag tror allt, att vi somnar i natt, fastän vi ingen kvällsvard får.»

Därmed sträckte han ut sig på en träbänk i storstövlar och päls, alldeles som han var. Han sköt bara ett par vedträn under huvudet och somnade genast.

Längre än till fyra eller fem brukade han aldrig sova, och nu vaknade han redan vid tvåtiden, utvilad och klarvaken.

»Opp med dig, Bengt!» ropade han. »Nu ska vi i Guds namn bege oss av, så att vi får äta frukost på Mårbacka.»

Lill-Bengt reste sig genast upp. Något ljus hade de inte, men vinternatten var inte alldeles mörk. De sågo tillräckligt för att kunna famla sig ut ur kammarn.

»Ta du skrinet, Bengt, och gå och sätt för,» sade regementsskrivarn, »så ska jag gå in i stugan och betala för nattlogiet.»

Strax därefter var allt klart, och de reste sin väg. Yrvädret hade upphört, och fastän vägen ännu var obanad, gick det framåt med någorlunda fart, sedan hästen var utvilad.

»Det var nog ändå inte dumt, att vi tog in här i natt,» sade regementsskrivarn.

»Dä geck bätter, än jag trodde,» sade Lill-Bengt. »Jag har drömt så stöggt hele natta, å jag har hört så möcke oväsen. Jag töckte, att di bulta å hamra inne hos torparns. Än i denna stunn vet jag inte om di va oppe å arbeta eller om dä bare va en dröm.»

»Du drömde väl, att de stal bort mitt skrin,» sade husbonden.

»Ja, men var har regementsskrivarn skrine?» utbrast drängen och började famla under fotsacken.

»Skrinet?» sade regementsskrivarn. »Det bar ju du ut.»

»Jag? Jag bar ju bara ut massäcksskrine.»

»Men jag sa ju till dig i går, att du bara skulle ta in penningskrinet och låta det andra stå!»

Det var väl den värsta stund, som regementsskrivar Lagerlöf hade genomlevat, när han förstod, att penningskrinet genom ett missförstånd inte hade blivit inburet ur släden. Att torparn hade stulit det, det var ju klart. Men var hade han gjort av det? Hade han kunnat öppna det? Det var ett riktigt kronofogdeskrin med konstlås och starka beslag, men det var ju inte omöjligt, att han hade bänt upp det.

De läto hästen stå kvar på vägen och skyndade tillbaka till torpet.

Mannen och hustrun och fyra personer till sutto framför spisen, när de stormade in i stugan. Ingen visade den minsta förvåning, men Lill- Bengt såg med bara ett ögonkast, att de, som hade kommit tillstädes, voro de farligaste skojare, som funnos i trakten.

»Dä va dä jag sa, att dä inte skulle bli möjlitt för er å ta er hem, förrn snöplogen ble körd,» sade hustrun.

»Jo, nog går det för oss att komma fram,» sade regementsskrivarn, »men mitt penningskrin har blivit kvar här i stugan, och det måste jag ha med mig.»

»Å nej, kan dä vare möjlitt, att han har rest ifrån penningskrine? Ja, då står dä väl kvar i kammarn. Där har ingen vart inne, senna ni for.»

»Skrinet har inte blivit glömt,» sade regementsskrivarn strängt, »och nu tar ni genast fram det! Ni vet nog hur det går den, som stjäl kronans pengar.»

»Var skulle vi ha gömt ett stort penningskrin?» sade hustrun. »Han ser väl va som finns här i stuga. Han kan gärna leta igenom hele huse.»

Det var just vad Lill-Bengt redan hade gjort. Han hade rotat och snokat i varenda vrå, men ingenting funnit.

»Om ni inte vill ta fram det godvilligt,» sade regementsskrivarn, »så blir det ingen annan råd, än att min dräng får stanna här och hålla vakt. Ingen av er får gå ut ur stugan, förrän jag kommer igen med länsman.»

»Ska han där bli kvar å hålla vakt över oss!» sade hustrun, och det lät, som hon hade lust att skratta. Och det var ju heller inte stora utsikter för att Lill-Bengt ensam skulle rå med att hålla sex människor stilla i stugan, medan regementsskrivarn for efter länsmannen.

Hela tiden hade Lill-Bengt grubblat över en sak. Han hörde, att det språkade och brann i bakugnen, men han såg inga tecken till att hustrun hade rustat till bak.

Utan att säga ett ord smög han sig fram och slog upp bakugnsluckan. »Kom hit, regementsskrivarn, å se va dä ä för brö, som di steker i den här bakugnen!» ropade Lill-Bengt.

Där inne i bakugnen, mitt i ett bål av brinnande ved, stod penningskrinet.

Mannen och hustrun ville rusa på Lill-Bengt, men regementsskrivar Lagerlöf var en stark karl. Han knuffade undan tjuvpacket, och när skojarna, som också hade börjat att röra på sig, sågo vilka stötar han kunde utdela, höllo de sig stilla.

Lill-Bengt fick fatt i ugnsrakan och drog skrinet med ett tag ner i spisen. Han kunde inte ge sig till tåls. Han höll på att bränna av sig fingrarna, innan han fick reda på vad skada det hade lidit.

»Dä ser jag då, att dä inte har blitt öppnat,» ropade han.

Så var det också. Det goda ekskrinet hade hållit. Tjuvarna hade hela natten arbetat med att fila och hamra, men de hade inte fått makt varken med konstlåset eller stålbeslagen. Nu hade de som en sista utväg lagt in skrinet i bakugnen, men Lill-Bengt hade kommit på dem för snart. Endast en liten del av ett hörn hade hunnit förkolna.

STOLPBODEN.

Alla de, som voro gamla i gården, förklarade med en mun, att det hus, som var närmast i ålder efter stenstugorna, var den gamla stolpboden. Men den var inte rest av den första nybyggarn, den hade nog inte kommit till förrän något hundratal år efter hans tid, då Mårbacka hade blivit förvandlat till en riktig bondgård.

Bondfolket, som då bodde där, hade väl skyndat sig att resa upp en stolpbod, därför att det hörde till, att en sådan skulle finnas vid varje gård, som var av någon betydenhet.

I alla händelser blev den gjord av enklaste slag. Den stod på ganska låga stolpar och var utan all utsmyckning. Dörrn var låg, så att man måste böja sig för att komma in genom den. Men låset och nyckeln voro så mycket större. De kunde ha passat för ett fängelse.

Fönster hade boden inte, bara små gluggar, som stängdes med luckor. När man om sommarn inte ville ha luckorna stängda, satte man in ett slags flugfönster, som gjordes av stickor. Man flätade tunna stickor i ett schackmönster, tills man fick en så stor ruta, att den stängde öppningen. Mycket ljus kom det inte in genom springorna, men heller inte var det alldeles mörkt.

Stolpboden var avdelad i två våningar, och den övre var mycket sorgfälligare inredd än den nedre. Där hade nog bönderna en gång i tiden förvarat sin dyrbaraste egendom.

Troligen var stolpboden ännu i löjtnant Lagerlöfs tid alldeles sådan, som den hade varit i sin första början. Yttertaket var kanske omlagt, men i övrigt hade den fått vara i fred. Inte blev trappan ändrad, fastän den hade trappstegen så täta, att man inte kunde få in foten mellan dem, och inte kom det någonsin en glasruta i gluggarna.

Om hösten var det ståtligt där inne. På nedre botten funnos stora bingar, som voro fulla av nymalet mjöl. Bredvid dem stodo två vida kar, till randen fulla av kött- och fläskstycken, som lågo i saltlake. Vid sidan av dem voro ordnade såar och ämbar med köttkorv, fläskkorv, potatiskorv, allt sådant, som hade blivit iordninggjort under höstslakten. Längst in i hörnet stodo en silltunna, en kagge med saltad sik, en med sickling och ofta nog en laxfjärding; dessutom funnos tinor med saltade bönor, saltad spenat och fjärdingar med gula och gröna ärter.

På övre botten stodo stora smörbyttor, som hade fyllts under sommarn och skulle gömmas till vintern. Långa rader med ostar lågo på hyllor ovan gluggarna, i taket hängde rökta skinkor, som nu voro årsgamla. Den hemväxta humlen förvarades i en säck, stor som ett bolster, och mältat korn i en annan. Ett helt års förråd voro samlade där.

Ute i matboden var det hushållerskan, som regerade. Matboden, den var hennes, och matbodnyckeln fick sällan komma i en annans hand. Mamsell Lovisa Lagerlöf kunde få lov att styra och ställa i handkammare och i mjölkkammare, men till matboden gick hon helst själv.

Likaså var det hushållerskan, som regerade över all den egentliga matlagningen. Saftning och syltning och småbrödsbak kunde mamsell Lovisa få råda över, men om det skulle stekas en stek eller ystas en ost eller bakas knäckebröd, då var det den gamla hushållerskan, som tog ledningen.

De små barnen på Mårbacka hyste stor kärlek och obegränsat förtroende för henne. Det gick an, om de inte tyckte, att hon var den förnämsta på hela gården.

De sågo ju, att var gång det kom resande släktingar, så gingo de genast ut i köket och hälsade på hushållerskan, och om det hände något märkvärdigt i familjen, så kallade löjtnant Lagerlöf in henne och talade om det för henne, och när Daniel och Johan skulle resa till skolan på nyåret och på hösten, blevo de alltid tillsagda, att de skulle ta farväl av hushållerskan.

Barnen hörde också alla främmande säga, att det var en bra stor lycka för fru Lagerlöf, att hon hade en sådan trotjänare i sitt kök. Det var ingenting, som blev bortslarvat under hennes händer.

Dessutom fanns det ingenstans sådant julöl eller sådant knäckebröd eller sådan vällagad mat som på Mårbacka, och det var den gamla hushållerskans förtjänst, det voro alla ense om.

Så att det var ju inte underligt, att de små barnen tyckte, att hon var själva grundpelaren, som allting vilade på. De trodde fullt och fast, att om inte hushållerskan hade funnits, skulle det ha gått på tok med hela Mårbacka.

Men en dag hade lilla Anna Lagerlöf kommit underfund med en hemlighet, som riktigt skrämde henne. Hon kunde inte bära den ensam, utan hon måste berätta för sin syster Selma, att hon hade hört ett par av pigorna tala om att hushållerskan skulle vara gift och ha en man.

Det kan aldrig beskrivas hur oroliga de två småflickorna blevo. Om hushållerskan var gift och hade en man, kunde de ju alls inte vara säkra på att få behålla henne på Mårbacka.

Och hur skulle det då gå med deras mamma, som nu hade en sådan god hjälp av henne? Hur skulle det gå med dem själva, som fingo en godbit av henne, var gång de kommo in i köket? Och hur skulle det gå med hela gården?

Det var alldeles nödvändigt, att de skulle få reda på hur det förhöll sig. De kommo överens om att fråga Barn-Maja, den nya barnpigan, om det kunde vara möjligt, att hushållerskan var gift.

Jo, Barn-Maja hade reda på hela historien. Hon hade hört den av sin mor, som hade varit i tjänst på Mårbacka just på den tiden, då alltsammans hände.

Det var sanning och ingen lögn, fastän barnen aldrig förr hade hört talas om det, att den gamla hushållerskan var gift. Och mannen levde och bodde i Karlstad och var snickarmästare. Det var inte så väl heller, att han var död.

Och det skulle ha gått så till, att när löjtnanten och hans bror gingo i skola i Karlstad, hade gamla fru Lagerlöf skickat med dem sin trogna hushållerska, Maja Persdotter, för att hon skulle sköta om pojkarna och laga mat åt dem. Där inne i staden hade hon gjort bekantskap med en snickare, som hade friat till henne.

Och Barn-Majas mor hade sagt, att den våren, när hushållerskan kom hem och sade, att hon skulle gifta sig, då hade gammelfrua blivit både ledsen och skrämd, för hon hade förstått, att nu skulle hon mista sin största skatt. »Och vad är det för en man, som du ska gifta dig med, Maja?» hade hon frågat. »Vet du om han är en bra karl?»

Ja då, det hade hon varit säker på. Han var snickarmästare med egen verkstad och egen gård. Han hade sitt

hem i ordning, så att de kunde gifta sig genast, och han var den bästa man hon kunde få.

»Men hur ska du kunna trivas med att sitta året om inne vid nakna stadsgatan,» sade gamla fru Lagerlöf, »du, som har levat på landet hela din tid?»

Det var hon heller inte rädd för. Det skulle bli så bra för henne hädanefter. Hon skulle få leva ett så lätt liv, skulle varken behöva baka eller brygga, hon skulle bara gå på torget och köpa hem allt, som behövdes till hushållet.

När gamla fru Lagerlöf hörde henne tala på det sättet, förstod hon, att hon var gripen av giftaslusten och att det var ingenting annat att göra än att rusta till bröllop. Och bröllopet stod på Mårbacka, brudgummen kom, och han såg ut som en förståndig och duktig karl, och dagen efter bröllopet reste han in till Karlstad med sin hustru.

Men fjorton dar efteråt, ja, kanske det knappast var så länge, hade fru Lagerlöf en afton tagit matbodnyckeln i handen för att gå ut i boden och skära upp skinka till kvällsvarden. Och det var aldrig en gång, som hon tog fatt i bodnyckeln, utan att hon tänkte på Maja Persdotter och undrade hur hon hade det. »Om jag bara inte hade skickat henne till Karlstad, så att hon hade råkat snickarn,» tänkte hon, »då hade jag nu kvar min goda hjälp och behövde inte springa till matboden tjugo gånger om dagen, som jag nu får göra.»

Strax innan hon skulle gå in i matboden, kom hon att kasta en blick uppåt allén och vägen, för där var fri och öppen utsikt på den tiden. Och hon blev stående orörlig, därför att det kom en människa gående under björkarna, som var så lik Maja Persdotter, hennes trogna hjälp och tjänarinna alltifrån ungdomen, att bodnyckeln föll henne ur handen.

Ju närmare den främmande kom, allt mindre och mindre tvivelsam blev hon. Och när vandrerskan stannade framför henne och sade: »Go afta, frua!» måste hon ju tro sina egna ögon.

»Men är det du, Maja Persdotter?» sade hon. »Vad gör du här? Har du inte fått en bra karl?»

»Han gör inte annat än super,» svarade hushållerskan. »Han har vart full var dag, senna vi gifte oss. Han dricker ren sprit, som han skulle ha te sitt arbete. Inte kan jag stå ut mä ett tocke svin.»

»Men du skulle ju gå på torget och köpa allting och slippa arbeta?» sade gamla fru Lagerlöf.

»Jag ska arbeta för frua å bära'na på mina händer, bara jag får komma igen,» sade hushållerskan. »Jag har längtat tebaka te Mårbacka både nätter å dar.»

»Kom då in, så att vi får tala vid regementsskrivarn om detta!» sade gammelfrua, och hon var nu så glad, att hon hade tårar i ögonen. »Och med Guds makt ska vi aldrig mer skiljas i detta livet,» lade hon till.

Och det blev så också. Hushållerskan stannade på Mårbacka. Mannen måtte ha förstått, att det inte lönade sig att försöka få henne tillbaka. Han kom aldrig för att hämta henne, utan hon fick bliva, där hon var. Vigselringen tog hon av fingret och lade den i sin klädeskista, och sedan var det inte mera tal om den saken.

Löjtnant Lagerlöfs små döttrar borde ju ha kunnat känna sig lugna, när de hade hört allt detta, men de voro ängsliga långa tider efteråt. Eftersom den där snickarn levde, kunde det ju hända, att han kom till slut och fordrade sin hustru tillbaka. Och när de stodo nära matboden, där de hade fri utsikt uppåt vägen, väntade de alltid, att de skulle få se honom komma. Barn-Maja hade sagt dem, att om han komme och fordrade att få igen sin hustru, så måste hon följa honom.

De visste inte riktigt hur gammal hushållerskan var. Själv hade hon glömt sitt födelseår, och det, som stod i kyrkboken, skulle inte vara riktigt. Nog var hon över de sjuttio, men snickarn kunde väl vilja ha henne till

sig i alla fall, en sådan utmärkt människa, som hon var.

Och hur skulle det då gå med Mårbacka?

DRÄNGSTUGUKAMMAREN.

I de gamla tiderna, när allt tjänstefolket på en gård fick sina kläder av husbonden, kan man förstå att alla kvinnfolk hade händerna fulla av arbete året om. Under de långa, mörka vinterkvällarna och de långa, mörka vintermornarna fingo de sitta vid spinnrocken och laga till väft och varp, men själva vävningen kunde inte börjas förrän på våren, då dagarna blevo ljusa, för det arbetet kan ju inte skötas i halvmörker.

För att man skulle få vadmalet och lärftet och bomullstyget och det tunnare ulltyget färdiga till sommarn, innan sockenskräddarn kom, gällde det att få god fart i vävstolen. Men det ville aldrig gå riktigt undan med en väv, om vävstolen stod i köket. Nej, väverskorna borde allt helst sitta ensamma för sig på ett rum, där de kunde vara alldeles ostörda.

Därför hade de gärna en särskild vävkammare på alla ordentliga gårdar förr i världen, och en sådan fanns även på Mårbacka. Den var ifrån de gamla prästernas tid. De hade ovanpå drängstugan timrat en övervåning, som bestod av två låga rum med kakelugnar av tegel, om man så får säga, lerslagna väggar och brädtak. I den inre kammarn hade gårdsrättarn sin bostad, i den yttre stodo två vävstolar, en vid vart fönster.

Vävkammarn fick göra tjänst också på löjtnant Lagerlöfs tid, fastän det då inte längre var brukligt att betala tjänstefolket deras lön i kläder, utan i pengar. Det var fru Lagerlöfs största glädje att ställa med vävar, och hon tillverkade hemma handdukar, lakan, duktyg, mattor, gardiner, möbeltyg och klänningstyg, allt, som behövdes för hushållet. Hela sommarn igenom hade hon sina vävstolar i gång.

Men om hösten flyttades vävstolarna bort, och i stället bar man in ett långt, lågt bord, som var ganska nersmort med beckfläckar, och de runda, trebenta stolarna nerifrån drängstugan. Det var tecknet till att man väntade sockenskomakarn, soldat Svens.

Han och hans lärlingar kommo också snart gående med stora ränslar, som voro fullpackade med sylar, hammare, lästknippor, becktråd, borstbuntar, klackjärn, snörringar och skopligg, vilket allt de tömde ut över det låga bordet.

Skomakarn var lång och mager, hade svart hår och svart helskägg, och första gången man såg honom, tänkte man, att han måtte vara en riktigt morsk och farlig karl, som passade att gå ut i krig. Men när han talade, hörde man en blid och försagd röst. Ögonen voro små och milda, och hela hållningen var litet osäker. Han var kanske inte så farlig, när allt kom omkring.

Löjtnant Lagerlöfs små barn voro överlyckliga, när skomakarn kom. De rusade uppför den svåra trappan till vävkammarn, så snart de hade en ledig stund. De kommo inte så mycket för att språka, för soldat Svens var en flitig och tystlåten man, men för att se på arbetet och följa med hur en känga tillverkades ända från det, att lädret spändes på lästen, tills att kängremmen skars ut.

Skomakarn satt oftast och hängde med huvudet, men han sken upp, när han hörde löjtnant Lagerlöfs steg i trappan till drängstukammarn.

Han och löjtnanten voro gamla regementskamrater, och när de hade resonerat en stund om becksömsskor och sulläder och skosmörja, började de tala om gamla historier från Trossnäs fält. När de kommo riktigt i tagen, kunde löjtnanten locka skomakarn att stämma upp en gammal soldatvisa, som var olik alla andra krigssånger, i det att den började på detta sätt: »Vi hjältar ifrån Sverge, vi älska ej att slåss.» Den sången hade soldaterna diktat åt sig, då de tågade ner till Danmark år 1848 i det härtåg, som blev kallat för

»smörgåskriget».

Det var en egen sak med skomakar Svens, att han tyckte om att berätta historier om skräddar Lager, som hade suttit många gånger och sytt där på rummet i regementsskrivarns tid och som hade varit lika munter och upptågsam, som han själv var dyster och tungsint.

»Löjtnanten har väl hört hur dä geck te, då skräddar Lager tog sej namn?» sade skomakarn.

Löjtnanten kunde nog historien lika bra som sitt fadervår, men han svarade: »Kanske att jag redan har hört om det, men Svens kan ju berätta det på sitt sätt.»

»Jo, se, Lager han va ju soldat, han som jag, fastän han va före mi tid. Å di berätta ve regemente, att han te en början hade hetat Lars Andersson. Men så kom dä ut förordning, att soldaterna skulle välja sej nya namn, därför att dä va för mänga, som hette Andersson å Johansson.

»En dag under ett möte på Trossnäs ble den ene ätter den andre åv manskape inkallad te regementsskrivar Lagerlöf, löjtnantens far, för å tala om va han velle heta å få namne inskrivet i rullboka. Lars Andersson kom ju mä di andra, å regementsskrivarn kände väl te honom å vesste va han va för en spektakelmakare, för han hade ju år ätter år suttit här på Mårbacka i veckotal å sytt kläder åt honom å allt folke. Ifrån dä han kom, te dä han drog bort, va dä bare skratt å upptåg. Han kunne härma folk i varenda gård i sockna, han kunne låta saker försvinna alldeles som en marknadstrollkar, å han kunne spela på en käpp, så att en töckte, att en hörde hur hela regemente kom tågandes. Men han va allt farli också, för han ljög ihop historier å ställde te gräl mellan gårdsfolke.

»'Nå, va ska Lars Andersson kalla sej för?' sa regementsskrivarn å tog på sej en allvarsam min, så att den andre inte skulle våga sej fram mä några spelopper.

»'Gud bevare regementsskrivarn!' sa då skräddarn. 'Får jag kalla mej va jag vell?' å han la panna i rynker, för att dä skulle se ut, som om han av alla sina krafter försökte fundera ut ett namn åt sej.

»'Ja, dä får Lars Andersson,' svara regementsskrivarn. Men han kände sin man, å därför la han te, att dä feck lov te va ett ordentlitt å hederlitt namn å inte någe spektakel.

»Löjtnanten minns väl hur far hans såg ut? Han va nog en snäll kar, men dä va många, som ble rädda, bare di såg'en, därför att han va lång å stor å hade svarta å buskia ögonbryn.

»Men skräddarn va inte rädd, han. 'Ja, då vell jag heta Lagerlöf,' sa han, 'för dä ä både ett hederlitt å ett aktat namn. Jag vet inte någe namn i hela Värmland, som jag töcker låter så vackert.'

»När regementsskrivarn hörde, att den skälmen velle kalla sej för Lagerlöf, ble han allt rö i huve.

»'Nej, dä går inte an,' sa han, 'dä bör inte finnas två ve regemente mä samma namn.'

»'Här finns då väl minst tre, som heter Uggla, å fyra, som heter Lilliehöök,' svara skräddarn, 'å dä ä väl inte trolitt, att någen tar miste på mej å regementsskrivarn,' la han te.

»'Ja, men förstår inte Lars Andersson, att detta inte går för sej?' sa regementsskrivarn.

»'Jag skulle inte ha valt dä namne, om inte regementsskrivarn hade gett mej lov å kalla mej för va jag velle,' sa skräddarn å gjorde sej recktitt ödmjuk å allvarsam. 'Jag vet ju, att när regementsskrivarn har gett någen ett löfte, så plär en kunne lite på dä.'

»Därmä ble dä töst, å regementsskrivar Lagerlöf satt å fundera på hur han skulle komma ur denna hära

svåriheta, för utom dä, att han vesste, att hele regemente skulle skratte ut honom, så velle han inte, att en sån skojare som den där skräddarn skulle få hete Lagerlöf.

»’Hör du, Lars,’ sa han, ’dä kan ju vare möjlitt, att dä går för sej, att vi två bär samma namn här ve regemente, men, ser du, hemma ve Mårbacka, där blir dä omöjlitt. Så att du får bereda dej på att du allri mer får komma dit å sy, om du envisas mä den här saka.’

»Nu ble allt skräddarn förskräckt, därför att di veckera, som han satt å sydde på Mårbacka, di va di bästa han hade under hele åre. Ingenstans ble han så väl fägnad, å ingenstans va di så glae åt hans historier å upptåg som där.

»’Kanske du vill nöja dej mä å heta Lager?’ sa regementsskrivarn, när han såg, att den andre ble tveksam.

»Å dä måtte skräddarn ha gått in på, för Lager, dä hette han senna unner hele sitt liv.»

JUNGFRUN.

Det var en gammal jungfru. Hon hade tjänat några år hos fru Lagerlöfs föräldrar i Filipstad, och hon hade sett henne som barn, och nu på gamla dagar var hon bosatt i Ämtervik. Ett par gånger om året brukade hon komma till Mårbacka och hälsa på.

Hon var lång, vacker och vithårig. Hon hade en sträng mun och en bestämd näsa och ett allvarsamt väsen. Hon tyckte om präster och kolportörer och gick på bönemöten och syföreningar. Och man fick inte tala med henne om dans eller romaner eller om kärlek, för det kunde hon inte stå ut med.

Inte heller tordes man tala illa om folk i hennes närvaro, inte fick man resonera om vackra kläder, och inte ville hon höra talas om allt det syndiga, som skedde ute i världen.

Det var inte så gott att veta vad man skulle hitta på att tala med henne om. Det var knappast några andra samtalsämnen att välja på än matlagning och väderlek. De räckte ju länge, men det kunde ta slut på dem också, för Jungfrun var inte mångordig, hon gav bara korta och väl avvägda svar på allt det, som man frågade om. De visste ju allesammans, att det fanns ett sätt att få Jungfrun att tala, men det hade sina risker, det också. En gång i tiden hade Jungfrun varit hushållerska i en stor prostgård, och prostens hade haft tjugo barn, alla levande och till mogen ålder komna. Den familjen höll Jungfrun reda på alltjämt, och det var hennes stora glädje att tala om den.

En eftermiddag sutto de och drucko kaffe i matsalen på Mårbacka. Kaffebrickan stod på matbordet med koppar och fat och sockerskål och gräddsnipa och småbrödskorg, och bredvid den stod kaffekokarn, för de brukade inte slå upp kaffet på kanna, annat än när det kom storfrämmande.

Var och en gick fram och slog i kaffe åt sig i tur och ordning. Ingen tog mer än en bit socker, en veteskorpa och en rågskorpa. Inte heller tog någon mer än en kringla eller en pepparkaka eller ett bakelse, om det var sådana saker framsatta. När man hade fått sin kopp fylld, satte man sig att dricka var och en på sin plats. Fru Louise Lagerlöf satt i ena soffhörnet, mamsell Lovisa Lagerlöf i det andra och löjtnant Lagerlöf i sin gungstol, som var hans och ingen annans och där aldrig någon annan människa vågade sätta sig. Herr Tyberg, som var Johans informator, satt på en rottingstol, och mellan dessa fyra stod ett runt alrotsbord. Johan Lagerlöf satt vid ett av de små fönsterborden, vid det andra satt Anna, och vid det hopslagna spelbordet i kakelugnsvrån sutto de två småflickorna Selma och Gerda, som för resten ansågos för unga att dricka kaffe, utan fingo nöja sig med var sitt glas mjölk.

Denna dagen hade Jungfrun kommit på besök och var närvarande vid kaffedrickningen. Hon hade tagit plats på en av de svarta rottingstolarna, som annars stodo inskjutna under matbordet. Hon hade kommit att sitta

nästan mitt i rummet, och alla de andra kunde se henne och tala med henne.

Medan kaffedrickningen pågick, hade man gått igenom alla ofarliga samtalsämnen och gjort slut på dem, och löjtnant Lagerlöf, som inte kunde tåla, att det blev något uppehåll i konversationen, började på att fråga ut Jungfrun om missionen och kolportörer och syföreningar och bönemöten.

När man nu visste hurudan han var och hurudan hon var, så var det klart, att detta inte kunde gå väl i längden.

Fru Lagerlöf gjorde ett försök att få dem in på ett annat ämne, mamsell Lovisa gav sin bror en liten knuff med armbågen, och herr Tyberg fäste uppmärksamheten på att kaffet var så utmärkt gott den dagen. Men löjtnanten och Jungfrun, de höllo på med sitt, och de började allt på att bli litet heta i huvudet.

Nu visste ju fru Lagerlöf, att om Jungfrun skulle bli stött på något, som löjtnanten yttrade om »miss-i-onen», då skulle hon inte komma tillbaka på minst ett år. Men Jungfrun hade det allt så ställt, att hon behövde komma till Mårbacka och få sig några goda mål mat och en god förning av mjöl och sovel åtminstone vart halvår.

Fru Lagerlöf såg sig ingen annan råd i sin ängslan, utan hon tog sig för att fråga Jungfrun vad det hade blivit av alla de tjugo prostgårdsbarnen.

I samma ögonblick glömde Jungfrun både den yttre och inre »miss-i-onen» och alla kolportörer och hedningabarn och till och med den ogudaktiga löjtnant Lagerlöf. Hon sken upp som en sol, och hon började genast på att berätta.

»Det var det märkvärdigaste, som jag har vari me om i hela mitt liv,» sade Jungfrun. »I den gårn måste vi ställa till me stortvätt var fjortonde dag, å bykkarena va i alla fall fulla me kläder. En fick allri äta ett mål ensammen, utan en måste ha ett barn ve vardera sidan, som en skulle lägga för mat å hjälpa me ätningen. Å när det skulle sys linne, fick en ta hem hela balar me tyg. Å skomakare å skräddare å sömmersker, di hann allri å resa till andra ställen i socken, di hade nog å göra på detta enda.»

»Men, kära Jungfru Anna, hur kunde prostens dra opp en sådan skara barn?» sade fru Lagerlöf, för att hon skulle komma riktigt i gång.

»Jo, vet frua, det gick, och di blev utmärkta människor allihopa,» sade Jungfrun. »En skulle allri ha sett bättre barn. Tänk bara den äldsta dottern, Eva, va hon hade för ett handlag me å sy småkläder å sköta om småbarn! Hon blev också gift ve sjutton års ålder me komminister Jansson i Skilanda, å när han dog, fick hon en prost i Västergötland. Hon hade en hel mängd barn, men sen hon hade stått brud första gången, visa hon sej allri mer i föräldrahemme.»

»Hon tyckte väl, att där var fullt nog ändå,» sade löjtnant Lagerlöf torrt.

Småflickorna borta i kakelugnsvrån gåvo till ett litet skratt, men de fingo ett så strängt ögonkast av Jungfrun, att de genast tystnade.

»Den nästa i ordningen va en pojke, som hette Adam,» sade Jungfrun. »Han va det värsta barn å skrika, som jag har råka ut för. Å när han sen blev präst, mässa han så vackert, att han blev kallad till hovpredikant. Han kunde ha blitt gift me vem han ville, men han hade ingen lust, utan han blev ungkarl i hela sitt liv, va det nu kunde ha berott på.»

»Ja, säj det,» sade herr Tyberg, och omigen började småflickorna på att fnittra, men Jungfrun gav både dem och herr Tyberg en blick, så att de blevo tysta och skräckslagna.

»Den, som kom därnäst i ordningen, va en pojke, som blev kallad Noak,» sade Jungfrun. »Å vet herrskape, att han va så styv till å fiska å skaffa mat till huse, så att vi va tacksamma mot honom, både jag å mor hans. Han blev präst i Halland, å så länge han levde, skicka han vart år en stor tunna me salt lax hem till föräldrarna.»

»Apropå om lax ...,» sade löjtnant Lagerlöf, och han ville säga någonting om att de borde ta hem en ny laxfjärding, men det var inte möjligt att ta ordet från Jungfrun.

»Den nästa va en pojke, som hette Sem,» fortfor hon, »å han blev en likaså stor jägare, som Noak hade vari fiskare. Herrskape skulle bara ha sett alla di tjädrar å harar, som han kom hemdragandes me. Han blev präst, han också, å fick ett stort gäll nere i Skåne. Å var vinter skicka han hem ett rådjur, som han själv hade skjuti.»

När Jungfrun hade slutat med Sem, hämtade hon andan och såg sig omkring. Men alla sutto tysta och undergivna, ingen tänkte på att avbryta henne.

»Den, som kom efter di tre pojkarna, va en flicka, som hette Sara, å det törs jag försäkra inför både Gud å människor, att jag allri har råka någon, som har haft såna anlag för å lägga in gurkor å koka sylt å saft. Men hon blev inte gift i alla fall. Hon for till Stockholm och skötte hushålle åt den brodern, som hade blitt hovpredikant.

»Den nästa va också en flicka,» sade Jungfrun, »å Rebecka va namne hennes. Jag får säja, att hon va den, som jag minst förstog mej på åv alla barna. Hon hade så gott läshuve, så hon kunde ha blitt präst, hon som bröderna, å så kunde hon sätta ihop vers. Folk sa, att det va ingen i hela lande, som va så styv till å dikta vaggvisor. Hon blev gift i alla fall, men bara me en skolmagister.»

I detta ögonblicket blev Jungfrun avbruten, därför att innepigan kom med nykokt kaffe och det skulle drickas påtår.

»Jag undrar allt om det fanns någon i det där sällskapet, som kunde koka en ordentlig kopp kaffe,» sade löjtnant Lagerlöf.

»Löjtnanten tar orde ur mun på mej,» sade Jungfrun. »Det kan låta konstigt, men den, som hade mest anlag för matlagning åv alla barna, det va den fjärde pojken. Han hette Isak, å han va så flink å vispa en sås å bryna en stek, att en kunde ha riktigt go hjälp åv honom i spisen.»

»Han var väl ändå styvast i att koka barngröt,» sade herr Tyberg.

Runtomkring i rummet, och inte bara ifrån kakelugnsvrån, hördes det fnissningar, men fru Lagerlöf höll sig allvarsam.

»Det är märkvärdigt, att Jungfru Anna kan ha ett sådant minne och komma ihåg allt detta,» sade hon, för att den gamla inte skulle komma i misshumör.

Jungfrun var nog lättstött annars, men inte när hon fick tala om sina kära prostgårdsbarn. Då var hon orubblig. Men herr Tyberg hade i alla fall hjälpt dem ifrån Isak. De fingo inte höra hur han utnyttjade sina talanger.

»Di två nästa va tvillingar å fick heta Jakob å Esau,» sade Jungfrun. »Di va lika varandra som två bär, å jag kunde allri lära mej å skilja dom åt. Jag har allri sett barn så duktiga till å hoppa å rida å springa å gå på skridskor, men di blev präster, di också.»

»Jag trodde, att de skulle bli lindansare,» sade löjtnant Lagerlöf.

»Di blev präster, di me,» sade Jungfrun utan att låta störa sig. »Esau kom till Jämtland å fick klättra i fjällena, Jakob kom till Bohuslän å fick krångla i båtar å skepp. Di kom på sin rätta plats å fick användning för di gåvor, som Gud hade gett dom, di liksom deras syskon.»

»Men hur gick det nu med Josef?» sade löjtnanten.

»Det va två flicker först, löjtnanten, som hette Rakel å Lea,» sade Jungfrun utan att låta sig bekomma. »Di va snälla i trägårn, den ena plantera, å den andra plocka ogräs. När biskopen kom på visitation, sa han, att han allri hade smaka såna ärter å såna jordgubbar. Å det va Rakels å Leas förtjänst. Di blev gifta me var sin brukspatron. Å nu kommer jag till Josef.»

»Han blev väl lantpatron, han,» sade löjtnanten.

»Han blev arrendator hos sin far,» sade Jungfrun, »han skötte väl både åkrar å kor å skaffa mat åt föräldrar å syskon.»

»Var det inte det jag kunde tro?» sade löjtnanten, och med detsamma reste han sig och gick bort till dörrn, där han hade hatt och käpp hängande, och smet ut utan att säga något.

»Den trettonde hette David,» sade Jungfrun. »Han blev gift tre gånger, å me vardera frun hade han tre barn. Om herrskape så önskar, kan jag nämna alla fruarnas å barnas namn nu genast. Men kanske det ä bäst å hallå på me di tjuge syskona?»

Ja, det tyckte alla vara rådligast, men inför dessa utsikter blev fru Lagerlöf ängslig. »Jag ska gå efter ett arbete,» sade hon, »så kan jag följa med bättre.» Men det dröjde allt en god stund, innan hon kom tillbaka med det arbetet.

»Den fjortonde va en flicka, som hette Debora. Hon va så snäll å gå mej till handa ve bröbakning. Hon blev allri gift, hon flytta allri hemifrån. Hon måste stanna i prostgårn för å hjälpa sin mor me å sköta om småsyskona. Ibland va hon så konstig. Då sa hon, att hon tyckte om den katolska relijonen, därför att den inte tillåter präster å gifta sej.»

När Jungfrun hade kommit så långt, hördes det ett litet buller nere vid dörrn. Det var herr Tyberg, som hade smugit sig ut så sakta, att ingen hade märkt det, förrän han var borta.

»Den femtonde,» sade Jungfrun, »va en flicka, som hette Marta. Hon va den största skönhet en kunde se, men hon va också lite konstig. När hon va sjutton år, gifte hon sej me en prost, som va sextitvå, bara därför att hon ville komma hemifrån.»

Nu reste Anna och Johan på sig. De sade, att de skulle gå ut och hämta in ljus, därför att det höll på att bli mörkt. Men det dröjde allt länge, innan de hunno att tända det ljuset.

»Den sextonde hette Maria,» sade Jungfrun. »Hon va ful, å hon sa, att hon allri kunde få varken präst eller herrkarl, men hon ville prompt hemifrån, å därför tog hon å gifte sej me en bonddräng.»

Mamsell Lovisa satt troget kvar i sitt soffhörn hela tiden. Hon sov gott och tryggt, men det märkte inte Jungfrun.

»Den sjuttonde va inte mer än aderton år, när jag flytta från prostgårn. Hon satt å hjälpte prostinna me å skriva brev till alla syskona, för det va mer än en enda människa kunde rå me.»

Nu var det någon, som tog i dörrlåset och öppnade dörrn en smula. Men den sköts genast igen.

»Den adertonde,» sade Jungfrun, »va bara femton år, men han sa, att han skulle resa till Amerika, därför att han inte kunde stå ut me all den släkt, som han hade å dras me. Å numro nitton å tjuge, di va bara fjorton å tretton, då jag sist såg dom.»

I samma ögonblick, som hon sade detta, kom fru Lagerlöf in med sin stickning, och Anna kom med lampan, och mamsell Lovisa vaknade.

»Tack, tack, kära Jungfru Anna!» sade fru Lagerlöf. »Detta ska vi aldrig glömma. Det har varit en så god lärdom både för mig och mina barn.»

BRUDKRONAN.

Mamsell Lovisa Lagerlöf brukade kläda brudar. Men det var inte så, att alla, som gifte sig inom socknen, kommo till henne för att bli pyntade, utan bara döttrarna ur de allra förnämsta bondhusen. Det kunde vara två eller tre om året, ibland ingen alls.

Förr i världen, när prästen bodde på Mårbacka, hade det troligen hört till prästgårdsfruntimmernas skyldigheter att smycka brudarna, framför allt sådana, som skulle vigas i kyrka. Mor och mormor och mormors mor och mormors mormor hade nog haft samma syssla före henne. Det var bara ett gammalt bruk, som hon hade tagit i arv.

Hon hade också fått ärva all den brudgrannlåt, som under tidernas lopp hade samlat sig på Mårbacka. Hon ägde ett stort gammalt skåp, där hon i en av lådorna förvarade långa halsband med pärlor av glas, korall eller bärnsten. Hon hade en samling av gamla sköldpaddskammar, som stucko upp ett kvarter ovan huvudet, och av små, styva, halvrunda pappformar, som voro övermålade med blommor eller klädda med vitt siden och brukades på den tiden, då man skulle vara klädd i stycke och mössa. Hon ägde också en hög brudkrona av papp, vars taggar voro överklädda dels med guldpapper och dels med grönt och skärt taft. Hon ägde kransar av konstgjorda rosor och många alnar gröna sidenband, påsydda med blommor av skärt siden. I samma låda funnos också Jenny-Linds-lockar, som skulle hänga ner i pannan, hårnålar med dinglande kläppar, örhängen av långa, oäkta pärlor, alla slags broscher, armband och skospännen av mässing och besatta med falska rubiner, ametister och safirer.

På den tiden, då dessa saker begagnades, var det både ansvarsfullt och arbetsamt att kläda en brud. Då kunde brudsätan få sitta många dagar före bröllopet för att sy fast brokiga sidenband runtom brudklänningens ärmar och kjol. Ibland måste man klistra nytt guldpapper på kronan, göra nya pappersblommor och skura alla mässingssaker blanka, så att de lyste som guld.

Och fastän nästan all grannlåten var oäkta gods, så kan man nog förstå, att en bondbrud med stor, hög krona och bred blomkrans på huvudet, med en mängd mångfärgade pärlband om halsen, med brokigt sidenskärp och brokiga band omkring kjolen, med smyckade handleder och spännen i skorna var den grannaste syn man kunde få skåda.

Det var väl också den mest passande dräkt för en högväxt och klarögd och rödkindad bondflicka, som hade fått sin kropp utvecklad under strängt arbete och sin hy brynt under mycken rörelse ute i det fria. Under prakten rörde hon sig värdigt och stolt, såsom kände hon sig upphöjd över sina likar. För brudgummen syntes hon på bröllopsdagen som en drottning, en rikedomsgudinna. Hon var den grannaste av alla rosor på ängen, och hon lyste för hans ögon som ett förgyllande skrin.

Men när mamsell Lovisa klädde brudar, då fick hon inte mer begagna sig av den gamla brudgrannlåten. Nu skulle det vara en liten, tunn krona av myrten och en liten, tunn krans, likaledes av myrten, och en stor, vit slöja, och det var nästan alltsammans. Ibland kunde hon fästa ett rött sidenband om livet på den släta, svarta

ylleklänningen, och guldbrosch, guldkedja, guldarmband och guldur brukade hon låna sina brudar för att något litet lysa upp enkelheten.

Säkert suckade hon efter den gamla tiden. Hon såg, att det var något galet med att vara så sparsam på färger och prydnader och att gömma undan de kraftiga och kanske litet grova dragen i en skir, vit tyllslöja. Det var ett bruk, som passade för bleka stadsfröknar, som ville synas för brudgummen som någonting drömlikt och oberört. Hon medgav, att också detta kunde vara vackert, men nog hade bondbrudarna tagit sig bättre ut med den gamla ståten.

Och så besvärligt det var sedan med att skaffa myrten till krans och krona så här långt borta på landsbygden! Hon drog upp små myrtenträd själv, men de ville just aldrig växa för henne, och brudarna hade som oftast ingenting att hjälpa till med.

En gång råkade mamsell Lovisa illa ut. En medelålders människa, Kajsa Nilsdotter, kom och bad, att hon skulle kläda henne till brud. Hon var inte av någon särdeles förnämlig bondesläkt, men mannen, som hon skulle gifta sig med, var skollärare. Hon ansåg, att hon gjorde ett så gott parti, att ingen mindre än mamsell Lagerlöf borde sätta på henne brudstassen.

Ja, mamsell Lagerlöf var inte ovillig. Hon gjorde bara det villkoret, att bruden skulle hjälpa henne att skaffa myrtenkvistar. »Min myrten är nästan utgången,» sade hon, »och jag vet inte var jag ska få någon annan.»

Bruden lovade, att hon skulle skaffa myrten till både krona och krans, men hon höll sitt löfte mycket illa. Dagen före bröllopet sände hon till Mårbacka några få kvistar, med blad så svarta och skadade, att man knappast kunde använda dem till en brudkrona.

Det blev ett bekymmer. Mamsell Lovisa plundrade sin egen myrten på alla de gröna kvistar den ägde, men det förslog inte långt. Pigorna sprungo till granngårdarna för att få hjälp, men kommo tillbaka med få och dåliga kvistar. Alla myrtnar tycktes vara sjuka detta år. Bladen voro svarta och föllo av, bara man rörde vid dem.

Men att sätta något annat grönt i brudkronan än myrten, det gick inte heller an. Fint, nyutslaget lingonris är ju bra likt myrten, men att bära en brudkrona av lingonris skulle vara en stor vanheder. Bruden kunde rentav komma att tycka, att hon inte vore ordentligt vigd.

Mamsell Lovisa lade de dåliga kvistarna i vatten och arbetade sedan långt in på natten med krona och krans. Det såg hopplöst ut, men hon gjorde sitt bästa.

Nästa morgon vandrade hon helt stilla och oförmärkt uppför allén och inåt skogen. Ingenting bar hon i handen, när hon gick dit, ingenting, när hon kom därifrån.

När hon genom köket gick in i sitt rum, klagade hon över att hon aldrig hade haft så svårt för att binda en vacker brudkrona som denna gången. Pigorna tyckte, att det var synd om henne, och erbjödo sig att springa till ännu flera stugor för att tigga myrtenkvistar. »Nej, tack,» sade hon, »nu är det för sent. Brudparet kan vara här när som helst.»

Hon gick in till sig, stack in ännu några kvistar i krona och krans, där de voro som tommast. Sedan visade hon sitt verk för hushållerskan och pigorna.

»Men hur i all världen har mamsell Lovisa burit sej åt?» sade de. »Den här kronan å kransen ä ju likaså vackra som di hon brukar å binna. Å dä va mest bare nakne kvister å svarte löv, som ho hade å tillgå!»

Mamsell Lovisa förklarade för dem, att myrtenkvistarna hade tagit upp sig, när de hade fått ligga i vatten.

Det var mest damm och rök, som hade gjort dem så svarta, sade hon.

Strax därpå kom brudparet, och bruden blev klädd i mamsell Lovisas rum. Hon var ju inte ung längre, men hon hade ett präktigt och trevligt utseende. När hon var färdig, fördes hon in i förmaket, för att hon skulle se sig i den stora spegeln där, och hon var stornöjd. »Allri kunne jag tro, att jag skulle komme å se sån ut,» sade hon.

Hon tog fram en eau-de-cologne-flaska och ett vackert skrin, som var hennes fästmansgåva. Skrinet var fyllt med små karameller, sockerbitar, russin och pastiljer, och nu gick hon omkring och bjöd först mamsell Lagerlöf och sedan alla de andra. Man fick slå på sig litet av luktvattnet och välja ur skrinet en karamell eller en sockerbit. Hon såg mera nöjd och glad ut, än de unga brudarna brukade göra, och av alla fick hon höra, att hon var vackert och väl klädd.

Ett par ögonblick efteråt reste hon och brudgummen till prästgården för att bli vigda och därifrån till brudens hem för att fira bröllop.

Första tiden av sitt äktenskap var Kajsa Nilsdotter fullkomligt lycklig. Mannen var mycket äldre än hon, men hon hade en sådan aktning för hans lärdom, att hon satte all sin ära i att pyssla om honom och skaffa honom ett trevligt hem.

Men så kom ett rykte smygande. Det måste ju ha utgått från en eller annan på Mårbacka, men ingen kunde säga vem som var första upphovsmannen. Det löpte runt hela socknen, och till sist var det väl någon god vän, som viskade det i Kajsa Nilsdotters öra.

»Mamsell Lovisa Lagerlöf har bundit din brudkrona av lingonris.»

Då hon först hörde ryktet, ville hon inte tro det. Detta låg ju utom möjlighetens område. Sedan började hon tänka efter. Hennes brudkrona hade ju varit lika vacker som någon annans. Den hade lyst grön på hennes huvud. Hon mindes hur stolt hon hade varit över att en herrskapsmamsell hade satt den på henne.

Men hade inte kronan varit alldeles för grön? Den våren, då hon gifte sig, hade alla myrtnar varit sjuka, det visste hon själv. Hon hade gjort många försök att skaffa riktigt grön myrten, men det hade inte lyckats henne.

Kanske att mamsell Lovisa hade tyckt, att det inte behövde vara så noga med henne, som kom från ett fattigt hem. Aldrig skulle hon ha vågat bjuda en krona av lingonris åt en hemmansägaredotter.

Hon gick och grubblade på detta, och hon talade med sin man om det. Hon undrade om de voro riktigt gifta, ifall det nu var så, att hennes krona var bunden av lingonris.

Mannen visste sig ingen råd med henne. Hon grät och var olycklig. Hon kände sig vanhedrad och förödmjukad. Mamsell Lagerlöf hade tyckt, att hon inte var fin nog för att klädas till brud av henne, därför hade hon bundit hennes krona av lingonris. Och nu skrattade hon och hela socknen åt henne.

Mannen rådde henne att gå till Mårbacka och fråga mamsell Lovisa hur saken förhöll sig, och hon lydde honom verkligen.

Hon råkade komma till Mårbacka så opassande som möjligt. Det var stort kalas där den dagen, och när hon kom in i köket, hade man knappast tid att hälsa på henne. Hon frågade efter mamsell Lovisa, men hon var inne hos de främmande, och man ville inte hämta ut henne. Hon fick ursäkta, men det var så förfärligt stort kalas. Kanske att hon kunde gå in och sätta sig i kökskammarn, mamsell Lovisas rum, och vänta på henne där.

Hon gick in i rummet. Det var där, som lingonriskronan hade blivit satt på hennes huvud. Hon påminde sig hur glad hon hade varit den dagen. Men på samma gång tyckte hon nu, då hon stod här, att det var svårt att tro på möjligheten av ett bedrägeri.

Om en stund kommo två pigor från köket, bärande var sin bricka med fyllda vinglas, och gingo inåt rummen med dem. Dörrn hade blivit stående öppen efter dem, så att hon kunde se inåt sal och förmak, som voro fyllda med människor. Ja, det var riktigt stort kalas. Det var inte bara herrskaperna ifrån Ämtervik, som voro närvarande. Hon kände igen prostens och doktorns ifrån Sunne och magister Hammargren ifrån Karlstad, som var gift med mamsell Lovisas syster.

Hon blev generad och gick bort för att dra igen dörrn, men just i detsamma hörde hon några ord, som kommo henne att hejda sig och lyssna. Löjtnant Lagerlöf stod mittpå golvet med vinglaset i hand och tillkännagav med få ord sin syster Lovisas förlovning med komministern i Ämtervik, pastor Milén.

Sedan blev det ett gratulerande och skålande inne i rummen. Alla sågo nöjda och belåtna ut, och det var ju inte så underligt heller. Mamsell Lovisa Lagerlöf var en fyrtio års människa, så att släktingarna hade väl knappast trott, att hon skulle bli gift. Pastor Milén var änkling med fyra små barn, som behövde uppsikt och vård. Det var ju så riktigt och passande.

Kajsa Nilsdotter hade hört sägas, att när mamsell Lovisa var ung, hade hon inte velat gifta sig, därför att hon inte hade hjärta att flytta ifrån föräldrarna, men nu, då båda voro döda, var hon väl glad att få ett eget hem.

Likaså hade hon hört sägas, att mamsell Lovisa inte ville lämna Mårbacka. Det passade också bra i stycke. Prästgården låg bara fem minuters väg därifrån.

Det liksom skar i Kajsa Nilsdotter, att hon skulle få det så bra, hon, som hade bundit lingonriskronan åt henne, och hon trädde hastigt tillbaka ur dörröppningen.

Då såg hon, att den gamla hushållerskan stod bakom henne. Hon hade ju vetat vad som var i görningen och hade kommit in för att höra förlovningen eklateras.

Den främmande lade sin hand tungt på hushållerskans axel.

»Jag kom hit för å få veta om mamsell Lovisa hade bundit mi brudkrona åv lingonris,» sade hon, »men dä passar sej kanske inte, att jag frågar’na om detta på en sån da.»

Hushållerskan blev litet häpen, men hon var inte den, som förlorade fattningen i första taget.

»Hur kan Kajsa säja någe så stollitt?» sade hon. »Dä vet väl alla här i huse va mamsell Lovisa hade för besvär mä er brudkrona. Vi sprang i varenda stuga å tiggde ihop myrten.»

Den andra stirrade på henne. Hon ville se henne ända in i själen för att få veta sanningen.

»Di säjer så överallt i sockna.»

Den gamla hushållerskan tänkte bara på att lugna henne och få henne ur huset, så att hon inte skulle störa mamsell Lovisa på hennes glädjedag.

»Dä säjer jag er, Kajsa,» sade hon, »att likaså säkert som mamsell Lovisas egen brudkrona ska bli bunden åv myrten, likaså säkert ä dä, att er va bunden åv myrten å ingenting annat.»

»Jag ska lägga di ordena på minne,» sade skollärarhustrun. »När jag får se va mamsell Lovisas brudkrona blir bunden åv, så vet jag hur dä va mä mi.»

»Dä kan ni lugnt göra,» sade hushållerskan.

Båda två gingo ut i köket. Där räckte Kajsa Nilsdotter handen till hushållerskan.

»Dä ä så gott, att jag går,» sade hon och såg nu ganska lugn ut. »Jag kan väl i alla fall inte få mamsell Lovisa te tals i da.»

Därmed gick hon sin väg. Hushållerskan återvände till sin spis och sin matlagning. Under gästabudsbrådskan glömde hon alldeles bort besöket. Först ett par dagar efteråt talade hon om för mamsell Lovisa vad Kajsa Nilsdotter hade frågat om och vad hon hade svarat henne.

Mamsell Lovisa blev alldeles blek, då hon hörde detta. »Å, hur kunde Maja säja så? Det hade väl varit bättre att erkänna, att jag band in två eller tre lingonkvistar i kronan. Mer var det inte.»

»Jag feck ju lov å få'na lugn, så att ho skulle gå sin väg,» urskuldade sig hushållerskan.

»Och så sa Maja, att min krona skulle bli bunden av myrten likaså visst, som hennes var det! Nu ska Maja få se, att jag ingen brudkrona får.»

»Å, nog blir mamsell Lovisa gift. Inte kommer pastor Milén å överge'na.»

»Det kan komma annat i vägen, Maja, det kan komma annat i vägen.»

Hon gick och ängslade sig för detta under ett par dagar, sedan glömde hon det väl. Hon fick annat att tänka på. Det skulle bli giftermål om ett halvår, och hon började med all flit arbeta på sin utstyrsel. Hon tog hem garn och satte upp vävar, hon sömmade och namnade. Till sist for hon in till Karlstad och gjorde uppköp. Då hon kom tillbaka därifrån, hade hon med sig tyg till brudklänning och en liten krona av järntråd, som myrtenkvistarna skulle fästas på. Hon ville ha en egen brudkrona, hon ville inte använda den vanliga stommen, som hade begagnats av så många brudar.

Men knappast var allt detta inköpt, förrän det verkligen kom något i vägen. Pastor Milén insjuknade och låg länge till sängs. Då han blev någorlunda återställd och kunde vistas uppe, var han alldeles förändrad. Man märkte, att han undvek att samtala med sin fästmö, och han gick aldrig den korta vägen över till Mårbacka för att råka henne.

Så snart som det blev sommar, reste han till en badort. Man hoppades, att han skulle bli frisk och sig lik, och det lyckades kanske, men under hela bortovaron sände han inte mamsell Lovisa ett enda brev.

Hon hade en förfärlig tid av ångest och oro, men hon trodde sig ju förstå, att han ville bryta, och hon skickade honom ringen tillbaka.

Den dagen, då hon gjorde detta, sade hon till den gamla hushållerskan: »Nu ser Maja, att min brudkrona, den blir inte bunden av myrten, den heller.»

— — —

Många år senare bad en av löjtnant Lagerlöfs unga döttrar sin faster, att hon skulle få låna litet brudgrannlåt till en utklädsel, och mamsell Lovisa lämnade henne nyckeln till skåpet, där de gamla skatterna förvarades. Skåpet stod inte i hennes rum, utan på ett vindskontor. Den unga flickan gick dit upp, satte nyckeln i låset och drog ut en låda.

Hon stirrade ner i den helt förvånad. Framför henne låg inte den vanliga brokiga grannlåten. I hela lådan fanns ingenting annat än en packe tyll, ett kulört sidentyg och en liten brudkrona av järntråd.

Hon förstod ju strax, att hon hade kommit orätt. Brudgrannlåten fanns ju i lådan till vänster där tätt bredvid. Men hon blev i alla fall stående ett ögonblick och såg ner i lådan. Det skar henne i hjärtat, att hennes stackars faster inte hade fått begagna sakerna, som lågo där. Hon visste, att fastern hade sörjt i åratal utan att vilja ta emot tröst. Man hade fruktat för hennes förstånd.

Någonting dök upp för hennes minne. Under den tid, då hennes faster hade varit som mest sorgsen och olycklig, hade hon en dag kommit in i hennes rum. Då hade fastern suttit där med en hög lingonris framför sig och den lilla järntrådskronan i handen. Hon hade klippt av ett par kvistar och börjat kläda kronan med dem.

I detsamma hade fru Lagerlöf kommit in.

»Men, Lovisa, vad är det du gör?» hade hon frågat, och hon hade sett förfärligt skrämd ut.

»Jag tänkte ...,» sade mamsell Lovisa. »Om jag nöjde mig med en krona av lingonris ... Ja, det är ju så dumt.»

Hon reste sig häftigt och sköt ifrån sig både kronan och lingonriset.

»Jag vet ju, att det är slut,» sade hon och började gå fram och tillbaka på golvet, vridande händerna. »Ingenting hjälper numera.»

»Kära Lovisa,» hade fru Lagerlöf sagt, »det var ju sjukdomens skull.»

Men mamsell Lovisa fortfor att gå fram och tillbaka i stor ångest och oro. »Om jag bara inte hade bundit lingonriset i Kajsa Nilsdotters brudkrona!» sade hon.

»Nej, men så får du inte tänka, Lovisa,» började fru Lagerlöf. I detsamma hade hon fått syn på barnet, som stod där med uppspärrade ögon.

»Gå du in i salen, Selma!» sade hon. »Faster Lovisa har sorg, och ni barn får inte komma hit och störa henne.»

VACKERFELDT.

Det klingar en silverbjällra från landsvägen. Fanjunkar Karl von Wachenfeldt kommer åkande.

Fanjunkar Karl von Wachenfeldt — var det inte han, som en gång i tiden räknades som den skönaste mannen i Värmland, för att inte säga i hela Sverige? Var det inte han, som var Stockholmsdamernas gunstling under den där vintern på 1820-talet, då han vistades i huvudstaden för att avlägga något slags examen i lantmäteri? Var det inte han, som anordnade slädpartier och anförde kotiljonger med en sådan bravur, att han fördunklade alla den högre societetens vanliga balkavaljerer? Var det inte han, som valsade så hänförande och konverserade så fängslande, att hans förnäma släktingar, som till en början inte hade velat kännas vid den fattiga värmländska underofficeren, måste sända honom de ödmjukaste bjudningsbrev, därför att de unga damerna inte funno något nöje på en bal, där inte han var närvarande?

Och var det inte han, som hade en så överväldigande tur i spel, att han på det sättet förskaffade sig medel att under hela sin Stockholmsvinter leva flott som en gardeslöjtnant? Var det inte han, som blev bror med grevar och baroner, allt under det han överglänste dem både i ridderlighet och i elegans? Var det inte han, som en kväll spelade första älskare på ett sällskapsspektakel hos amiral Wachtmeister och sjöng sina kupletter så eldigt, att han nästa morgon fann tjugo kärleksbiljetter i sin brevlåda? Var inte han den förste, som åkte på Stockholms gator med seldon och remmar, besatta med ett otal små dombjällror av silver? Var

det inte han, som hela Stockholm kände, så att det viskades, var han visade sig, i Kungsträdgården likaväl som på Blå porten, i operasalongen likasåväl som i tätaste gatuvimlet: »Se, där kommer Vackerfeldt! Ack, ack, ack, se, där kommer Vackerfeldt!»

Var det inte han, som efter den enda underbara vintern i Stockholm förde samma liv i Karlstad, ja, överallt, var han for fram? Var det inte han, som med fanjunkar Sellblad till kompanjon och trumslagar Tyberg till betjänt reste ner till Göteborg, gav sig ut för att vara en finsk baron och under hela fjorton dagar bröt på finska och höll spelbank för de rika grossörernas levnadslustiga unga söner? Var inte han den enda underofficer, som någonsin fick dansa med den stolta grevinnan på Apertin, och var det inte han, som blev så betagen i den vackra mamsell Widerström, då hon sjöng Preciosa på Karlstads teater, att han enleverade henne och skulle ha rest ända till Norge med henne, om han inte olyckligtvis hade blivit upphunnen i Arvika av hennes teaterdirektör?

Var det inte han äntligen, som kom till kapten Wästfelt på Angersby i Sunne som något slags adjutant och som genast satte liv i ungdomen i Fryksdalen? När hade där givits sådana ståtliga marknadsbaler eller sådana stormande julkalas eller glättiga kräftpartier eller romantiska vandringar till sköna utsiktspunkter? Den svärmiska kaptenskan på Angersby, som aldrig gjorde annat än låg på en soffa och läste romaner, såg inte hon i honom en förkroppsligad romanhjälte, och drömde inte hennes unga döttrar sina första kärleksdrömmar om honom? Och i granngården, på Mårbacka, där huset var fullt av vackra döttrar, hur gick det där? Kunde man där motstå en kavaljer, som hanterade locktången lika konstnärligt som gitarren och hade kärleksäventyrens gloriesken lysande över sitt ljusa, krusade hår?

Fanjunkar von Wachenfeldt åker backe upp och backe ner, medan den enda silverbjällran pinglar svagt och nästan jämmerligt. Förr i världen, under hans äras och krafts dagar, hade de sextio små silverbjällrorna, som hängde på hästens remmar och seltyg, klingat obeskrivligt muntert och modigt. De hade liksom ringt in hans triumfer, de hade förkunnat, att en segrare var i antågande. Men nu, då det endast finns en enda kvar, tycks den bara förkunna, att här färdas en man, vars lycka och glädje äro gångna.

Fanjunkarn åker efter sin gamla häst, Kalle, som är så märkvärdigt liten, att alla, som han möter, vända sig om och se efter den. Däremot är det ingen, som vänder på huvudet för att se efter hästens ägare.

När han reser förbi Gunnarsby gästgivaregård, stå där ett par unga flickor vid brunnen för att vinda upp vatten. Fanjunkarn hälsar med piskan och skänker dem av gammal vana sitt mest förföriska leende, men de ge honom bara den allra likgiltigaste blick. De tappa inte brunnskaret av häpnad, de bli inte stående med kinderna högt i brand och se efter honom.

Fanjunkar von Wachenfeldt ger hästen en klatsch med piskan. Han är inte något dumhuvud, han vet, att hans hår är grått och ansiktet fullt av rynkor, att mustaschen är tunn och stripig, att det ena ögat är grått av starr och att det andra, som är opererat, vanställes av ett starkt förstorande starrglasöga. Han vet, att han är gammal och ingenting att titta på, sådan han nu är, men han tycker, att man inte borde så alldeles ha glömt hurudan han har varit.

Han vet, att han numera inte har annan bostad än ett par rum, som han hyr i en bondgård i Stora Kils socken. Han vet, att han ingenting annat äger än en häst, en karriol, en kappsläde och några möbler. Han vet, att han inte har andra underlydande än en vresig trotjänarinna, men han tycker, att det ändå inte borde ha kunnat så helt förgätas, att det är han, som en gång var Vackerfeldt, den över hela Värmland beryktade Vackerfeldt.

Han sitter där i en gammal ruggig päls och i en än mer ruggig sälskinnsmössa. Han bär tjocka lovantar för att skydda sina sjuka händer, men giktknölarna, som höja sig över knogarna, äro ändå märkbara. Men det är i alla fall han, som har tryckt så många sköna kvinnor i sina armar. Detta kan inte tagas ifrån honom. Vem annan i denna landsända har fört ett liv som han, varit älskad som han?

Han biter ihop läpparna och säger, att han har ingenting att ångra. Om han finge leva om sitt liv, skulle han föra det på samma sätt. Allt, vad ungdom och skönhet och styrka kunna skänka en man, det har han fått åtnjuta. Äventyr och kärlek i fullaste mått.

En handling kanske, en enda, är det, som fanjunkar von Wachenfeldt önskar ogjord. Han borde aldrig ha gift sig med Anna Lagerlöf, den ädlaste av alla kvinnor, som han hade råkat. Han hade älskat henne outsägligt. Men han borde aldrig ha gift sig med henne.

Passade det för en Vackerfeldt att sitta stilla och sköta sitt boställe klokt och omtänksamt utan att försöka skörda guld på ett lättare och lustigare sätt? Om hans hustru var dyrkansvärd, skulle han därför nödgas tro, att hon var den enda dyrkansvärda? Kunde han omskapa sin natur, därför att han hade blivit gift? Var det inte genom sina framgångar som spelare och som älskare, som han hade vunnit sin ryktbarhet?

Ja, han ångrar sitt giftermål. Hans hustru hade inte passat honom. Han vill gärna erkänna, att hon hade varit för god för honom. Hon hade velat arbetsamhet, ordning, lugn välmåga. Hon hade slitit ut sig för att skaffa dem ett hem, sådant som hennes föräldrars på Mårbacka.

Andra skulle kanske säga, att han inte så mycket borde ångra, att han hade gift sig, som att han inte hade kunnat spara sin hustru för missräkningar och grämelse. Därför att när Anna von Wachenfeldt inte mer stod ut, när hon efter sjutton år av äktenskapligt elände lade sig att dö, då hade alla slags olyckor kastat sig över honom. Fordringsägarna hade inte mer visat någon skonsamhet, utan tagit hemmet ifrån honom. Han hade måst upphöra att spela, han förlorade, så snart han rörde vid ett kort. Gikten hade också kommit och den grå starren. Innan han ännu hade hunnit till de sextio åren, hade han blivit vithårig, stelnad, hjälplös, halvblind, utfattig. Det skulle inte ha varit en liten lycka för honom, om han hade haft sin goda, kärleksfulla hustru kvar i livet.

I och med hennes död hade han också blivit utestängd från allt umgänge. Ingen frågade efter om han levde eller dog. Ingen bjöd honom till sig. Det såg ut, som om människor endast för hustruns skull hade haft fördrag med honom. När han nu längtar efter skratt och munterhet, när han vill äta vällagad mat, när han vill tala med bildade människor, har han ingenstans att ta vägen. När det blir helg med många, långa vilodagar och han vill undkomma den dödande enformigheten i bondgården, då vet han inte heller vart han skall bege sig.

Det finns verkligen endast ett enda ställe i världen, dit han kan fara för att få smaka litet av det gamla livet, och det är detta Mårbacka, därifrån han har hämtat sin hustru. Han vet, att de där borta säga och tro, att han har gjort henne fruktansvärt olycklig, de anse rentav, att han har pinat ihjäl henne, men han reser ändå dit en tre gånger om året till de stora högtiderna, därför att han annars inte skulle kunna härda ut med livet.

Silverbjällran ringer till hårt och klagande. Fanjunkar von Wachenfeldt har gett sin lilla häst ett kraftigt rapp med piskan. Livet har många bittra frukter, som man måste hålla till godo med. Det är på sin plats, att hästen får dela smärtan med husbonden.

*

Om de små barnen på Mårbacka inte på annat sätt hade fått veta, att julen var i antågande, skulle de i alla fall ha förstått det, när fanjunkar von Wachenfeldt kom resande.

De blevo också så förskräckligt glada, då de fingo se hans kappsläde och hans häst uppe i allén. De sprungo genom hela huset och förkunnade nyheten, de stodo på trappan och togo emot, de ropade goddag och välkommen, de hämtade bröd åt hästen, och de buro den tunna nattsäcken, som var broderad med blad och blommor i korsstyng, ner på kontoret, där fanjunkarn skulle bo.

Det var egentligen märkvärdigt, att de små barnen alltid togo så väl emot fanjunkar von Wachenfeldt. De fingo varken godsaker eller presenter av honom, men de måtte ha tyckt, att han hörde ihop med julen, och det var väl anledningen till glädjen. I alla fall var det väl, att de visade sig vänliga, för de vuxna gjorde just ingen affär av honom. Fru Lagerlöf och mamsell Lovisa kommo inte en gång ut på förstubron för att ta emot, och det var med en ganska djup suck, som löjtnant Lagerlöf lade ifrån sig Värmlandstidningen och reste sig ur gungstolen för att gå ut och hälsa.

»Jaså, du är här nu igen, Wachenfeldt,» sade han, då han kom till synes på trappan. Därpå gjorde han några frågor om väglaget och resan och följde sedan svågern ner på kontoret. Han röjde ur en låda i sin chiffonjé och såg efter, att det fanns utrymme i klädskåpet. Sedan gick han med barnen och lämnade gästen åt sig själv.

För varje gång som fanjunkar von Wachenfeldt kom resande till Mårbacka, blev minnet av hans döda syster levande för löjtnanten. Hon hade varit den äldsta, och hon hade tagit sig av honom, då han var liten, hjälpt honom och ställt med honom. Ingen av systrarna hade han tyckt så mycket om, ingen hade han varit så stolt över. Och så skulle hon gå och bli kär i en sådan odåga som Wachenfeldt! Hon hade varit vacker och ståtlig, och hon var lika god och värdefull, som hon såg ut. Hon hade alltid varit glad och gjort livet lätt för dem, som hon hade omkring sig. Hon hade kämpat i det längsta för att hålla samman sitt hem. Mannen hade bara slösat och förskingrat. Hon hade inte heller velat låta dem där hemma på Mårbacka veta hur svårt hon hade det, så att de hade kunnat komma henne till hjälp. Därför blev det också slut med henne alldeles på en gång, då hon bara var några och fyrtio år.

Det var en sorglig och upprörande historia, och löjtnanten kunde inte visa sig vänlig mot Wachenfeldt genast, medan allt det där var uppe i honom. Han fick lov att ta sig en långpromenad, så att bitterheten hann lägga sig.

Ungefär på samma sätt kände både fru Lagerlöf och mamsell Lovisa. Fru Lagerlöf hade tyckt mest om Anna Wachenfeldt av alla sina svägerskor och hade sett upp till henne med verklig beundran. Ingen hade så hjärtligt hälsat henne välkommen inom släkten. Hon kunde aldrig förlåta fanjunkar von Wachenfeldt, att han hade gjort denna älskade människa olycklig.

Mamsell Lovisa hade som barn vistats långa tider på Välsäters fanjunkareboställe, där systern och svågern hade bott. Hon visste mera om hur svårt systern hade haft det än någon av de andra. Aldrig kunde hon höra Wachenfeldts namn, utan att hon mindes en morgon, då ett par karlar hade kommit till Välsäter och fört ut de två bästa korna ur lagården. Systern hade rusat ut och frågat vad de togo sig till, men de hade svarat helt lugnt, att fanjunkarn förra natten hade spelat bort korna till deras husbonde. Mamsell Lovisa såg systern för sig, hon hade varit alldeles förtvivlad efter detta. »Han kommer inte till förstånd, förrän han har gjort slut på mig,» hade hon sagt.

I alla fall var mamsell Lovisa den, som först tänkte på sina värdinneplikter. Hon reste sig från sybordet, där hon hade suttit och broderat, samtidigt med att hon då och då hade kastat en blick i en roman, som låg uppslagen i sykorgen, och gick och gläntade på köksdörrn. »Kära Maja,» sade hon till hushållerskan liksom urskuldande, »nu har vi Wachenfeldt här igen.» — »Jag kan inte förstå, att den där karln, som var så elak mot si hustru, ska få komma hit var helg,» sade hushållerskan och lät ganska vred. »Ja, man kan väl inte köra bort honom heller,» sade mamsell Lovisa, »och nu får allt Maja vara snäll och sätta på kaffe, så att han får lite varmt i sig efter resan.» — »Jämt ska han passa på å komma, sen herrskape har slutat kaffedrickninga å dä ä släckt i spisen,» sade hushållerskan och såg ut, som om hon inte ville röra sig ur stället.

Emellertid måtte allt kaffekokarn ha kommit på, för en stund efteråt skickades innepigan ner på kontoret

med bud till fanjunkar von Wachenfeldt, att han skulle komma in i salen och dricka kaffe.

När fanjunkarn gick över gården, stödde han sig mot en käpp, men den satte han ifrån sig i förstugan och kom in i salen med tämligen ledig hållning. Mamsell Lovisa, som stod där för att ta emot honom, såg nog i alla fall hur svårt han hade för att gå, hon kände hur förvärkta händerna voro, när hon hälsade på honom, och när hon höjde blicken mot ansiktet, så stirrade det opererade ögat hemskt förstorat emot henne. Då dunstade en god del av hennes vrede bort. Hon tänkte, att han redan hade fått sitt straff, och hon ville inte lägga sten på börda.

»Det var ju roligt, att Wachenfeldt kunde komma till oss också den här julen,» tvingade hon sig att säga.

Därefter slog hon i kaffe åt honom, och han satte sig på sin vanliga plats i vrån mellan kakelugnen och det hopfällda spelbordet. Det var en blygsam plats, men den var också den varmaste i rummet. Fanjunkarn visste nog vad han gjorde, då han satte sig där.

Han började genast tala med mamsell Lovisa om sin piga Inga och hennes ständiga gräl och strider med bondfolket, som ägde gården, där han var inhyrd. Det var sådant småskvaller, som han visste roade svägerskan, och han undgick inte att märka, att hon om en stund slog i en kopp kaffe åt sig själv och höll honom sällskap under drickandet.

Det mörknade, medan han och mamsell Lovisa sutto vid kaffebordet, och lampan sattes in på det runda bordet framför soffan. Strax därpå visade sig fru Lagerlöf.

Hon hade inte övervunnit sin första känsla av motvilja, och det var en ganska snäv hälsning, som hon gav fanjunkarn. Hon tog honom nätt och jämnt i hand utan att säga ett ord och satte sig därpå till sitt arbete.

Fanjunkarn fortsatte helt lugnt att tala med mamsell Lovisa, men samtidigt bytte han om ämne för samtalet. Han började berätta om några märkliga sjukdomsfall både bland människor och husdjur, som hade inträffat i bondgården och som han, Wachenfeldt, hade lyckats kurera.

Det där kunde inte fru Lagerlöf motstå, det låg åt hennes håll. Innan hon själv visste om det, var hon indragen i samtalet.

Allra sist kom löjtnant Lagerlöf och satte sig i sin gungstol. Han var tyst och förstämd, han också, då han kom in. Men nu gled samtalet, utan att någon riktigt visste hur det gick till, åt annat håll. Man fördes till det gamla Karlstad, där fanjunkarn var född och där löjtnanten hade gått i skola och som han alltid var så road av att tala om. Det svingade också upp till Stockholm, det blev tal om Emilie Högqvist och Jenny Lind och allt möjligt gammalt, som var vackert och minnesvärt. Till sist kommo de också in på gamla Värmlandshistorier, och kvällen gick så fort, att de alla blevo förvånade, då pigan kom in för att duka.

Men det märkvärdigaste av alltsammans var, att när fanjunkar von Wachenfeldt berättade ett eller annat, som hade hänt honom, framstod han som den mest kloka och försiktiga man, som man kunde råka på. Han hade varit med om en del äventyrliga händelser, det var visst och sant, men han hade alltid spelat rollen av den rådgivande vännen, som hade hulpit dåraktiga människor i deras bekymmer.

Tänk nu bara hos Wästfelts på Angersby! Vilket stöd hade han inte varit för dessa snälla, barnsliga människor, framför allt då sonens fästmö övergav honom och helt oförväntat lät lysa för sig med en annan!

Man skulle aldrig höra någon tala med större veneration om sin mor eller sin hustru. En sådan ädel son, en sådan kärleksfull make kunde var och en önska sig.

Det var han, som alltid hade talat förstånd med de unga kvinnorna, försonat fästman med fästmö, smitt

samman äktenskap, som hotat brista i fogarna.

Alla olyckliga hade tagit honom till förtrogen, och han hade inte svikit dem. Han hade till och med räddat män, som hade varit gripna av spelpassion, talat dem till rätta, förehållit dem deras plikter.

Efter kvällsvarden, då fanjunkar von Wachenfeldt hade haltat ner på sitt rum, sutto löjtnant Lagerlöf, hans hustru och hans syster helt förstummade och sågo på varandra.

»Ja, den Wachenfeldt,» sade löjtnanten, »han är för märkvärdig. Han är klokare än vi alla tillhopa.»

»Det har alltid varit roligt att tala med Wachenfeldt,» sade mamsell Lovisa.

»Om det vore sant, att han har varit en så god hjälp för alla andra, hur skulle det då vara möjligt, att han har kunnat ställa så illa för sig själv?» sade fru Lagerlöf torrt.

»Det är somliga, som är på det sättet,» sade löjtnanten.

*

Sedan satt fanjunkar von Wachenfeldt i god välfägnad, som det heter i Fritjofs saga, julen ut på Mårbacka, och alltjämt bibehöll han sin roll av en vis och vetande gammal man. Man kunde fråga honom till råds om allting, han kunde ordinera för finnar och snuva, råda i toalettfrågor, skriva recept för matlagning och färgning, undervisa i lantbruk, ge de bästa och klokaste omdömen om människor.

Man brukade vädja till honom i kvistiga frågor. »Tycker inte Wachenfeldt, att det är märkvärdigt, att de här barna inte kan lära sig äta stuvade morötter?» sade mamsell Lovisa en dag. »Nog är morötter en god mat?»

Fanjunkar von Wachenfeldt svek inte hennes förväntan.

»Väck mig mitt i natten och bjud mig morötter,» sade han, »så ska jag äta.»

Det var rent onaturligt, så vis och så måttlig och sansad han var. Den gamla kavaljeren Vackerfeldt, triumfatorn med de sextio silverbjällrorna, var alldeles borta.

Men en gång hände det, att löjtnant Lagerlöf kom i dispyt med sina fruntimmer om en ung flicka där i trakten. Både fru Louise och mamsell Lovisa tyckte, att hon var söt och täck, men löjtnanten påstod, att ingen man kunde få tycke för henne. Och han vädjade till Wachenfeldt, såsom bruket var där i huset.

»Säj, du Wachenfeldt, som förstår dig på fruntimmer!» sade löjtnant Lagerlöf. »Skulle du kunna kyssa en sådan där liten nippertippa?»

Vid detta tilltal märktes hos fanjunkar von Wachenfeldt ett starkt inre uppror. Han rodnade, så gammal han var, han slog näven i bordet, han reste sig halvt upp, och han ropade högt och dundrande:

»Fråga mig inte om sådant! Jag har aldrig kysst en ful kvinna.»

De ogudaktiga människorna omkring honom brusto ut i hejdlöst skratt. Där hade han gått och varit vis. Han hade spelat vardagsmänniska, men denna enkla fråga avslöjade honom. Den gamla kavaljeren bodde kvar i hans innersta. Eländig och sjuk, gammal och förfallen var han, men det fick inte tänkas, inte förutsättas, att han hade kysst en ful kvinna. Ack, Vackerfeldt, Vackerfeldt!

ORKESTERN.

Det var major Ehrencrona, som var född finne och som förr i världen hade bott på ett präktigt boställe och

varit en hög herre, men som på gamla dagar hade hyrt in sig i en bondgård och hade det fattigt och enformigt, ungefär som fanjunkar von Wachenfeldt. Det gick ett rykte, att han skulle vara mästare på valthorn, men sedan han blev fattig och ensam, hade ingen hört honom spela.

Och det var herr Tyberg, som hade börjat sin bana som trumslagare vid Värmlänningarna och som visst skulle ha kommit att fördärva sig med dryckjom, om inte löjtnanten på Mårbacka hade upptäckt hans stora förmåga att lära småbarn läsa och skriva och först hade gjort honom till informator för sina egna barn och sedan hade skaffat honom plats som lärare vid en småbarnsskola i Östra Ämtervik.

Och det var Jan Asker, som också hade varit musikant vid Värmlands regemente, men numera var kyrkvaktare och dödgrävare i Östra Ämtervik. Han var av en gammal spelmanssläkt och brukade blåsa klarinett på alla bondbröllop och danskalas. Han var av ett bittert och oroligt humör, och det var bara musiken, som kunde försona honom med livet.

Och det var bruksbokhållar Geijer, som bodde på vinden i skolhuset och hushållade för sig själv. Han älskade musik över allting, men var så fattig, att han inte kunde hålla sig med något slags instrument, utan hade ritat ut en klaviatur på ett träbord och satt och spelade på detta.

Och det var klockar Melanoz, som hade fått undervisning av självaste prosten Fryxell och kunde skriva vers och laga skor och snickra ihop möbler och sköta lantbruk. Han var rolighetsminister på alla bröllop och begravningar, och på samma gång var han den bästa skollärare, som fanns i hela Fryksdalen. Och var söndag måste han spela på den förskräckliga orgeln i Östra Ämterviks kyrka, och det skulle han aldrig ha stått ut med, för han var en musikalisk själ, om han inte hade haft sin egen fiol, som han spelade på om söndagseftermiddagarna för att trösta sig.

Alla dessa kommo överens, att de skulle mötas på Mårbacka en dag under julhelgen, medan det ännu fanns något kvar av julölet och julskinkan och vörtebrödet.

När den förste av dem kom till Mårbacka, gick han inte genast in i huset, utan han väntade, tills allesammans voro anlända, både major Ehrencrona och herr Tyberg och kyrkvaktar Jan Asker och bruksbokhållar Geijer och klockar Melanoz.

Sedan gingo de i marsch fram till stora trappan med majoren i spetsen, alltmedan de sjöngo: Portugal, Spanjen, Stora Britanjen.

Löjtnanten på Mårbacka hade kanske någon reda på vad som var i görningen, men han hade stannat inne för att inte förstöra nöjet för gästerna. Men när som han hörde sången, var han inte sen till att resa sig och gå ut emot dem. Och den, som inte heller var långsam av sig den gången, var fanjunkar von Wachenfeldt, för han var naturligtvis kvar på Mårbacka, eftersom det ännu inte var slut på julen.

Men medan de främmande gingo ner på gårdskontoret för att lägga av sig sina pälsar och bottforer, skickade löjtnanten sina två pojkar, Daniel och Johan, åstad efter gitarren och valthornet och flöjten och triangeln, som hängde på ett vindskontor. Själv skyndade han sig in i sängkammarn och drog fram den stadiga fiollådan, som stod inskjuten under sängen. Han lyfte upp den på en stol, satte nyckel i låset och avhöljde andaktsfullt fiolen, som låg där invecklad i en röd sikesnäsduk.

Och fastän han aldrig själv rökte eller tillät, att någon rökte inne i huset, så sände han pojkarna också ner i kontorsbyggnaden för att hämta en gammal långskaftad tobakspipa från pastor Wennerviks tid samt ett litet fyrkantigt träskrin, som var fullt med knaster, så att major Ehrencrona skulle få röka sin pipa, såsom han var van, och inte råka i misshumör.

Och sedan de fem gästerna och fanjunkar von Wachenfeldt och löjtnanten själv hade kommit in i salen och

toddybrickan var intagen och varma toddyar voro tillagade åt dem alla, utom åt herr Tyberg, som hade avsvurit spriten för alltid, och majoren äntligen hade fått den obrukade pipan att dra, så kommo de överens om att de voro för goda att fördriva tiden med kortspel eller med kallprat, utan de skulle göra musik.

Det var ju detta, som löjtnanten hade väntat sig, och han gick nu genast efter alla de musikinstrument, som han i en hast hade fått samlade.

Sin fiol räckte löjtnanten till klockar Melanoz, som krusade emot, därför att fiolen var det förnämsta av alla instrument och det i detta rum fanns flera, som voro mer värdiga än han att sköta den. Men när ingen annan gjorde anspråk på den, blev han så glad, som om han skulle ha fått en skatt, och började genast att stämma och skruva.

Och flöjten, den skulle förstås skötas av herr Tyberg. Den hade varit hans instrument vid regementet, sedan han hade vuxit ifrån trumman. Han kände väl till den gamla flöjten på Mårbacka och visste, att den alltid var gisten och torr. Nu skyndade han sig ut i köket för att doppa hela flöjten i svagdricka och linda omkring fogarna med blånor, för att han skulle få dem att hålla samman.

Gitarren lämnade löjtnanten till bruksbokhållar Geijer. Och bruksbokhållarn hade ett tunt och långdraget ansikte och en lång, tunn hals och vattenblå ögon och långa, tunna fingrar, och i hela hans väsen var det något sirligt och smäktande. Han hängde det breda, brokiga sidenbandet, som hörde till gitarren, om sin hals med ett flickaktigt skratt, och gitarren tryckte han intill sig så ömt, som om den skulle vara en älskarinna. Och han såg nog, att det inte fanns mer än tre strängar på gitarren, men han tyckte väl, att det var mycket nog, han, som bara var van att spela på ett träbord.

Kyrkvaktar Asker hade varit så förutseende, att han hade tagit med sig sin egen klarinett. Han hade den i bakfickan på ytterrocken, så att han behövde bara gå ner på kontoret för att hämta den.

Fanjunkar von Wachenfeldt satt i vrån vid kakelugnen som vanligt och försökte hålla god min och se glad ut, fastän han visste, att han inte kunde spela något instrument med sina giktstela händer. Men så kom löjtnanten till honom med triangeln, för den borde han ju ändå kunna hantera, och då blev han glad, han också.

Major Ehrencrona satt och blåste ut rök genom sina stora, vita mustascher. Han såg hur den ene efter den andre blev försedd med instrument, men låtsade i det längsta om ingenting.

»Ge du mig ett par grytlock,» sade han till löjtnanten, »så att jag ändå får vara med och föra oväsen! Jag vet ju, att det instrumentet, som jag kan spela, inte finns här i huset.»

Löjtnanten var som en pil inne i förmaket och kom tillbaka med ett blankskurat valthorn med grön silkessnodd, som det hade lyckats honom att skaffa för majorens räkning. »Vad säjer farbror om detta?» sade han.

Då sken gubben upp. »Du är allt en riktig karl, du, bror Erik Gustav,» sade han. Han satte pipan ifrån sig och började på att tuta i valthornet alldeles förskräckligt starkt och våldsamt.

Nu hade alla fått sitt, men så kommo de att tänka på att löjtnanten själv inte hade något instrument.

Då tog han fram en liten visselpipa av trä, som skulle hållas till hälften nere i ett vattenglas, när man blåste i den. Men bara man iakttog detta, så kunde man frambringa drillar, som ingen näktergal kunde göra grannare.

Allra sist bådo de fru Lagerlöf, att hon skulle komma in och ackompanjera dem på klaveret.

Majoren till ära försökte de sig först på Björneborgarnas marsch. Fru Lagerlöf slog an, och sju musikinstrument följde med, så gott de förmådde. Det blev en klang och ett dån, så att de rent häpnade.

De gjorde sitt bästa allihopa. Klockar Melanoz och Jan Asker och herr Tyberg, de voro det säkra stödet. Men majoren råkade ofta på efterkälken, och löjtnanten kom med en drill här och en där, dels därför att hans vattenpipa var litet nyckfull av sig, och dels för att han gärna ville locka de andra ur takten.

När de hade spelat marschen till ända, voro de alla glada och upplivade och beslöto att spela den än en gång, så att den skulle gå riktigt fullkomligt. Och majoren, han tutade och blåste, så att han blev röd i ögonen och det såg ut, som om kinderna skulle spricka. Men han var väl inte så styv på valthorn, som han hade förmenat, för det ville inte lyckas honom nu heller att komma i takt.

Med ens reste han sig häftigt, och valthornet slängde han utåt golvet bort mot kakelugnsvrån med sådan fart, att det höll på att krossa fanjunkar von Wachenfeldts ömmaste tå.

»Djävlar anagga,» ropade han, »inte vill jag sitta här och fördärva Björneborgarnas marsch. Spela på ni bara, ni, som kan!»

De andra hade ju blivit litet störda, men de började om för tredje gången, och då gav majoren sig till att sjunga: Söner av ett folk, som blött.

Han följde musiken med stark, vacker basröst, som fyllde hela huset. Och människorösten flöt fram som en stark ström och ryckte med sig det skrälliga klaveret, den gnälliga klarinetten, fiolen, som klockarn gned på gammalt spelmansvis, och herr Tybergs gistna flöjt och den treslängade gitarren och fanjunkarns valhänta triangel och löjtnantens nyckfulla näktergal.

De blevo varma om hjärtat allihopa, för det sved ännu i dem, att vi hade förlorat Finland, och nu tyckte de, att de tågade ut med de tappra björneborgska gossarna för att ta det tillbaka från ryssen.

Och när marschen var till ända, då gav löjtnanten sin hustru en vink, och hon spelade upp Ädla skuggor, vördade fäder ur operan Gustav Vasa, som var majorens bravurstycke.

Och majoren sjöng den med kraftig röst, och de andra instrumenten, de började nästan på att sjunga, de också.

Men i den raka soffan mellan salsfönsterna hade alla barnen slagit sig ner, Daniel och Johan och Anna och Selma och Gerda. De sutto dyrstilla och bara sågo och lyssnade.

De fingo väl lov att hålla sig stilla, de, när som de vuxna lekte och roade sig, som om de skulle vara barn.

När de hörde majoren sjunga Ädla skuggor, vördade fäder, fingo de den föreställningen, att han sjöng om sig själv och om de andra, som spelade där i salen. Ty för de små voro de alla som gengångare från något försvunnet, skuggor från en rik och strålande tid, av vilken de blott kunde uppfånga detta svaga återsken.

DET NYA MÅRBACKA

DE SJUTTON KATTORNA.

Under regementsskrivarns sista år hade de en lagårdspiga på Mårbacka, som hette Britta Lambert. Hon var liten och ful, brun som läder i ansiktet, med bara ett öga. Hon var bitter och sur, när hon var tillsammans med folk, men hon var en präktig lagårdspiga, som älskade boskapen. Om hon väntade, att en ko skulle kalva en natt, gjorde hon sig en bädd i lagården och sov där. Var dag värmde hon vatten i brygghuset och

släpade det i stora såar till lagården, för att korna skulle få varm sörpa, och när det började på att bli slut med höet på lagårdsrännet så där fram i april och korna fingo stå och tugga råghalm, höll hon sig inte för god att smyga sig in i stallet och stjäla hö ifrån hästarna.

Lagården, som hon hade att regera över, var gammal och så mörk, att man knappast såg handen för sig, när man kom in där. Gångarna voro smala, det fanns många gropar i golvet, korna stodo i små, trånga bås, och att hålla dem rena, det hade Britta Lambert inte mycket förstånd om. Men det var stadig lycka i den gamla lagården. Det var aldrig tal om att en ko skulle föräta sig eller att hon skulle få i sig något vasst eller att det skulle gå på tok med kalvningen. Det fanns gott om mjölk och gott om kalvar, lagården behövde aldrig matmodern på Mårbacka göra sig något bekymmer för.

Det fanns emellertid ett djurslag, som Britta Lambert tyckte än mera om än kor, och det var kattor. Det var, som om hon skulle ha trott, att de hade något slags makt att skydda henne och boskapen, och det värsta man kunde be henne om, det var, att hon då och då skulle dränka en kattunge, så att hon inte skulle få flere kattor än kor att dra försorg om. Kom man in i lagården, såg man de gröna kattögonen gnistra emot sig ur mörkret från alla håll. Kattorna sprungo framför ens fötter, och somliga togo sats och hoppade upp på ens axlar, för det hade Britta Lambert vant dem att göra.

När löjtnant Lagerlöf övertog regementet på Mårbacka efter sin far, fanns det inte mindre än sjutton kattor i lagården. Allihopa voro rödstrimmiga, ingen var vit, och ingen var svart, och ingen var grå, för Britta Lambert trodde, att det bara var de rödstrimmiga, som förde lycka med sig.

Nu var ju löjtnanten visserligen en stor djurvän, och han hade alls ingen motvilja mot kattor, men att föda och härbärgera sjutton stycken i lagården, det tyckte han ändå var för galet. De drucko ju så mycket mjölk, att det kunde ha räckt till åt tre kalvar, och nog var det sant, att de höllo strängt efter både råttor och sorkar, men de hade också bedrivit så stark jakt på småfåglar, att det knappast fanns så mycket som en sparv kvar på Mårbacka.

Emellertid är det ju inte bra att behöva göra sig av med kattor, och för att inte Britta Lambert eller de andra kvinnfolken på gården skulle bli oroliga, sade löjtnanten inte ett ord till dem om sina planer. Han gav bara en liten vink till Lill-Bengt, den förra stalldrängen, som bodde kvar på gården och gick där och plockade än med det ena, än med det andra.

Efter den dagen började lagårdskattorna att på ett märkvärdigt sätt försvinna. Inte hastigt, bara så småningom. Britta Lambert tyckte sig märka, att den ena efter den andra av dem, som hon satte mest värde på, aldrig mer visade sig, men det var inte lätt för henne att säga detta så alldeles säkert, eftersom kattorna voro så lika till färgen och teckningen. Hon försökte räkna dem, när de kommo fram för att dricka mjölk, men det var inte så lätt, det heller. Dels trängde de sig om varandra vid mjölkhon, och dels var det ju nästan kolmörkt i lagården.

Hon gick och klagade sin nöd både för den gamla hushållerskan och för den unga frun. »Se, jag ä bare rädd för dä, att om dä blir slut mä di röe kattera, så blir dä också slut mä locka i lagårn,» sade hon. »Dä lär inte bli någen go regering, som börjar mä å vare otacksam mot dom, som har hjälpt oss hittilldags.»

Men både fru Lagerlöf och hushållerskan bedyrade, att de inte hade smitt några onda planer mot hennes kattor. De trodde nog, att hon snart skulle ha dem tillbaka igen, alla sjutton.

Hon kunde inte annat än märka, att kattorna blevo färre och färre. Hon misstänkte än en, än en annan, men ingen ville erkänna sig skyldig. Den enda, som hon aldrig kunde tro om något så syndigt som att vilja skada kattorna, det var löjtnanten. Hon var viss om att gammelfrua hade lärt honom bättre.

»Dä går allri väl, detta, löjtnanten,» sade hon till honom, var gång han kom in i lagården. »Kattera går sin väg ifrån mej. Löjtnanten kan allri tro hur bekymrad jag ä.»

»Jag tycker, att de springer framför fötterna på mig, alldeles som de brukar,» sade löjtnanten.

»Om dä finns tretton kvar, så ä dä dä mesta,» sade lagårdspigan. »Ja, jag vell inte vare i dens kläder, som vållar detta. Å dä värsta ä, att dä säkert kommer å gå ut över gårn.»

Nå, nu var löjtnant Lagerlöf en ung, kraftig man på den tiden och en ivrig lantbrukare. Han hade stora planer med Mårbacka. Gården var ju inte så värst vidsträckt, men jordmånen var god, det visste han, och åkrarna bredde ut sig jämna och stenfria i ett sammanhang. Inte skulle det vara hans fel, om inte hans gård skulle bli en av de förnämsta i Fryksdalen.

Pengar hade han att röra sig med, för hans svärfar, patron Wallroth i Filipstad, var en förmögen man. Han tyckte om, att magen var driftig och företagsam, och gav honom allt det stöd han behövde.

Löjtnanten grep sig alltså an med att lägga om gården för skiftesbruk. Han grävde famnsdjupa diken och sådde in klöver och timotej i vallarna, för att de inte skulle stå och bara bära ängsblommor. Han köpte in ett tröskverk, så att det blev slut med att stå och hamra på logen med slaga hela vintern igenom. Han skaffade sig också storvuxen boskap från herrgårdarna nere på Näset och lät inte korna gå i skogen och halvsvälta från vår till höst, utan sände dem på bete på öppna fältet.

Allt, vad han kunde finna på för att rycka upp gården, det satte han i gång med. Han låg i långa underhandlingar med bönderna på västra sidan om dalgången för att få köpa jord av dem och runda av egendomen. Han byggde och ordnade för sina arbetare, så att de skulle få ordentliga bostäder med uthus och jord och kunna hålla sig med både ko och gris.

Det var heller inte så, att han arbetade förgäves. Inom få år gav gården igen allt, som han hade lagt ner på den. Snart visste han inte mer var han skulle härbärgera sitt hö under vintern. När han odlade ärter, fick han tjugo tunnor tillbaka efter den enda, som han hade sått ut, och när han sådde rovor, kom det upp en sådan välsignelse ur marken, att han inte hann att bärga in den med sitt eget folk, utan måste sända bud till grannarna, att de skulle komma med häst och kärra till Mårbacka och köra med sig hem så mycket rovor, som de kunde plocka upp.

Men en sak var det ju, som stod honom mycket i vägen under detta arbete med att förbättra gården. Det var den lilla älven Ämtan, som gick i alla möjliga vackra bukter och slingor nere på dalbottnen, där han hade sina ägor. Till dagligdags var den inte större än en skogsbäck, men så snart som det kom ett ordentligt regnfall, steg den över sina bräddar och skapade om hans klövervallar och havrefält till blanka småsjöar.

Löjtnanten gav sig ingen ro, förrän han fick ta ihop med älven. Och för så vitt som den gick genom hans område, grävde han om den, så att den skulle få en rak och djup bädd att flyta i. Men det hade han inte mycken glädje av. Bönderna, som ägde marken nedanför Mårbacka, de läto älven gå kvar i den gamla, slingrande och grunda fåran, där vattnet knappast kunde röra sig, och så snart det kom ett kraftigt regnfall, steg älven över sina bräddar både hos dem och hos löjtnanten.

Han kunde rakt inte tåla sig med att ha det ställt på detta sätt. Vad var det för mening med att arbeta på jorden, då Ämtan när som helst kunde skölja bort hans höhässjor och rågskylar? Han kunde omöjligt driva upp sin egendom så, som han ville, förrän han kunde göra sig till herre över älven.

Han talade med grannarna, och de tycktes inte vara ohågade för att älven skulle bli ordentligt utdikad. En lantmätare blev tillkallad, som gjorde upp karta och kostnadsberäkning, och när allt var färdigt och väl förberett, kallades alla de, som hade med saken att göra, till stämma i sockenstugan.

Det var inte få hinder och betänkligheter, som hade övervunnits, innan detta ärende hade hunnit så långt, och den morgon, då löjtnanten skulle fara till stämman, var han ganska glad, för nu tyckte han, att det värsta arbetet var undangjort.

Men när han skulle sätta sig upp i karriolen, befanns det, att en av de röda lagårdskattorna satt mitt i sitsen och molstirrade på honom.

Nå, detta var inte så märkvärdigt heller, för alla lagårdskattorna voro förtjusta i att åka. Britta Lambert brukade sätta dem i sin skottkärra och skjuta dem, alltifrån det att de voro små, och på det sättet blevo de röda kattorna likaså begivna på att åka som barnungar och brukade hoppa upp i alla arbetsåkdon. Men i herrskapets vagnar och åkdon hade de inte för vana att våga sig.

»Jaså, du vill med på stämman, du,» sade löjtnanten till katten och körde ner den ur karriolen. Den värdigades också bege sig av, men dessförinnan gav den löjtnanten en blick, som var så slug och illmarig, att han rentav kände sig illa till mods.

Innan löjtnanten kom upp till vägen, hade han att passera tre grindar, och den morgonen satt en av de rödstrimmiga lagårdskattorna på varje grindstolpe. Det var inte något så märkvärdigt, det heller, ty kattorna tyckte om att sitta på grindstolparna för att sola sig och ge akt på allt, som rörde sig på marken under dem. Men löjtnanten kunde inte hjälpa, att han tyckte, att alla kattorna den dagen hade en besynnerlig uppsyn. De sågo på honom illmarigt och gäckande, alldeles som om de visste bättre än han hur det skulle gå med hans resa. Han började nästan tro, att Britta Lambert hade rätt och att de voro småtroll och tomtar, som hade klätt sig i kattgestalt.

Nu är det ju inga goda tecken att råka så många kattor, när man börjar en resa, men löjtnanten spottade tre gånger för var katt, såsom hans mor hade lärt honom, och sedan tänkte han inte på dem vidare under åkningen. Han gick igenom planen för utdikningen och beredde sig på att lägga fram frågan, så att den blev tydlig och överbevisande.

Men han kom ovillkorligen ihåg kattorna, när han trädde in i sockenstugan. För där slog det emot honom en luft av försiktighet och ängslan. Alla bönderna sutto där med orörliga, liksom tillslutna ansikten.

Han började misstänka, att de hade ångrat sig, och så var det även. Han fick avslag på alla sina framställningar.

»Vi förstår allt, att den här utdikninga skulle vare bra för Mårbacka,» sade de, »men oss gör dä däsamma.»

Något annat svar kunde han inte förmå dem att ge.

När han kom tillbaka från stämman, kände han sig ganska modlös. Nu var ju detta ärendet avgjort för lång tid framåt. Älven, den skulle få fortfara att göra ohägn. Om det kom en främmande boskapsflock in i hans åker, så fick han driva bort den, men älvvattnet, det skulle ha kvar sin frihet att förstöra och förkväva.

Rätt som han satt och grubblade över den felslagna förhoppningen, reste han sig och gick ut i drängstugan till Lill-Bengt.

»Det gick inte, det där med älven, du Bengt,» sade han.

»Dä va lessamt, dä, löjtnanten,» sade gubben. »Regementsskrivarn sa alltid, att gårn skulle bli värd dubbelt så möcke, om en bare kunne bli åv mä Ämta.»

»Hör du, Bengt,» sade löjtnanten och sänkte rösten, »det är visst inte så många kattor kvar nu i lagården. Det är kanske bäst att låta Britta behålla dem, som finns där.»

»Ja, dä blir, som löjtnanten vell, dä,» sade Lill-Bengt.

Löjtnanten sänkte rösten än ett tag, liksom vore han rädd, att de gamla väggarna i drängstugan skulle höra vad han sade.

»Var brukade du dränka dem, Bengt?»

»Jag har gått te älva nä dom,» sade Lill-Bengt. »Jag var rädd, att di skulle flyta opp å bli sedda, om jag dränkte dom här i ankdammen.»

»Jaså, i älven,» sade löjtnanten. »Ja, det var just det jag trodde.» Han stod och funderade en lång stund. »Det är mycket, som är konstigt här i världen,» utbrast han.

»Ja, dä ä dä vesst, dä, löjtnanten,» sade gubben.

Så länge som han levde, fick löjtnant Lagerlöf tåla sig med att älven huserade, som den behagade, nere på hans vackra åkrar. År efter år såg han hur den steg över bräddarna och bredde ut sig till en rad av småsjöar alltifrån Mårbacka ner igenom hela dalgången.

Och var gång han såg detta, talade han om de röda kattorna, som hade suttit på grindstolparna, då han skulle fara till stämman. Kunde det vara möjligt, att de visste, att det skulle gå illa för honom den där morgonen? Och var det sant, att den blir straffad, som förgriper sig på kattor? Det kunde han inte låta bli att undra över, så gammal han blev.

DEN NYA LAGÅRDEN.

Det var inte nog med att löjtnant Lagerlöf ville göra Mårbacka till en fruktbar och välskött gård. Han ville också, att det skulle bli ett vackert och ståtligt ställe med stora trädgårdsanläggningar på alla sidor om boningshuset.

Men nu låg ju den gamla stygga lagården med sitt hopsjunkna halmtak och sina små fönstergluggar och sina gråa timmerväggar på andra sidan gårdsplanen mittemot manbyggnaden. Det stod en rad av hundraåriga lönnar med gula, lavklädda stammar och rikt lövverk utmed lagården och skymde bort den, så att gården var kanske inte så värst ful i alla fall, men löjtnanten tyckte, att han rakt inte kunde få Mårbacka att se ut som en herrgård, om inte fähuset kom bort.

De första åren, som han bodde på Mårbacka, hade han emellertid händerna fulla av arbete för jordbrukets skull, och det var inte förrän efter Strömstadsresan och sedan gamla fru Lagerlöf var död, som han tog itu med att bygga en ny lagård, för en sådan måste ju finnas, innan han kunde tänka på att riva ner den gamla.

För att den nya lagården skulle synas så litet som möjligt från stora byggnaden, beslöt han, att den skulle ligga nere på släta åkern strax nedanför sandkullen, som alla de andra Mårbackahusen voro resta på. Det blev en jämmer bland alla kvinnfolken på gården, då de fingo höra talas om detta förslag. Tänk, så långt det skulle bli att gå ner till lagården för att se om korna, och tänk, så besvärligt det skulle bli för lagårdspigan och hjälppigan att bära mjölken tre gånger om dagen uppför den branta backen till mjölkkammarn! Men detta ville inte löjtnanten höra på. Han ämnade flytta alla uthus, och mjölkkammarn med, dit ner på slätten, och när allt blev samlat där på ett ställe, skulle det bli en sådan ofantlig lättnad för både folk och fä.

Men fastän lagården skulle ligga så där i skymundan, så skulle den byggas ståtligare än någon annan lagård i hela häradet. Den skulle byggas i korsform, muras av tegel ända upp till taklisten och kunna rymma minst ett femtiotal kor. Det var bara ett välvt tak, som fattades, för att den skulle komma att se ut som en kyrka.

Löjtnanten talade med sin svärfar om sina byggnadsplaner, och patron Wallroth hade sett nog av den gamla lagården för att förstå, att den behövde ersättas med en ny. Han lämnade honom alltså en ganska ansenlig penningsumma att bygga för. Därpå började löjtnanten sina förberedelser. Under ett par vintrar bröt han i Åsberget sten, som skulle brukas till grundläggning. Under ett par somrar hade han en lerkran stående bredvid ankdammen på Mårbacka, där tegelslagare slogo tegel, som sedan fick ligga i solen och torka, tills det blev både fast och hårt. Under ett par höstar skickade han ut folk att hugga timmer på själva hemskogen, så att han skulle få ordentligt virke till tvärbjälkar och takresning.

Till sist var han så långt kommen, att han kunde börja på att staka ut platsen och gräva ut grunden. Det var ett stort ögonblick för honom, när byggkarlarna satte spadarna i jorden för att rensa bort det översta jordlagret.

Man började grävningen och grundläggningen på den östra sidan, som låg närmast gården. Där gick allting bra. Marken var fast, och grundstenarna blevo liggande kvar, där de lades ner.

Men när grunden var lagd på östra långsidan och på västra gaveln, så började man att lägga grund också på västra långsidan, den, som vette neråt åkrarna. Och nu kom den stora missräkningen. När som det första jordlagret fördes undan, träffade man på lös och mjuk blålera. På den blevo inte grundstenarna liggande, utan de sjönko ner i djupet och försvunno.

Det var ju ett stort fel, att inte löjtnanten hade låtit undersöka marken också på det hållet, innan han började bygga, men nu, då grunden redan var lagd på ena sidan, tyckte han, att han måste fortsätta bygget på den en gång utstakade platsen. En gammal grundläggare rådde honom nog att flytta huset högre uppåt backen, för blåleran, den var inte god att få bukt med, men det ville han inte höra talas om. Det skulle väl gå an att lägga grund också på blålera. Den måtte väl ha en botten, den också, och sten till att fylla ut den med fanns det tillräckligt. De hade hela Åsberget att ta av.

Han vräkte ner i blåleran det ena stenlasset efter det andra, och snart hade han fått uppförd en bred stendamm, som låg fast och stilla och som borde duga att lägga grund på. Men så kom det ett par starka regnfall, och rätt som det var, visade sig sprickor i stendammen. Nästa morgon hade den börjat sjunka, och om några timmar var den alldeles försvunnen.

Nu rådde både grundläggarna och andra människor löjtnanten att förlägga lagården till ett annat ställe, men han ville inte ge sig. Han hade lagt ner mycket arbete på den här platsen, och detta måste alldeles göras om, ifall bygget skulle flyttas. Och dessutom ville han, att lagården skulle ligga just där, som han hade lagt den. Han kunde inte tänka sig någon plats, där den skulle ligga mera undanskymd och ändå vara i närheten.

Men så fick han också hålla på hela sommarn med att välta ner sten i blåleran, och när hösten kom, var man ändå inte säker på att grunden skulle hålla, utan det beslöts, att själva murningsarbetet skulle få anstå till nästa år, så att man finge se hur blåleran skulle förhålla sig, när det blev vår och tjällossning.

Så snart som snön hade tinat av marken nästa vår, gick löjtnant Lagerlöf ner till bygget för att se på sin mur. Än så länge stod den fast och utan sprickor, men den verkliga vårbrytningen var ju inte heller började.

Varje dag, och många gånger om dagen, gick han dit ner. Alltjämt stod muren. Äntligen tycktes tjällossningen vara överstånden. Grunden stod fortfarande orubbad kvar på sin plats, och han vågade sig på att sända bud till muraren och hans gesäller med hälsning, att de kunde börja sitt arbete.

De kommo, och de började med att resa väggarna på östra och norra sidan, för att den där osäkra grunden på västra sidan skulle få längre tid att sätta sig.

Vid midsommartiden började de mura på den farliga sidan, och allt tycktes gå bra. De närmade sig

murkrönet, för murare äro ju fortfärdigt folk, i medio av juli, men då märktes några sprickor i muren. Och så med ens började alltsammans svikta. Man måste i all hast riva ner flera varv av murningen, tills sjunkandet avstannade.

Nu började det verkligen se bekymmersamt ut för löjtnant Lagerlöf. Han visste inte vad beslut han nu skulle fatta.

Vid den tiden, då murningen måste upphöra, var det just slut på den summa, som han hade fått av svärfadern till lagårdsbygget. Men patron Wallroth var ju både frikostig och förståndig. Hade löjtnanten ett par dagar tidigare skrivit till honom och förklarat varför bygget hade blivit dyrare än beräknat och begärt hjälp att göra det färdigt, så skulle han säkert ha lämnat den. Men nu, efter det nya raset, drog sig löjtnanten för att skriva. Han måste ju nu erkänna, att han ännu varken hade tak eller golv, ja, inte en gång väggar färdiga, utan måste börja med nytt grundläggningsarbete.

Svärfadern skulle nog tycka, att han hade skött sig mycket illa. Han skulle förlora förtroendet till honom.

Löjtnanten hade nästan mest lust att överge hela byggnadsföretaget. Men det bar också emot. Alla hans planer blevo kullkastade. Den gamla lagården var ju dessutom rent urbota.

Han borde ju ha flyttat nybygget till annan plats långt före detta, men att göra det nu, då murarna voro halvfärdiga? Det var fråga om vilket som skulle komma att kosta mest: att börja om på en ny plats eller att fortsätta på den gamla.

Det finns i Östra Ämtervik ett litet bruk, Gårdsjö, som ligger endast en halvmils väg från Mårbacka. Där bodde på den tiden en bror till fru Lagerlöf, brukspatron Karl Wallroth, en klok och försiktig man, som löjtnanten litade mer på än på någon annan i världen. Till honom for han för att klaga sin nöd och begära råd.

Brukspatron Wallroth rådde honom ganska bestämt att slå hela företaget ur hågen. »Det är inte klokt att be far om mer pengar för detta bygget,» sade han. »Han hjälper ju gärna, men han vill, att pengarna ska bli väl använda. Och att ta ett lån för att få din lagård färdig är inte heller rådligt. Man vet ju inte hur många gånger ännu du ska behöva mura om huset. Du kan bli utfattig på kuppen.»

Efter detta satt löjtnanten kvar på Gårdsjö och språkade med svågern och svägerskan hela aftonen. Det var ju inte tal om att han skulle få fara hem, innan han hade ätit kväll. Han försökte att visa sig som vanligt och roa dem med tokroliga yttranden, men han kände sig alldeles förlamad i själen. Han förstod, att svågern hade rätt, och han var inte ond på honom, men det var ett så förkrossande nederlag för hans självkänsla att inte kunna fullborda ett påbörjat uthus.

På hemvägen kommo dystra och besynnerliga tankar upp inom honom. Han undrade om han var en av de människor, som skulle få otur i allt, vad de företogo sig.

Det var nog en tid, då han hade tänkt på sig själv som en riktig lyckans gullgosse. Det var, då han hade vunnit sin hustru och fått överta Mårbacka, men sedan hade han haft mycken otur.

Han hade kommit att begära sitt avsked ur krigstjänsten, bara därför att han hade fått en snäsa av sin chef till följd av en försummad uppvaktning. Det hade varit överilat, men det brydde han sig inte om att sörja över. Vad som däremot förtröt honom, det var, att han inte hade fått bli regementsskrivare efter sin far. Tjänsten hade i stället uppdelats på fyra mönsterskrivare. En av de befattningarna hade han fått, men det var ju obetydligt arbete och obetydlig lön.

Så var det det där försöket att få Ämtan utgrävd. Det hade också misslyckats för honom.

Halvvägs mellan Mårbacka och Gårdsjö låg Ås brunn, en gammal badanstalt, som han hade företagit sig att modernisera. Han hade byggt ett nytt badhus där, anställt badare och baderskor och hade hoppats, att sjuka i massor skulle strömma dit, men också detta hade slagit fel. En och annan sjukling kom nog. Men det lönade sig knappast att hålla badhuset öppet.

Och nu till sist hade han också misslyckats med det stora bygget. Det måste vara något fel med honom. Han var väl mindre duglig än andra. Det var bäst, att han höll sig stilla, avstod från sina planer, satt i sin gungstol, läste sin tidning och lät allting gå i de vanda gängorna.

När han äntligen kom hem, satt hustrun på ett av trappstegen framför förstukvisten och väntade på honom.

Hon var lik brodern på Gårdsjö. Det var detsamma kloka ansiktet, detsamma klara huvudet, detsamma allvarliga väsendet, densamma kärleken till arbete, densamma likgiltigheten för nöjen och densamma motviljan mot allt osäkert och äventyrligt.

Löjtnanten tyckte om henne och hade därtill den största aktning för henne, alldeles som för svågern. Men den här kvällen skulle han helst ha velat, att hon inte hade suttit uppe och väntat. Hon stod ju emot honom i den här saken, hon som brodern.

»Vad sa Kalle?» frågade fru Lagerlöf, då de gingo in i sängkammarn.

»Han tyckte, att jag skulle lägga ner arbetet, han som du och ni alla,» sade löjtnanten.

Fru Lagerlöf svarade ingenting. Hon hade slagit sig ner på sin vanliga plats vid sybordet och satt och såg ut i den ljusa sommarnatten utan att ha någon tanke på att kläda av sig.

Löjtnanten hade redan slängt av sig rocken.

»Ska du inte lägga dig?» frågade han. Och det hördes på det nervösa tonfallet hur nedstämd och retlig han var.

»Jag tycker,» sade hustrun och såg rätt ut i kvällen samt talade lågt och tonlöst, »att du ska göra den färdig.»

»Vad är det du säjer?» sade löjtnanten otåligt. Han hade nog hört vad hon sade, men kunde inte tänka sig annat, än att han missförstod henne.

»Jag menar,» sade hon återigen, »att du ska bygga den färdig.»

»Är det lagården du talar om?» sade löjtnanten och kom fram till henne. Hennes ord hade väckt en liten förhoppning hos honom, men han visste inte om han förstod henne rätt.

Men fru Lagerlöf hade suttit och övertänkt detta spörsmålet hela kvällen. Hon hade sagt till sig själv, att det inte gick an, att hennes man kom till korta i ännu ett företag. Det skulle inte vara bra för honom. Det vore kanhända klokare att lägga ner bygget, men han skulle ta sig det alltför nära. Detta kunde hennes bror och hennes far inte förstå, men hon, som var hans hustru, hon visste det.

Att läsa i deras hjärtan, som hon tyckte om, det var likaså lätt för fru Lagerlöf som att läsa i bok, men att framlägga sina egna tankar i tal i upprörda ögonblick, det var likaså omöjligt för henne som att tolka hebreiska.

»Jag tycker inte som Kalle,» sade hon, och så teg hon.

»Men vad är det du vill, vad är det du talar om?» sade löjtnanten och var nästan skälvande av otålighet. Han vågade inte ännu tro, att hon hade slagit om och övergått på hans sida.

När hon nu hörde och såg hur upprörd han var, gjorde hon sitt yttersta, för att han skulle förstå henne.

»Jag tycker inte som Kalle,» sade hon. »Jag tycker, att du ska bygga lagården färdig och att den ska stå, där du vill ha den. Och jag tycker, att vi ska ta inteckning i egendomen och få ett lån, så att vi kan reda oss utan att be far om mer pengar.»

Nu förstod löjtnanten äntligen. Och det blev ljust inom honom. Se, om hustrun ville som han, då fanns det ju inga svårigheter mer. Nu låg grunden fast, och murarna reste sig.

»Gud välsigne dig för detta, Louise!» sade han.

Efter detta avgörande föreföll det, som om de skulle sluta sig till varandra med ny ömhet. Och i allt, vad som rörde lagårdsbygget, blev sedan hustrun frågad till råds.

Och när dörrarna till den nya lagården äntligen slogos upp, när korna leddes in högtidligen en för en och blevo uppbundna, när höns och gäss och kalkoner och ankor fördes in i sina burar och kalvarna i sina kättar, när ljuset lyste in genom höga fönster och de själva kunde gå på rena, fina gångar, då kände de med sig, att ett gott arbete var utfört, och de gladdes åt att de båda hade haft del i det.

TRÄDGÅRDEN.

Mamsell Lovisa Lagerlöf både älskade och beundrade sin bror, löjtnanten, det var inte fråga om annat, men hon kunde inte begripa varför han skulle införa så många förändringar och nymodigheter. Hon tyckte, att Mårbacka kunde få vara sådant, som det var i hennes fars och mors tid.

Och det, som var henne allra mest emot, det var, att han ville anlägga trädgård på alla sidor om boningshuset.

Hon hade varit ganska bekymrad, när han ville gräva ut Ämtan, och hon var glad, när det inte lyckades för honom. Det var ju så vackert, när den steg över sina bräddar och det bildades en hel hop blanka småsjöar nere på ängarna.

Och hon jämrade sig mycket, när som brodern tog bort de gamla blomvallarna. Det var ju en sådan ögonfägnad, när den ena åkern stod vit av prästkragar och den andra var violett av styvmorsblommor och den tredje var gul av smörblomster.

Och det var en riktig olycka, att korna inte fingo gå på skogsbete. För det visste ju alla människor, att så tjock grädde och så gult smör, som man fick, då korna gingo i skogen, det kunde man aldrig få, när de skulle beta nere på vallarna.

I hennes fars tid, och säkert många hundra år före honom, hade det varit brukligt att hugga ner ungskogen och låta den ligga kvar på marken för att sedan bränna den, där den låg, så snart som den var tillräckligt torr. Därpå hade man första året sått råg i askan, och sedan hade det vuxit en myckenhet smultron och hallon på ett sådant där svedjefall.

Och mamsell Lovisa tog förstås illa vid sig, då hon märkte, att brodern inte mer brände sådana där »fall». »Sanna mina ord!» sade hon till honom. »Snart blir det slut med alla skogsbären. Var ska de växa, när inte skogen blir avsvedd? Tänk, om alla gjorde som du!» lade hon till. »Då skulle vi aldrig mer få sitta i sommarkvällarna och se på de vackra eldarna runtom i skogsbackarna.»

Och den nya lagården var hon inte heller nöjd med. Hon förstod ju inte mycket, sade hon, men det hade hon hört, att det aldrig kunde bli någon trevnad i en stenlagård. Och så var hon förfärligt rädd, att brodern skulle

förbygga sig.

Men när löjtnanten var färdig med sin nya lagård och den gamla var undanröjd och han talade om den nya trädgården, som han nu skulle anlägga, då blev mamsell Lovisa alldeles ifrån sig.

»Jag hoppas, att du vet vad du gör,» sade hon. »En stor trädgård fordrar mycken skötsel, så att du får tänka på att hålla dig med trädgårdsmästare. Jag tycker för min del, att om en trädgård inte är rensad och välskött, så är det bättre att ingen ha.»

Löjtnanten lät hennes varningar gå in genom ena örat och ut genom det andra. När hösten kom, plockade han för det första ner alla de vita staketen, som stodo kvar sedan pastor Wennerviks tid, både dem, som inhägnade köksträdgården och roskvarteret, och dem, som omgåvo gårdsplan och bakgård.

»Ja, nu är det slut med all trevnad på det här stället,» sade mamsell Lovisa. »Tänk, så trygg man kände sig, när man kom innanför alla de vita staketen! Och tänk, så roligt som det var för barnen att springa och öppna grindarna, då det kom främmande!»

»Det var så lagom roligt för den, som skulle hålla så många grindar och staket i stånd,» sade löjtnant Lagerlöf.

Han fortsatte, som han hade börjat. När staketen voro borta, plöjde han upp både den gamla köksträdgården och det lilla roskvarteret och den gamla tilltrampade gårdsplanen och platsen, där lagården hade stått, och kalvhagen, som låg än längre söder ut, så att marken skulle ligga öppen och tillgänglig, när trädgårdsanläggningen komme att taga sin början nästa vår.

»Är det sant, att du tänker på att flytta köksträdgårdslanden?» sade mamsell Lovisa. »Jag förstår ju ingenting, jag, men nog har jag hört säjas, att så länge som äppleträden får stå i kryddsängarna, så har man nytta av dem, men om man lägger ut gräsmattor omkring dem, så får man allt se sig om efter frukt.»

»Men, kära Lovisa lilla,» sade löjtnanten, »jag trodde, att du skulle bli glad åt att få en ordentlig trädgård.»

»Glad?» sade mamsell Lovisa. »Skulle jag vara glad för att du förstör allt det gamla? Snart kan man ju inte känna igen sig här på Mårbacka.»

Löjtnanten tyckte, att systern var ovanligt motstridig denna gången, och det förvånade honom så mycket mer, som hon alltid hade älskat blommor och skötte alla husets krukväxter. Men han ville inte säga ett ont ord till henne på den tiden, därför att hennes förlovning hade blivit uppslagen kort förut och hon ännu inte hade kunnat övervinna sin sorg. Hela dagarna brukade hon vandra fram och tillbaka över golvet i kökskammarn, och han hörde hennes oroliga steg in till salen, där han satt och läste. Han förstod, att hon tog så illa vid sig, därför att hon inte var sig själv mäktig. Och han tyckte nästan, att det var ett gott tecken, att hon intresserade sig för något annat än sin egen olycka. Det var bättre, att hon ogillade hans trädgårdsanläggningar, än att hon skulle hålla på att grubbla över om hon hade slagit upp förlovningen för tidigt eller om fästmannen hade tröttnat, därför att hon hade flätat lingonris i Kajsa Nilsdotters brudkrona.

På den tiden fanns det i Fryksdalen en gammal trädgårdsmästare, som i sin krafts dagar hade skött trädgårdar på flera stora ställen. Nu på ålderdomen hade han egentligen slutat upp att arbeta för andra, men han gällde för att vara ett riktigt orakel i trädgårdskonsten, och så snart som det var fråga om att anlägga en ny trädgård, brukade man anlita hans hjälp.

Löjtnanten hade bett honom komma till Mårbacka, och på våren, så snart som tjällossningen var överstånden, visade sig gubben där med sina planer och ritningar. Han fick en stor arbetsstyrka att befalla över. En hel hop buskar och träd, som rekvirerats från Göteborgs trädgårdsförening, voro redan komna, och

det maktpåliggande arbetet sattes i gång.

Sedan marken först hade blivit utjämnad, gingo trädgårdsmästarn och löjtnanten hela dagen omkring och satte ner stickor i jorden för att staka ut sandgångar och gräsmattor.

Trädgårdsmästarn förklarade för löjtnanten, att det inte längre var brukligt att följa den stränga franska stilen, utan nu skulle alla gångar vara slingrande och alla rabatter och gräsmattor vara avrundade med lediga och behagliga former. Och han kallade detta, som han nu planlade på Mårbacka, för engelsk stil. Men löjtnanten hade nog sina misstankar, att stilen var gubbens egen och alls inte av något utländskt ursprung.

Mittpå gården lade de ut en stor, rund gräsmatta, och uppe i den satte de på ena sidan ett stort buskage i form av ett ägg och på den andra likaledes ett buskage, men i form av ett ymnighetshorn. Alldeles i mitten av rundeln planterade de en hängask, och åt verandan till märkte de ut en blomrabatt i form av en stjärna och satte som vakt omkring den fyra provinsrosbuskar på var sin lilla runda plätt.

På den gamla sandplanen mitt framför köksfönsterna stakade de ut en stor trekant, som de fyllde med rosenbuskar, tagna ur det gamla roskvarteret. Ja, rosor kunde de aldrig få nog av. Längsmed framsidan av boningshuset satte de en häck av låga bukettrosor, och åt två vita törnrosbuskar gåvos hedersplatser, en utanför sängkammarns fönster och en utanför förmakets.

Löjtnanten var så road av detta arbetet, att han följde med trädgårdsmästarn hela dagen, och fru Lagerlöf stal sig också långa stunder bort från sitt sybord för att gå ute och se på anordningarna. Men mamsell Lovisa kom inte ut ur sitt rum. Detta glada vårarbete bara ökade hennes missmod. Hon skulle helst velat ha kvar den gamla nertrampade gårdsplanen med det enda lilla snåret av snöbärsbuskar, som växte framför potatiskällarn. Allt detta nya var onödigt.

Hon visste ju, att det gjorde detsamma vad hon tyckte eller sade, men det gick allt an att leva på Mårbacka också förr i världen. Detta nya skulle bara draga med sig kostnader och stora besvärligheter.

Men arbetet, det fortgick trots hennes motstånd. Utmed stallet satte trädgårdsmästarn en syrenhäck, utmed flygeln en spireahäck och på västra, norra och östra sidan om boningshuset återigen en syrenhäck. Därefter togo löjtnanten och trädgårdsmästarn itu med Wennerviks gamla trädgård. De goda äppleträden läto de stå på sin plats, men marken under dem utlades efter gubbens engelska maner i slingrande sandgångar och i gräsmattor av mångfaldigt skiftande former. Och med mycken konst och beräkning utsirades varje gräsmatta med runda eller avlånga eller trekantiga rabatter, där man satte ut mångåriga växter. Där kantade gula gullvivor violetta svärdsliljor, gulröda kejsarkronor fingo en bård av mörkblå isop, och omkring röda studentnejlikor slingrade sig en krans av skär bellis.

Blomplanerna, de blevo ju samlade uppe kring boningshuset. Längre bort i trädgården, både på norra och södra sidan, gjordes det plats för krusbär och vinbär, för jordgubbsland, för plommon, päron och en oändlighet av körsbärsträd. Men längst borta i söder, mycket avlägsen och mycket väl undangömd, låg köksträdgården.

Längst bort i norr återigen stod en liten skogsdunge med smala, sammanträngda björkar i mitten samt hägg och rönn i kanterna. Den drog den gamla trädgårdsmästarn in i sin anläggning för att på det sättet skapa åtminstone en antydan till park. Han genomskar dungen med ett otal av smala, konstfullt snodda grusgångar, och på tre ställen röjde han bort alla träd för att få plats för bänkar och bord. Det första öppna området var avlångt med soffor på alla sidor. Där skulle frun taga emot sina gäster, och därför skulle det heta tekontoret. Det andra var fyrkantigt med fyra soffor kring ett runt bord. Det var avsett för ägaren och hans främmande, och det kallade gubben skämtsamt för toddykontoret. Det tredje var illa tillgodosett, med en enda, smal bänk. Det var barnens egendom och skulle heta barnkontoret.

Men allt detta planterande lämnade mamsell Lovisa likgiltig, ja, man kan nästan säga, att hon hatade och föraktade hela tillställningen. Hon hade ännu inte varit med sin fot i den nya trädgården.

Snart nog började det komma upp ljusgrön brodd ur gräsmattorna, de nysatta buskarna slogo ut några späda, tvekande blad, de mångåriga växterna trängde upp ur rabatternas jord, ekar och kastanjer och pyramidpopplar, som hade planterats på den gamla lagårdstomten, började svälla i knopparna och visa, att de levde.

Men mitt i det ivriga arbetet råkade man ut för en oväntad svårighet. Den gamla trädgårdsmästarn måste resa hem på ett par dagar för att sköta om sin egen trädgård. Och det skulle ju ingenting ha betytt, om han bara inte hade anlagt en drivbänk på Mårbacka för att kunna draga upp litet astrar och lövkojor till rabatterna på gårdsplanen.

»Vem ska sköta drivbänken, då jag reser?» frågade gubben. »Löjtnanten vet, att en drivbänk behöver jämn eftersyn.»

»Det ska jag själv göra,» sade löjtnanten, ty han kände sig vid det laget som halv trädgårdsmästare, och han lät gubben visa sig hur han skulle vädra och vattna.

Men samma dag, som trädgårdsmästarn var rest, blev det klart och skarpt solsken, och mittpå förmiddagen kom löjtnanten helt orolig in i huset och frågade efter fru Lagerlöf.

Hon var inte till finnandes, och då rusade han in i kökskammarn till mamsell Lovisa.

»Du får lov att komma och hjälpa mig med drivbänken, Lovisa,» sade han.

I samma ögonblick kom han ihåg, att mamsell Lovisa inte ville se åt hans trädgård och inte alls brydde sig om arbetet där. Nå ja, nu var det sagt, och hon kunde inte göra mer än säga nej.

Men i dess ställe reste hon sig helt ivrigt och följde med honom. Hon hade knappast kastat en blick ner i drivbänken, där de små plantorna stodo vissna och slaka, förrän hon utbrast: »Det är för skarp sol åt dem. Vi får lov att skugga dem.»

Därpå skaffade hon dem skydd mot solen och räddade dem för den gången.

Nästa dag måste löjtnanten resa på en skolexamen, och när han väl var på väg, kom han att tänka på drivbänken. Det var samma stekande solhetta den dagen som den föregående. Nu skulle väl de små plantorna bli uppbrända.

Så snart han kom hem, skyndade han till drivbänken. Där var allt, som det skulle vara. Plantorna stodo raska och raka.

Han blev både förvånad och eftertänksam. Systern hade alltså tänkt på de små stackarna, som han hade glömt bort. Han beslöt genast, att han skulle glömma bort både att vattna i drivbänken och att stänga den till kvällen.

Långt efter sedan de hade ätit kvällsvard, reste han sig helt bestört. »Och jag, som håller på att glömma bort drivbänken!» sade han. »Den skulle väl ha varit stängd för längesedan.»

Mamsell Lovisa sade ingenting, utan lät honom gå och se efter. Men när löjtnanten kom till drivbänken, fann han fönsterna nerfällda och mattorna pålagda.

Nästa dag gjorde löjtnanten inte så mycket som såg åt drivbänken. Han hade alldeles glömt bort den. Men

de små plantorna foro inte illa fördenskull. Mamsell Lovisa rensade och luckrade omkring dem, vattnade och vårdade dem.

Det var ganska besynnerligt, att alla utom hon glömde drivbänken. Ingen talade öm den, ingen såg om den. Om inte hon hade varit, skulle alltihop, som var sått där, ha förstörts.

Hon längtade förstås efter att den gamla trädgårdsmästarn skulle komma tillbaka, så att hon skulle slippa detta arbetet, men så länge som han var borta, fick hon väl fortsätta.

Emellertid dröjde det längre än beräknat, innan mäster kom, och de små plantorna började bli förvuxna. Det blev ingen annan råd, än att mamsell Lovisa måste sätta ut dem på rabatterna.

Och när hon hade gjort så mycket, så kunde hon inte annat än hålla i med att rensa och vattna hela sommarn, ända tills att lövkojor och petunior och astrar och lejongap stodo i blom.

Men när den omsorgsfullt formade stjärnan framför trappan på Mårbacka stod i prunkande färgglans, då hade på något besynnerligt sätt den värsta smärtan försvunnit ur mamsell Lovisas sjuka hjärta. Det var de små plantorna, som hade återgäldat den vård, som hon hade gett dem. De hade skänkt henne ett nytt intresse, ett nytt verksamhetsfält.

Och löjtnant Lagerlöf behövde aldrig anställa någon trädgårdsmästare på Mårbacka. Mamsell Lovisa hade ärvt det gamla Wennervikska släktdraget, och det blev hon, som åtog sig vården om trädgården. Blommorna voro hennes förtrogna vänner. De älskade henne, såsom hon älskade dem. Människor undrade hur hon var i stånd att få dem att blossa och glöda såsom ingenstans annars. Man visste inte, att de lånade färger och fägring av hennes gångna lyckodröm.

TAKSTOLARNA.

När löjtnant Lagerlöf och hans små döttrar gingo omkring i trädgården eller ute på ägorna, brukade de ofta resonera om hur det skulle bli, ifall kungen komme till Mårbacka.

Se, det var ju så på den tiden, att kungen åkte igenom Värmland flera gånger om året på vägen till eller från Norge, och han måste ju ta in någonstans för att äta och vila. Oftast låg han över i Karlstad, hos landshövdingen, men det var inte heller ovanligt, att han ärade de stora herrgårdarna, som lågo bra till och kunde ta emot honom, med ett besök.

Nu fanns det ju inte minsta förhoppning, att kungen skulle komma till ett så litet och obekant ställe som Mårbacka, som till på köpet låg långt från stora stråkvägen. Men detta generade inte löjtnanten eller hans små flickor det ringaste. Det skulle kanske inte ha varit så roligt att tala om saken, om det hade varit någon utsikt till att talet skulle gå i uppfyllelse.

Nu hade de bara glädje av att tänka sig hur de skulle resa äreport åt kungen och stå och kasta blommor framför vagnen, då han kom körande.

De små flickorna undrade om de inte finge lov att vara vitklädda, då kungen kom, och löjtnanten lovade dem frikostigt, att Maja Råd, som var den förnämsta sömmerskan i Östra Ämtervik, skulle få sy dem nya, vita klänningar för den högtidligheten.

Löjtnanten och barnen gjorde upp för sig, att när kungen kom åkande på vägen framemot Mårbacka, så skulle han helt hastigt skygga ögonen med handen liksom för att se bättre.

»Vad är det jag ser?» skulle kungen säga. »Vad är det för ett stort, vitt hus där på ängen? Består de sig med

två kyrkor i den här församlingen?»

»Nej, Ers majestät,» skulle då löjtnant Lagerlöf svara, för han skulle åka med i kungens vagn och sitta mittemot honom på baklängessätet, »det där vita huset är inte någon kyrka, utan det är min lagård.»

Då skulle kungen se stort på löjtnanten, och så skulle han säga:

»Du måtte vara tusan till karl, du, Erik Gustav, som har byggt dig en sådan lagård.»

Hur man skulle rymma kungen och allt hans följe i den lilla envåningsbyggnaden på Mårbacka, det var ju ett nästan olösligt spörsmål. Men löjtnanten hade ju många gånger talat om att han skulle bygga en övervåning, och de kommo sams om att bara den bleve färdig, skulle det vara en smal sak att taga emot kungen.

Fast nog bleve det väl litet trångt i alla fall. Löjtnanten och fru Lagerlöf skulle kanske få ligga på hörännet den natten, och barnen, de skulle få hålla till i kaninburen.

Det var förskräckligt roligt, detta med kaninburen. Det väckte de små flickornas stora förtjusning.

Och så undrade de vad kungen skulle säga om trädgården.

Jo, han skulle säkert förundra sig över att det så här långt borta på bondlandet fanns en trädgårdsanläggning i den riktiga engelska stilen.

Om han sade något i den vägen, så skulle löjtnanten genast sända bud till den gamla trädgårdsmästarn och glädja honom med att kungen hade berömt hans gångar och rabatter.

Och när kungen reste från Mårbacka, skulle han ge fru Lagerlöf en guldbrosch och mamsell Lovisa ett guldarmband och den gamla hushållerskan skulle få en stor schalnål av silver.

Men innan kungen steg upp i sin vagn för att åka vidare, skulle han skaka hand med löjtnanten och säga: »Tack och heder ska du ha, Erik Gustav Lagerlöf! Inte är det någon stor bit av mitt rike, som befinner sig i din ägo, men jag ser, att du tar god vård om den.»

De orden skulle löjtnanten sedan glädja sig åt, så länge han levde.

Både löjtnanten och barnen hade riktigt roligt, medan de på det där sättet gjorde sig kalas i tankarna.

Det var kanske skada ändå, att kungabesöket inte kunde bli verklighet, men det var ju omöjligt, förrän löjtnanten hade byggt en övervåning.

Och tänk, att alldeles i slutet av 1860-talet, då tyckte sig verkligen löjtnanten vara så färdig med allt annat, att han kunde börja bygga om manbyggnaden. Oavsett kungabesöket, så voro de allt bra trångbodda i det gamla envåningshuset från pastor Wennerviks tid, och han ämnade öka på det med ännu en våning.

Det var nog inte så, att huset stod kvar alldeles i sitt gamla skick. Redan för en åtta, tio år sedan hade löjtnanten huggit upp större fönsteröppningar och tagit bort de låga, smårutade fönsterna. Han hade också satt upp nya kakelugnar, låtit tapetsera i förmak och sal och byggt en stor, rymlig veranda i stället för den forna förstukvisten.

Men nu förestodo mycket större omvälvningar. Hela taket skulle rivas, takstolarna skulle bli resligare och timmerväggarna höjas.

Året innan taket skulle tagas av byggnaden, hade löjtnanten ett par byggnadskunniga arbetare gående på

Mårbacka, som gjorde i ordning de nya takstolarna, så att taket sedan skulle kunna resas och täckas så fort som möjligt.

Han hade nätt och jämnt hunnit att få dem färdiga, då han fick underrättelse, att hans svärfar hade avlidit.

Det blev en stor sorg och ett tungt slag desslikes. Löjtnanten kände strax, att nu hade han förlorat sitt bästa stöd. Hädanefter hade han endast sig själv att lita på. Nu måste han med sitt arv betala all åsamkad gäld. Sönerna började bli vuxna och skulle snart sändas till Uppsala. Han höll det för klokast att låta det anstå med ombyggnaden av Mårbacka för något år.

Men det, som blir uppskjutet, blir gärna ogjort. Det kom ständigt nya hinder i vägen för detta bygget. Ena året blev han sjuk, det andra måste han hjälpa en av sina svågrar, som hittills hade varit en rik man, men nu måste ha årliga understöd. Alltmedan löjtnanten hade arbetat och ordnat med sin gård, hade åren gått, nästan utan att han hade märkt det. Han var nu en femtio års man, och den forna djärva företagsamheten hade kanske vikit ur sinnet.

Men det var inte med lätt hjärta, som han avstod från att bygga om Mårbacka. Det var detta, som skulle ha varit kronan på hans verk. Under hela sitt liv hade han drömt om att få resa en riktig herrgårdsbyggnad på den älskade hemgården.

De stora staplarna med färdiggjorda takstolar lågo kvar på bakgården i många år. Men löjtnanten tyckte inte om att se på dem. Han vände bort huvudet, då han gick förbi dem.

Hans små döttrar hade ju varit förfärligt glada, när han hade börjat laga till takstolarna, och det inte bara för kungabesökets skull. Det var nog ändå viktigare, att man nu skulle få en salong att dansa i och att gården skulle få två våningar och bli lika ståtlig som brukspatron Wallroths Gårdsjö och ingenjör Noreens Herrestad.

De blevo oroliga över att företaget tycktes uppskjutas år efter år, och en gång tog en av dem mod till sig och frågade fadern när han skulle börja att resa de där takstolarna.

»Det blir visst aldrig, det, barnet mitt,» sade han, och härvid ryckte det i hans ansikte, och rösten skälvde till, som om han skulle börja gråta. Han bemannade sig dock hastigt. »Men det gör ju också detsamma, du,» tillade han raljerande. »Nu håller de på att bygga järnväg till Norge. Hädanefter kommer kungen inte att begära nattlogi varken på Mårbacka eller på någon annan herrgård i Värmland.»

VARDAG OCH FEST

MIDDAGSSÖMN.

Löjtnant Lagerlöf hade den fasta övertygelsen, att det, som barn framför allt annat borde lära sig, för att de skulle bevara hälsa och krafter hela livet igenom och bli nyttiga och dugliga människor, det var att sova middag.

För det ändamålet tog han var dag, sedan han hade ätit middag, de två yngsta barnen med sig ner på gårdskontoret, som befann sig i en liten flygel på högra sidan av gårdsplanen.

Det var ett ganska stort rum, och där inne såg det visst ännu ut som i de gamla prästernas tid, då det hade varit deras ämbetsrum. På kortväggen, mittemot dörren, fanns ett fönster, och under detta stod en lång, svart skinnsoffa med ett avlångt bord framför. Utefter norra långväggen stod först en säng, så en svart skinnstol, därefter följde det stora, svarta skrivbordet och en hög chiffonjé. Utefter södra långväggen funnos likaledes en säng och en stol, klädd med svart skinn. Men sedan följde kakelugnen, och bortom denna hängde tre

jaktbössor, ett par jaktväskor av sälskinn, en stor ryttarpistol och ett par kruthorn. En florett korsade en avbruten sabel, och ett stort älghorn satt mitt i vapenkretsen.

På östra kortväggen fanns ingångsdörren med ett väggfast klädskåp på den ena sidan och ett bokskåp på den andra. På golvet i klädskåpet stod löjtnantens vackra penningskrin med konstlås och täta beslag, detsamma, som regementsskrivarn hade begagnat och som var litet kolnat i ena hörnet, därför att det en gång hade hållit på att bli uppbränt av tjuvar. I bokskåpet förvarade löjtnant Lagerlöf sina stora kontorsböcker, och dessutom funnos där två generationers skolböcker. Många årgångar av »Europeiska följetongen» trängdes med Homeros, Cicero och Livius. Peter den stores och Fredrik den andres historia voro förvisade hit ner, därför att de voro bundna i simpla, gråa pappband, och likaså Vilhelm von Brauns arbeten, men inte för bandens skull, utan av andra orsaker. På golvet lågo lantmäteriredskap från den tiden, då löjtnant Lagerlöf tjänstgjorde vid storskiftet, och dessutom funnos där lådor med metkrokar, långrevar och mycket annat.

Det första, som skulle göras, sedan löjtnanten och hans små döttrar hade kommit in på kontoret, var att jaga ut flugorna. Man slog upp dörrar och fönster, löjtnant Lagerlöf tog en handduk för att schasa med, och de små barnen knöto av sig sina förkläden och svängde med dem. Och de viftade och jagade, de klevo upp på stolar och bord. Flugorna flögo och surrade och ville inte ut, men till sist måste de ju ge sig av.

När alla flugorna voro borta, hängde löjtnant Lagerlöf upp handduken på väggen, och barnen bundo på sig sina förkläden, och fönster och dörrar stängdes. Men det fanns en fluga, som de kallade »den gamla kontorsflugan». Hon var van vid den dagliga jakten och förstod att gömma sig undan, medan den pågick. Och så snart som det blev stilla och lugnt, kom hon fram och satte sig i taket.

Det gjordes dock ingen ny jakt efter henne, därför att både löjtnanten och barnen visste, att hon var dem för slug. Henne kunde de inte bli av med, utan nu övergingo de till det nästa, som skulle ombesörjas före middagssömnen.

De lade upp två skinnklädda kuddar och en dunkudde på skinnsoffan till huvudgärd åt löjtnant Lagerlöf, och han sträckte ut sig, lade ihop ögonen och låtsade sova.

Men då kommo de små barnen farande och kastade sig över honom med höga rop. De blevo slängda tillbaka som små nystan långt utåt rummet, men de kommo igen som envisa hundvalpar. De sleto honom i skägget och rufsade till honom i håret och klättrade upp i soffan och gjorde allt möjligt ofog. När de hade fått sitt lystmäte av lek, alla tre, slog löjtnant Lagerlöf ihop händerna och sade: »Nu är det slut.»

Det hjälpte inte ett dugg, utan barnen höllo på som förut. De kröpo upp i soffan, kastades som små bollar utåt golvet, kommo tillbaka igen och skreko och regerade.

När detta hade varat en stund, slog löjtnant Lagerlöf ihop sina händer två gånger och sade, att nu var det riktigt slut.

Det hjälpte inte det minsta, utan barnen kommo farande emot honom under skrik och skratt, slängdes långt utåt golvet och kommo tillbaka igen. Men nu varade det inte länge, förrän löjtnant Lagerlöf slog ihop händerna tre gånger och sade, att nu var det slut, riktigt slut.

Och med detsamma blevo barnen tysta och kröpo upp i var sin säng. De drogo fram var sin vita örngottskudde, som de lade under huvudet, och sträckte ut sig för att sova.

Men om en liten stund började löjtnant Lagerlöf på att snarka. Han snarkade inte så värst hårt, men alltid var det tillräckligt för att de två barnen, som skulle lära sig att sova middag, höllos vakna av det.

De fingo inte stiga upp, de fingo inte röra sig eller tala med varandra, utan de skulle ligga stilla, där de lågo.

De tittade på trasmattorna på golvet och kände igen fru Lagerlöfs och mamsell Lovisas gamla klänningar, som hade blivit sönderklippta till mattväft. De sågo på porträttet av general Malmborg, som hängde på väggen mellan två bataljstycken, de sågo på bläckhornet och pennan, på älghornet och jaktväskorna, på fäktfloretten och den vittberömda bössan, som hette »Hardödarn». De följde med figurerna i täcket och räknade stjärnorna på tapeterna, spikhuvudena i golvet och rutorna på gardinerna. Tiden blev allt lång för dem.

De hörde glada röster utanför fönstret från de barnen, som voro så stora, att de inte behövde lära att sova middag. De gingo och åto körsbär och krusbär och äpplekart, och de voro lyckliga och fria.

Deras enda hopp stod till den gamla kontorsflugan. För hon surrade och surrade runtom löjtnant Lagerlöfs ansikte och gjorde så mycket väsen hon kunde. Och om hon bara höll ut, skulle hon väl med tiden komma så långt, att hon fick honom vaken.

MAMSELL BROSTRÖM.

Det var inte i vår tid, som detta hände. Det var så långt tillbaka som på adertonhundratrettiotalet.

Gymnasisterna i Karlstad hade varit ovanligt stillsamma av sig i början av höstterminen. De hade varken ställt till slagsmål med gatpojkarna eller haft något annat spektakel för sig. Hela staden var förvånad och glad och tacksam, på samma gång som man nog kände en viss tomhet.

Men när det led framemot höstmarknaden, då folk från hela Värmland kunde väntas till länsstaden, kände gymnasisterna på sig, att de måste göra något för att bevara sitt anseende. Nu var det ju inte bara fråga om Karlstad, utan om hela provinsen. Efter grundliga överläggningar och sedan många olika förslag hade blivit framställda och förkastade, blev en skolgosse, som hette Fredrik Sandberg, uppkallad till gymnasisterna.

Han lydde förstås, för på den tiden dugde det inte för skolgossarna att sätta sig upp mot gymnasisterna. De voro deras överhet, och det skulle inte ha gått den väl, som hade försökt att komma ifrån en befallning från det hållet.

När Fredrik Sandberg kom upp till gymnasisterna, blev han påklädd skjorta med stärkkrage och krås och storblommig sidenväst och gråa byxor med hällor och blå frack med blanka knappar och blankskinnsskor. Han fick håret bränt och upplagt i tupé, handskar och spatserkäpp i handen och hög skorstenshatt med svängda brätten ovanpå alltsammans. Om bara inte Fredrik Sandberg hade varit så liten, att byxorna slogo veck och frackskörten nära nog släpade på marken och hatten hängde ner på öronen, skulle han ha varit en så elegant kavaljer, som någonsin trampat en stadsgata.

Så snart Fredrik Sandberg var färdigklädd, fick han ge sig av till mamsell Broström.

Och när han kom in på vindskammarn, där mamsell Broström bodde, stod hon framför kakelugnen och gräddade gorån. Hon var inte så särdeles omsorgsfullt klädd. Hon stod i livstycke och underkjol, och den lilla skolgossen tyckte, att han aldrig hade sett sådana armar och ben och sådana händer och fötter och sådan kropp och sådan styrka.

»Mitt namn är Fredrik Sandberg,» sade han, »och jag skulle i all ödmjukhet fråga om jag kunde få lov att bjuda mamsell Broström på marknadsbalen på frimurarlogen.»

Mamsell Broström hörde just inte med bland societeten och hade visst inte ämnat att gå på marknadsbal. Men då hon blev inviterad av en så elegant kavaljer, tänkte hon inte ett ögonblick på att säga nej, utan hon neg för Fredrik Sandberg och sade, att hon var tacksam och hedrad och att hon med största nöje skulle infinna sig.

Fredrik Sandberg var glad, att han hade blivit så väl mottagen, för det kunde också ha gått på annat sätt, och så fort han kunde, sprang han till gymnasisterna och berättade för dem hur allt hade avlupit.

Åtta dagar efteråt blev Fredrik Sandberg än en gång uppkallad till gymnasisterna. Han blev iklädd stärkskjorta med krage och krås, spännhalsduk och sidenväst, grå byxor med hällor, blå frack med blanka knappar och blankskinnsskor. Han fick håret bränt och upplagt i tupé, handskar och spatserkäpp i handen och hög skorstenshatt med svängda brätten ovanpå alltsammans. Och sedan han väl var färdigklädd, blev han än en gång uppskickad till mamsell Broström.

När han kom in på vindskammarn denna gången, stod mamsell Broström framför spegeln och provade en röd tyllklänning. Hon hade bara armar och bar hals, och hon vred och vände sig otåligt och såg ut att vara vid ett förskräckligt humör.

Fredrik Sandberg stod och såg på de tjocka armarna, som stucko fram ur den röda tyllen, och de starka benen, som skymtade under de korta kjolarna. Han såg på den stora människan, som var dubbelt så hög som han och dubbelt så bred och dubbelt så stark. Han såg på de grova kinderna, som hade blivit kopparfärgade, därför att mamsell Broström ständigt stod framför kakelugnen och gräddade gorån. Han såg på det yviga svarta håret, som stod i ett burr omkring ansiktet, han mötte den skarpa blicken ur de rödsprängda ögonen, han hörde den mullrande rösten, och han blev rädd. Han skulle ha velat springa sin väg, men han var ju utsänd av gymnasisterna, och han visste vad det ville säga att vara olydig mot den överheten.

Därför bugade han sig för mamsell Broström.

»Jag skulle ödmjukast fråga,» sa Fredrik Sandberg, »om jag kan få lov att dansa första valsen på marknadsbalen.»

Mamsell Broström hade den morgonen varit rätt betänksam och ångerköpt och undrat om hon skulle gå eller inte. Det kan hända, att hon hade slagit hela balen ur hågen, om inte Fredrik Sandberg hade kommit och bett om första valsen.

Nu blev hon genast i gott humör igen, när hon var säker om kavaljer. Och hon svarade Fredrik Sandberg, att hon kände sig både hedrad och ärad och att han med största nöje skulle få dansa med henne.

Samma dag var det marknadsbal, och mamsell Broström gick upp på frimurarlogen mittibland Karlstadsbor och marknadsresande. Hon gick igenom fruntimmersförmaket och in i balsalen. Där satte hon sig på ett av de små stoppade sätena, som löpte runtom hela rummet.

Mamsell Broström var klädd i röd tyll, som var det vackraste hon visste, och hon var nöjd med sig själv. Hon såg nog, att folk stirrade på henne, men det brydde hon sig inte om, för när hon en gång var bjuden, så hade hon likaså god rätt som någon annan att dansa på marknadsbalen. Hon såg, att de andra damerna hade bekanta, som de talade med, men det brydde hon sig inte heller om, för bara det blåste upp till dans, så skulle de få se, att hon hade en kavaljer, likaså fin som någon av de andras.

När regementsmusiken spelade upp första dansen, såg hon hur bruksbokhållarna bjödo upp brukspatronsdöttrarna och löjtnanterna officersfruntimmerna och bodbetjänterna köpmansflickorna. Var tog sin och somliga en annans, men alla människor kommo upp på golvet och yrade och svängde, utom mamsell Broström, som satt och väntade på Fredrik Sandberg.

Gymnasisterna voro uppe på läktarn hos musiken och sågo hur mamsell Broström satt i röd tyllklänning mittpå ena långväggen, så att den hon väntade inte skulle ha svårt att få syn på henne.

Landshövdingskan satte upp lornjetten och undrade vem det var, som satt så grann och stor mittpå salens

långsida. Brukspatronsdöttrarna rynkade på näsan åt henne, och adelsfröknarna undrade på att en sådan person hade kunnat komma upp på en marknadsbal, men mamsell Broström blev sittande på samma plats helt ensam. Fredrik Sandberg visade sig inte, och ingen annan tänkte på att bjuda upp henne.

Det blev supé, och det blev dans efter supén, och de fina familjerna bröto upp, och herrarna började på att se litet echaufferade ut, men mamsell Broström satt kvar.

Till sist kom ändå garvar Grunder och bjöd upp henne till polkett.

»Det var så dags, det,» sa mamsell Broström.

Och det sade hon så högt, att det hördes över hela salen, och orden blevo sedermera till ett ordstäv i Värmland.

Garvarn hade suttit i smårummen hela tiden och spelat kort, och han visste om ingenting, och nu ville han ha sig en sväng, och han såg ingen annan dam ledig, och han märkte inte vad mamsell Broström var i för sinnesstämning.

När hon nu reste sig för att kasta sig in i dansvimlet, så ville garvar Grunder visa sig artig och förbindlig.

»Befaller mamsell Broström, att vi ska dansa framåt eller baklänges?»

»Det gör detsamma, bara det går,» sa mamsell Broström.

Hon sade det högt, så att det hördes över hela salen, och även de orden blevo sedermera till ett ordstäv i Värmland.

Dagen efter marknadsbalen blev Fredrik Sandberg på nytt uppkallad till gymnasisterna. Han blev iklädd stärkskjorta med krage och krås, spännhalsduk och sidenväst, grå byxor med hällor, blå frack med blanka knappar och blankskinnsskor. Han fick håret bränt och upplagt i tupé, handskar och spatserkäpp i handen och hög skorstenshatt med svängda brätten ovanpå alltsammans. Och sedan blev han än en gång uppskickad till mamsell Broström.

Då han kom in till henne på hennes vindsrum, stod hon som förr framför kakelugnen och gräddade gorån. Hon var inte klädd i röd tyllklänning den här gången, utan stod där i livstycke och underkjol, och skolgossen tyckte, att han aldrig hade sett sådana händer och fötter och sådana armar och ben och sådant vresigt ansikte och så uppburrat hår och sådan väldig kroppshydda och sådan förfärlig styrka.

Orden ville fastna i halsen, men tre av de allra farligaste gymnasisterna stodo utanför dörren och lyssnade, och Fredrik visste vad det ville säga att komma i onåd hos överheten.

»Jag skulle ödmjukast be att få veta om mamsell Broström hade roligt i går på marknadsbalen,» sade Fredrik Sandberg och bugade sig.

Något mer finns inte att berätta, för hur Fredrik Sandberg kom ut ur rummet och över vinden och ner för trappan och ut på gatan, det visste han inte själv, och på samma sätt var det med de tre gymnasisterna, som hade stått på lur bakom dörren. De visste inte, de heller, hur de blevo hjälpta utför trappan. Men det var rätt gott, att de voro med, så att Fredrik inte blev ensam om välfägnaden. Den räckte rikligen till för både dem och honom.

— — —

Men löjtnant Lagerlöf, som gick i Karlstads skola på den tiden, då detta hände, bevarade äventyret

outplånligt inristat i sitt minne, och när han satt i gungstolen om kvällarna, brukade han berätta händelsen för sina små barn. För se, nog var han själv en mäkta snäll och ofarlig karl, men ett äkta tjuvpojkstreck, det kunde han inte upphöra att glädjas åt.

BLÅKULLARESAN.

I farmors tid fanns det en gammal rotekäring på Mårbacka. Hon brukade om vintrarna sova i köket, men hon tyckte kanske, att det var fullt nog där ändå med hushållerskan och fem pigor, så att hon flyttade ner på lagårdsrännet och låg där, så snart som det blev sommar.

Hon hade funnit en präktig och bra säng. Hon bäddade åt sig i en gammal avdankad tackjärnssläde, en sådan där, som hade hämtat tackjärn till bruket på Kymsberg från hyttorna i Bergslagerna i många vintrars tid.

Där sov hon lugnt och bra under flera veckor, men en natt hände det sig, att hon vaknade vid det, att släden rörde på sig. Hon satte sig upp och såg sig omkring. Men hon låg ju inte i den lagården, som nu finns, utan i den gamla, som var uppförd på prästernas tid, och i den upplystes loftet bara av ett par trånga gluggar. Ute var det ljus sommarnatt, men den stackars gumman låg i nästan fullkomligt mörker och kunde ingenting urskilja.

Hon trodde, att hon bara hade drömt, och lade sig ner igen. Allt var tyst omkring henne, och det dröjde inte, förrän hon slumrade in på nytt.

Men var det inte besynnerligt? Knappt hade hon hunnit att somna om, förrän hon återigen väcktes av att släden rörde på sig. Denna gång var det inte bara så, att det gav ett ryck i den, utan den började flytta sig framåt golvet. Den gled helt sakta och varligt framåt, men att det var liv i den, det kunde hon inte ta miste på.

Rotekäringen satte sig upp och högg fast i slädkanten med båda händerna. Håret reste sig på huvudet på henne, och underkäken skakade.

»Barmhärtige Gud,» jämrade hon sig, »barmhärtige Gud, den kryper, den kryper!»

Hur i all världen kunde detta hänga ihop? Kanske det var så, att en sådan här gammal släde, som hade gått med tackjärnslast mellan Kymsberg och Bergslagerna vinter efter vinter, inte kunde få ro om nätterna, utan måste röra litet på sig ibland.

Men nu ökade den farten. Den hoppade fram över de ojämna golvtiljorna, den tog skutt över högar med hö och halm, liksom skulle den fara över dälpor och tvärbranta backar.

»Barmhärtige Gud,» jämrade sig rotekäringen, »barmhärtige Gud!»

Men det hjälpte inte att åkalla Guds namn. Släden blev inte lugnare fördenskull, den for i väg över hela långa lagårdsrännet. Det var ju sommartid och nästan inget hö inne, så att ingenting låg i vägen för den.

Äntligen stötte den mot en vägg och tvärstannade.

Här skulle den väl ändå bli stående. Nej, det gjorde den visst inte. När den hade pustat ut ett par ögonblick, började den dra sig tillbaka mot hörnet, där den först stod.

Rotekäringen sade sedan, att om hon inte just i det ögonblicket hade kommit underfund med vad det var, som gick åt släden, hade hon säkert mistat förståndet.

Det var nog inte de gamla Bergslagsresorna, som spökade i tackjärnssläden, utan det var alldeles säkert någon, som hade smort in den.

Det var en eller annan trollkäring på gården eller i trakten, men några namn ville hon varken nämna eller tänka, som hade fått den tanken, att hon kunde göra sin Blåkullaresa bättre och bekvämare i den här släden än på en ugnsraka eller en stugudörr.

Den leda trollpackan visste väl inte om, att rotekäringen brukade ligga i släden om nätterna. Ja, hur alltsammans kunde ha gått till, det hann hon inte tänka igenom i hastigheten, men säkert var, att släden ville i väg ut och resa. Och nu var det henne, rotekäringen, som den tog med sig till Blåkulla i stället för den rätta.

Barmhärtige Gud! Om det inte hade varit så, att lagårdsväggen hade stått i vägen, så hade hon redan varit på färd över Byängarna ner emot kyrkan.

Släden drog sig alltjämt baklänges, men hon förstod ju, att det bara var för att ta ny sats, så att de skulle kunna bryta sig ut. Bara den kunde på något sätt komma igenom, så skulle det bära i väg över trädtoppar och bergåsar. Hon skulle flyga högt över spegelblanka sjöar utan att vara det minsta rädd för att störta ner i dem, och kyrktornen skulle hon fara runtomkring liksom en kaja. Hon skulle fara bortom Stora Kil och Grav-socken, men var hon sedan skulle hamna, det ville hon inte tänka på.

Barmhärtige Gud, nu rusade släden framåt igen! Ja, nog skulle den släden kunna flyga, om den bara kom ut i luften. Den for fram emot väggen med sådan fart, att hon var alldeles viss om att denna måste ge med sig. Hon lade sig ner i släden, så att hon inte skulle bli avskrapad på mitten, när den flög i väg ut genom brädväggen.

En förfärligt hård duns och stöt blev det, men tänk, att väggen stod emot än en gång! Om det nu bara vore så väl, att släden märkte, att den ingenstans kunde komma, och ville hålla sig stilla!

Men tro aldrig det! Nu for den återigen baklänges. Den var allt smord med en riktig salva, den här släden, som hon låg i. Och om den nu försökte för tredje gången, så kunde den väl inte annat än lyckas.

Vad skulle hon ta sig till, när hon kom in ibland trollpackor och all mörksens här? Nog hade hon hört talas om allt sådant där, men hon hade aldrig riktigt velat tro på det. Det är så mycket, som en inte vill tro på, förrän en själv får se, att det är sant.

Barmhärtige Gud, inled oss icke i frestelse! Hon hade ju levat i fattigdom och förakt hela sitt liv utan att klaga. Men om hon nu skulle bli bjuden makt och pengar, skulle hon då kunna stå emot? Eller om hon fick lära sig de orden, som bota sjukdom hos djur och hos människor, eller dem, som ge växtlighet åt markens gröda eller som väcka kärlek hos ungdomen? Skulle hon då kunna stå emot? Ja, måtte hon bara få makt att besegra frestelsen och bevara sin själ för saligheten!

Jo, nu tog släden sats för tredje gången. Nu for den åstad, så att det ven om öronen på henne. Och hon slöt ögonen, för att hon inte skulle hisna. Hon visste ju, att innan hon hann att blinka, skulle hon vara ute i det fria och fara fram över jorden lika högt som lärkor och svalor.

Det blev ett brak och ett dån. Nu var det väl i alla fall väggen, som strök med.

Men Gud vare tack och lov! Den goda brädväggen hade hållit. Det var bara släden, som hade brakat isär. Och med detsamma måtte den ha mistat reslusten, för den blev liggande dyrstilla, så att rotekäringen kunde kravla sig upp ur den och lägga sig att vila efter resan i en hög med halm.

När rotekäringen på morgonen berättade allt detta och det så småningom kom till farmors öron, tyckte hon

allt, att det lät märkvärdigt. För nog hade hon en fast tro på de övernaturliga tingen, men någon ordning fick det ju vara. Och att man skulle kunna fara till Blåkulla mitt i ljusa sommarn och i en släde, det hade hon aldrig hört talas om. Utan farmor gick ner på rännet och beskådade släden, och då fann hon, att ett par långa rep voro fastgjorda vid den.

Och hon var inte sämre, än att hon kallade till sig drängpojken och ett par av hans kamrater och tog dem i förhör och gav dem en redig upptuktelse.

— — —

Detta var också en av löjtnant Lagerlöfs tjuvpojkshistorier. Han kunde allt många fler, men när han hade berättat denna och den om mamsell Broström, brukade alltid fru Lagerlöf säga, att nu var det nog för den kvällen, nu skulle barnen säga godnatt och gå och lägga sig.

BELLMANSSÅNG.

Klockan halv sju på morgonen satte barnpigan in en brasa i kakelugnen i barnkammarn på Mårbacka, och klockan sju skulle barnen stiga ur sängarna och börja kläda sig.

När de voro färdiga, så där vid halvåttatiden, och sängarna helt hastigt hade blivit uppbäddade, kom en bricka upp från köket, på vilken stodo vällingtallrikar med gräddrosor och stora smörgåsar av hembakat knäckebröd. Det var dagens första måltid.

Ända till klockan åtta sutto barnen vid ett stort, svart bord, som stod framme vid fönstret, och läste läxor. De voro alltjämt kvar i barnkammarn. Den måste tjänstgöra som skolrum, något annat fanns inte att tillgå.

Så snart åttaslaget hade klingat, slogos böckerna samman, ytterkläderna sattes på, och det bar av ut i den skumma vintermorgonen. Vad väder det var, det frågade de inte alls efter, de bara skyndade sig ut för att undersöka om det fanns skridskois på dammen eller om det kanske var lämpligare att åka kälkbacke i allén eller om ingen annan förströelse gavs än att gå ner i lagården och se på kaninungarna och rasa med vallhunden.

Strax före nio åts frukost, som brukade bestå av ägg eller av plättar eller av stekt sill med stuvade potatis eller av paltbröd med fläsk och sås. Vid frukosten satt man inte till bords. Man gick fram och tog sig mat i tur och ordning och satte sig att spisa vid småborden.

Klockan nio måste ätningen vara överstökad, ty då började studierna. Återigen gick man upp på barnkammarn och satte sig att läsa, skriva och räkna vid det stora, svarta bordet ända till klockan tolv. De små flickorna läste inte längre för herr Tyberg, utan hade fått till guvernant Ida Melanoz, klockar Melanoz äldsta dotter, som hade ärvt hans goda huvud och förmåga att undervisa.

Klockan tolv åt man middag vid det runda salsbordet. En av småflickorna läste till bords, en annan läste ifrån bordet. När de hade ätit, kysste de far och mor på hand och tackade för mat. Det var aldrig tyst under ätningen, utan löjtnant Lagerlöf höll målron vid makt. Det var märkvärdigt, att han alltid kunde finna något att språka om. Men om det inte hade hänt honom något annat, än att han hade råkat en gammal gumma på vägen, så kunde han göra en hel historia av mötet.

Mellan ett och två skulle barnen igen vara ute, men de skyndade sig som oftast tillbaka in redan före tvåtiden för att hinna gå igenom läxorna, innan eftermiddagslektionerna började.

Från två till fyra sutto de vid skolbordet, och efter fyra började de läsa på läxorna för nästa dag.

Men längre än till fem fingo de inte hålla på med detta. Nu skulle de ut igen, och denna gång företogo de färder till någon längre bort liggande, riktigt hög kälkbacke. En tid hade de en stor gumse att köra med, och detta var ju ett ofantligt stort nöje.

När de kommo tillbaka in, hade de en angenäm stund. Brasan var tänd i salen, och på det hopslagna spelbordet fanns det framsatt smör och bröd och en bägare dricka. Det där att sitta eller ligga framför brasan och äta smörgås tyckte barnen mycket bra om. De språkade och lade planer. Detta var egentligen den enda stund på dagen, som de hade för sig själva.

Då den sista glöden i kakelugnen var förkolnad, tändes lampan på det runda bordet framför soffan. Nu var det fru Lagerlöf, som tog hand om undervisningen och lärde sina små döttrar att sy, virka och sticka strumpor. Hon ägde ett exemplar av H. C. Andersens Eventyr, och när hon tyckte, att det hade gått bra med arbetet, brukade hon som belöning läsa eller berätta om Reisekammeraten eller Fyrtøiet eller De vilde Svaner. Det fanns också så vackra och lustiga teckningar i den där boken. Det var nästan likaså roligt att se på dem som att höra sagorna.

Klockan åtta åts kvällsvard, och nu först kom löjtnant Lagerlöf till synes. Ända till dess hade han suttit nere på kontoret och skrivit i sina stora räkenskapsböcker.

Och nu, efter hela denna dag, som var så arbetsfylld och så strängt indelad, fick man äntligen slå sig lös. Barnen fingo lägga undan sina arbeten, löjtnanten slog sig ner i gungstolen och berättade skolpojkshistorier, sådana som den om mamsell Broström, eller också skildrade han den underbara Jenny Lind som Norma eller Regementets dotter och Emilie Högqvist som Jungfrun av Orléans.

Eller också, ifall han inte var hågad för att prata, lät han fru Lagerlöf eller mamsell Lovisa läsa högt ur Tegnér. Något mer härligt än Fritiofs saga trodde han inte fanns i denna värld. Hellre än att vara kejsare av Frankrike eller tsar av Ryssland ville han vara den Lundaprofessorn, som hade besjungit Fritiofs och Ingeborgs kärleksöden. Han tyckte också mycket om Runeberg och hörde gärna både Fänrik Ståls sägner och hans episka dikter föreläsas. Men han tyckte just inte om, när någon sade, att den finska skalden var större än Tegnér.

Ibland, och det var det roligaste av alltsammans, satte han sig vid det gamla klaveret och slog an några ackord. »Kom nu, barn,» ropade han, »så ska vi sjunga Bellman.»

De små flickorna läto inte bedja sig. De voro genast borta hos honom, och så gick det under lust och fröjd löst på Bellman. De började alltid med Gubben Noak och Joakim uti Babylon. Sedan sjöngo de om Fader Movitz och Mutter på Tuppen, om dansmästar Mollberg och hans sorgliga äventyr på källaren Rostock.

Löjtnant Lagerlöf satt och hamrade på ackompanjemanget och småsjöng för att hålla takt och melodi. Men de små barnen satte i med full hals. De sjöngo, så att det hördes genom hela huset.

Detta var liv och rörelse. Det var munterhet efter den arbetsfyllda dagen. Inte förstodo de mycket av vad de sjöngo, men melodierna värmde och väckte deras domnade livsandar. Ack, så vackert det lät, när Ulla dansade i engageanter, flor och fransar, eller när Fredman sjöng, att det var likaså långt till månda'n som från norr till söder! Och kunde de annat än ha roligt, när den ständigt olycksaliga Mollberg hoppade ner i sån, där krögarmor hade sin lutfisk, eller när kalastårtan vid den stora båtfärden kom fram, beströdd med socker och kanel och ansjovis?

Men det bästa var väl i alla fall, att de fingo sjunga ut så mycket de orkade. Och löjtnanten lät dem hållas. Han rättade dem aldrig. Han störde dem aldrig med att påminna dem om att det fanns sådana saker till som modulation och samsjungning. Och de voro fullt övertygade, att de sjöngo Bellman alldeles riktigt, så som

han skulle sjungas.

På väggen ovanför klaveret hade löjtnanten själva Karl Mikael sittande med lutan i famnen, och han brukade se upp till honom, liksom väntade han, att den oförliknelige skulle ge honom ett gillande leende.

Men nu hände det sig en gång, att fanjunkar von Wachenfeldt var kommen till Mårbacka. Han satt i sin kakelugnsvrå som vanligt, och mamsell Lovisa småpratade med honom, alltunder det att löjtnanten hade slagit sig ner vid klaveret med barnen omkring sig, som sjöngo Bellman med full hals och inte visste annat, än att de sjöngo riktigt och rätt.

»Är det inte märkvärdigt, att ingen av barna har fått röst?» viskade mamsell Lovisa till fanjunkarn.

»Ja, att de inte har fått sångröst, det kan de inte hjälpa,» svarade han lika lågmält. »Men om de åtminstone gjorde bruk av sitt gehör!»

»Det är förunderligt, när bägge föräldrarna är musikaliska. Tycker inte Wachenfeldt det?» sade mamsell Lovisa och suckade. »Jag kan inte förstå, att Gustav står ut.»

»Han hör det inte så, som det låter för våra öron,» sade fanjunkarn. »Han älskar de här barnen mer än allt annat.»

»Ja, folk brukar tala om att se med kärlekens ögon,» sade mamsell Lovisa. »Det finns kanske också något, som heter att höra med kärlekens öron.»

»Var säker på det!» sade fanjunkar von Wachenfeldt, och han visste vad han talade om.

Det var inte utan, att en av de små sångerskorna råkade höra detta samtal och sedan berättade för de andra vad hon hade hört, och detta gjorde nog sitt till, att Bellmanssången så småningom avstannade på Mårbacka.

Men långt efteråt, genom hela livet, sitter kärleken till Bellmanssången kvar i hjärtat på alla Mårbackabarnen. De älska den inte bara för dess lustighet och vemod och smekande skönhet, de älska den inte bara för dess egen skull, utan därför att den minsta ton från den Bellmanska lutan återför i deras minne den aldrig svikande ömhet, som lyckliggjorde deras barndom.

GOSSAR OCH FLICKOR.

Sommaren år 1866 var en ovanligt stor barnskara samlad på Mårbacka.

Det var för det första Daniel och Johan Lagerlöf, sönerna i gården, och det var Teodor och Otto och Hugo Hammargren, som voro deras kusiner på farssidan och gästade Mårbacka under sommarferierna tillsammans med sina föräldrar. Vidare var det Ernst och Klas Schenson, som voro kusiner på morssidan och som likaledes tillbringade hela sin sommar på Mårbacka. Men det var inte nog med dessa, utan man kunde också räkna Herman och Bernhard och Edvin Milén, som bodde i granngården, med till sällskapet och även Adolf Noreen, som bodde på Herrestad nere vid kyrkan, men brukade vandra till Mårbacka ett par gånger i veckan för att få leka och roa sig med de andra pojkarna.

Dessutom funnos där Anna och Selma och Gerda Lagerlöf, men Gerda, hon var ännu inte mer än tre år, så hon kunde rakt inte tas med i räkningen, och Anna och Selma, de hade heller ingenting att betyda, när det fanns en så stor skara pojkar tillstädes.

Den sommarn hade pojkarna hittat på ett mer trevligt och lyckat tidsfördriv än något föregående år. Under de första veckorna hade de levat som vanligt. De hade plockat bär och gungat i slanggunga och sovit i gröngräset och skjutit med pilbåge och slagit trissa och lekt springlekar, men en vacker dag hade de tröttnat

vid allt detta. De hade visst tyckt, att det blev för mycket av ledighet och tomma förströelser, och de började tala om att de borde gripa sig an med allvarsamt och fruktbärande arbete.

De kastade sina blickar på en liten bit skogsmark, som utbredde sig tätt ovanför allén och begränsades av vägen och vägdiket på ena sidan och av det lodrätt uppstigande Åsberget på den andra. I norr utgjordes gränsen av en gärdesgård och i söder av en djup grushåla, så att hela området, som kanske kunde uppskattas till ett sextondels tunnland, var väl avskilt och ensamtliggande.

Då gossarna undersökte det närmare, funno de, att det var rikligt försett med stora stenblock samt att vegetationen egentligen utgjordes av enbuskar, unggranar och ormbunkar. I norr genomfors den lilla utmarken av en bäck, som visserligen uttorkade under högsommarn, men vars stränder pryddes av några präktiga albuskar. I sprickorna i Åsberget växte stensöta, som pojkarna satte mycket värde på, långt i söder funnos fyra fullväxta granar, och mittpå området stod en stor, grenig tall. Hela jordstycket föreföll oberört av all kultur och ägde inga andra invånare än ekorrar, hackspettar och stackmyror.

Pojkarna tyckte nu, att denna vildmark borde komma i åtnjutande av civilisationens välsignelser, och beslöto att flytta dit som nybyggare. Deras första åtgörande var att välja sig boplatser. Teodor Hammargren, som var sexton år och den egentliga ledaren av företaget, lade beslag på ett högt klippblock, som sköt upp som ett torn och erbjöd en ståtlig utsikt över hela kolonien. Daniel Lagerlöf, som var femton år och närmast i ålder och anseende, tillägnade sig de fyra fullväxta granarna och en vacker klippvägg bakom dem. Johan Lagerlöf och Otto Hammargren, som voro mycket goda vänner och skolkamrater, hade ingått kompaniskap och beslöto sig för att tillägna sig det nordligaste området med den uttorkade bäcken och aldungen. Ernst Schenson, som bara var tolv år, nöjde sig med ett klumpigt stenblock, som ingen kunde begripa vad han skulle få för glädje av. Hans bror Klas, som bara var en liten pojke, valde också ett stenblock, men han ansågs ha fått en bättre lott än brodern, därför att han hade en skuggande enbuske i närheten. Hugo Hammargren begärde för sin del den enda stora tallen, och den var det ingen som missunnade honom. Herman Milén, som var tio år, uppsökte åt sig en stor, kullfallen gran, som låg med roten i vädret och stammen full av kvistar. Hans små bröder Bernhard och Edvin, som voro tvillingar och bara åtta år gamla, höllo på att ingenting få, men slutligen tilldelades dem var sin granstubbe. Adolf Noreen hade inte varit på Mårbacka den dagen, då delningen ägde rum, och det blev stor uppståndelse, när han kom och begärde att få sin del med av bytet, ty nu var ju redan varje lämplig plats upptagen. Lyckligtvis hittade Teodor Hammargren på att anvisa honom en avsats i själva bergväggen, och därmed blev den oron stillad.

Men om Anna eller Selma hade hoppats på att också få sig boplatser anvisade i nybygget, så blevo de allt grymt bedragna. De voro ju bara flickor, och det var visst ingen av pojkarna, som så mycket som tänkte på att de kunde ha velat vara med.

Gossarna hade så förfärligt mycket roligt för sig uppe i sitt nybygge. Teodor Hammargren fraktade upp mossa på sitt torn, så att han fick en bekväm sittplats, och byggde sig en stentrappa, så att han lätt kunde komma upp och ner. Daniel Lagerlöf röjde upp marken mellan granarna och bergväggen och gjorde sig en liten salong med mossklädda stenbänkar på tre av sidorna, och detta blev den trevligaste av alla anläggningarna. Johan och Otto byggde inne i sitt alsnår en halvrund torvsoffa. Den prisades också som en mycket lyckad boningsort. Ernst Schenson skaffade sig en bred mossbänk och hade stenblocket till ryggstöd, men hans bror Klas var en liten lätting och sträckte ut sig på marken under sin enbuske utan att göra sig besvär att släpa ihop stenar och mossa till någon bänk. Hugo Hammargren hade tiggt sig några brädbitar av löjtnant Lagerlöfs snickare och spikade upp dem i tallen, så att han fick en ypperlig sittplats. Adolf Noreen gjorde sig en mossbädd uppe på sin klipphylla och hade det utmärkt, sedan han väl hade klättrat dit upp. Herman Milén hade grävt sig en grotta under trädroten, och till och med de små tvillingarna hade lagt litet mossa på sina stubbar.

Men Anna och Selma, de hade ju ingenting att bygga och ställa i ordning. De gingo nere vid gården alldeles ensamma och övergivna och visste inte vad de skulle hitta på att roa sig med.

Pojkarna fingo mer och mer roligt, alltsom deras samhälle utvecklade sig. De började snart känna behov av en ordnad förvaltning och rättsskipning, och de utvalde Teodor Hammargren till högsta styresman och domare. Daniel Lagerlöf blev myntdirektör och fick skriva ut papperspengar, Johan blev länsman och Otto Hammargren fjärdingsman. Och sedan de väl hade fått pengar att röra sig med, började de köpa och sälja stenbrott och grustag och mossfång och stenblock och jord. Och somliga gjorde goda affärer och blevo rika, men Hugo Hammargren och Herman Milén, de voro riktiga slösare och gjorde sig dessutom skyldiga till tillgrepp av stensöta på annans mark, så att länsmannen måste sätta dem i arrest i den gamla smedjan, som låg så bra till hands just i vägkanten.

Anna och Selma, de gingo alldeles för sig själva nere vid gården. Och Anna Lagerlöf, hon sade, att nästa gång som pojkarna bådo henne om att virka en boll åt dem, skulle hon säga nej, och inte heller skulle hon hjälpa dem med att koka knäck. Och Selma Lagerlöf, som inte var mer än sju år, hon visste inte vad hon skulle hitta på för att förarga pojkarna, men hon skulle då åtminstone neka dem att köra grus i hennes lilla vagn.

Livet uppe i kolonien, det blev så spännande, att alla pojkarna försäkrade, att de aldrig hade haft så roligt. Så till exempel brukade de komma samman till stämmor för att överlägga om statens angelägenheter. Och de fattade beslut om anläggning av vägar och byggande av en stor stenbro över vägdiket, som skilde kolonien från yttervärlden. Och arbetet skulle utföras så, att alla gossar, som voro över tolv år, skulle bli stenbrytare och rödjare, men alla de små borde bära fram grus. Men sedan befanns det, att Herman Milén och Hugo Hammargren inte ville hjälpa till med arbetet, och därav uppkommo många allvarsamma förvecklingar. Hugo och Herman betraktades som samhällets olycksbarn, som inte brydde sig om lagar och förordningar. De voro inte en gång rädda för smedjan, så att man visste inte vad man skulle tillgripa för åtgärder mot dem.

Men Anna och Selma, de gingo nere vid gården och försökte roa sig genom att skjuta med pojkarnas övergivna pilbågar och slå med deras trissor. Och de sade, att de tyckte, att det var precis lika roligt, då det var vinter och alla pojkar voro i skolan. Och Anna lovade, att aldrig mer skulle någon pojke få se på hennes stora docka, som hon hade fått av sina mostrar och som var alnshög och hade strumpor och skor och snörliv och krinolin och egen säng med kuddar och lakan och eget klädskrin och allt, som tänkas kunde.

Men uppe i kolonien utvecklade sig samhällslivet allt rikare. Och en vacker dag föreslog någon på stämman, att där borde öppnas ett värdshus.

Förslaget gick igenom, och myntdirektören Daniel Lagerlöf blev utsedd till värdshusvärd, därför att han hade den rymligaste bostaden.

Men den nya värdshusvärden måtte ha funnit det mödosamt att stilla kundernas behov av hemmabryggd sockerdricka och skogshallon och äpplekart och stensöta. Med ens påminde han sig, att han hade ett par systrar.

Han gick genast ner till gården och fann dem vid dammen, där de höllo på och seglade med pojkarnas båtar och talade med varandra om att de aldrig mer skulle leka med någon av pojkarna, nej, de skulle inte så mycket som se åt dem.

»Ni kan få komma opp i nybygget, flickor, och bli uppasserskor på mitt värdshus,» sade deras bror.

Och Anna och Selma, de läto båtarna segla, vart de behagade. De sade inte ett ord om att de allthittills hade

blivit bortglömda och lämnade att sköta sig själva. De bara följde med upp till gossarnas koloni och voro sälla och lyckliga.

DEN GAMLA SOLDATEN.

Det var en vacker höstafton, då Back-Kajsa, som inte längre var barnpiga på Mårbacka, utan försörjde sig genom vävning, kom gående genom skogen.

Hon skulle gå till det lilla torpet högt uppe i skogsåsen, där hon var född, i ett ärende åt löjtnant Lagerlöf, och som hon alltjämt var mycket god vän med lilla Selma Lagerlöf, hade hon tagit henne med sig på vandringen.

De hade ingen brådska. De åto lingon, som växte utmed vägen, de förundrade sig över de granna flugsvamparna, och de plockade förklädena fulla med vacker mossa, som de skulle ta med hem för att få ett riktigt vackert mellanlägg till innanfönstret i barnkammarn. Back-Kajsa var glad, därför att hon hade kommit in i skogen igen, där hon var bekant med varje tuva och varje sten.

När de äntligen hade kommit fram till risgärdesgården, som löpte runtom avröjningen, där torpet stod, och skulle kliva över stättan, sade Back-Kajsa:

»Selma får lov å komma ihåg, att dä inte går an å tala om krig, så att far hör dä.»

Den lilla flickan blev mycket förvånad. Hon visste, att Back-Kajsas far hade varit soldat och att han hade varit med ute vid Leipzig och slagits med Napoleon, men att det inte gick an att tala med honom om detta, skulle hon aldrig ha kunnat föreställa sig.

»Varför får jag inte tala med honom om krig?» frågade hon.

»Dä får en allri göra mä såna, som har vart ute i recktitt krig,» upplyste Back-Kajsa.

Den lilla flickan blev mer och mer förvånad. Hon tänkte på Fritiof och på Hjalmar och på Hektor och alla möjliga gamla gudar och hjältar, som hon hade läst om i sina sagoböcker, och det gick alldeles runt i huvudet på henne.

De kommo emellertid in i torpstugan, och där satt Back-Kajsas far på spishällen och värmde sig med ryggen åt brasan. Han var en man av gamla världen, det kunde man se därpå, att han begagnade byxor, som inte räckte längre än till knäna, och inte hade stövlar, utan skor. Han var lång och mager med ett grovt och fårat ansikte och hade på sig en ovanligt smutsig fårskinnspäls, men egentligen såg han inte märkvärdigare ut än andra gamla bondgubbar.

Men så länge som de voro kvar inne i stugan, gjorde den lilla flickan ingenting annat än stirrade på gubben, som inte tillät, att man talade om krig, så att han hörde det. Själv visste hon ingenting så roligt som att höra talas om krig eller läsa berättelser om krig. Det var synd, att hon inte skulle få fråga honom om allt, vad han hade varit ute för.

Hon vågade varken tala eller svara, medan hon satt där. Hon visste, att om hon öppnade sin mun, så skulle hon komma att förtala sig och säga något om krig, och då skulle kanske den gamla soldaten slå ihjäl henne.

Och när hon så där hade suttit och stirrat på honom en stund, så började hon tycka, att han såg så hemsk ut. Det var så obegripligt, detta, att man inte fick tala med honom om krig. Det måtte ligga något ohyggligt bakom, som hon inte förstod. Hon kände på sig, att den där gubben var farlig. Hon ville bara komma bort från honom. Hon var färdig att springa på dörren.

Hon blev allt räddare för var stund, som gick, och då Back-Kajsa äntligen var färdig och de fingo säga farväl, så var den lilla flickan alldeles utom sig av fasa för den gamla mannen.

Men om han hade varit som andra gamla soldater och sagt, att krig, det var det förnämsta i världen, och skrutit med att han hade slagit ihjäl hundratals människor och bränt upp byar och städer, då skulle den lilla flickan inte ha känt sig det allra minsta förskräckt för honom.

HOPPETS LAND.

Det var Lars i London och Sven i Paris och Magnus i Wien och Johan i Prag och Per i Berlin och Olle från Maggebysäter och stalldrängen och drängpojken.

Och Lars i London och Sven i Paris och Magnus i Wien och Johan i Prag och Per i Berlin, de voro alls inga utlänningar, utan dagsverkare på Mårbacka. Det förhöll sig nämligen så, att det hade roat löjtnant Lagerlöf att kalla upp sina torpstugor efter Europas förnämsta städer.

Lars i London och Magnus i Wien hade hela dagen gått och plöjt på gärdet nedanför lagården. Sven i Paris hade fodrat korna, och däremellan hade han hjälpt till i potatislandet. Johan i Prag hade plockat upp potatis, men Per i Berlin hade ingenting gjort. Han hade haft ryggvärk, så att han inte kunnat arbeta, och nu hade han gått fram till herrgården bara för att förströ sig. Stalldrängen hade gått i stallet och ställt med hästarna, och däremellan hade han huggit ved. Drängpojken hade gått i potatislandet. Olle i Maggebysäter hade inte alls arbetat vid gården. Han hade bara vandrat till Mårbacka för att köpa en skäppa råg.

Det var höst och ruskväder, men nu var det aftonvardsvila mellan halv fem och fem, och de voro inkomna i drängstugan. Och de voro leriga om fötterna, och kläderna voro dävna, och karlarna voro sura och missnöjda.

De tände på en torrvedsbrasa i spisen, och de slogo sig ner runtomkring den. Lars i London, som hade det största torpet och som var den duktigaste av alla arbetarna, tog plats på huggkubben mitt framför elden, och Magnus i Wien, som var nära nog lika god arbetare som Lars i London, satte sig bredvid honom på en trebent skomakarestol. Sven i Paris, som tyckte, att han var likaså god som någon av de andra, fastän han gick i lagården och ställde med kreaturen, han satte sig på själva spishällen med ryggen åt elden utan att fråga efter, att han skymde bort brasan för de andra. Johan i Prag satt på den andra skomakarestolen, och gubben i Berlin satt på en sågbock ett stycke bakom de andra. Stalldrängen satt på sängkanten och dinglade med benen, drängpojken hade flugit upp på hyvelbänken, och Olle i Maggebysäter satt ända nere vid dörrn på en rödfärgstunna och höll fötterna på den nyköpta rågskäppan.

Lars i London och Magnus i Wien och Johan i Prag och Sven i Paris knöto upp sina matsäcksknyten och togo fram var sin skiva mjukt rågbröd med en smörklick på mitten. Sedan drogo de fram knivarna, som hängde i läderslida under förskinnen, ströko av dem mot byxen, bredde ut smöret på brödet, skuro av bit efter bit med slidkniven, tuggade och åto i all bekvämlighet. Drängpojken blev skickad in i köket för att hämta aftonvarden åt sig och stalldrängen. Han kom tillbaka med två halva rågbrödskakor, två smörklickar och två skivor skummjölksost. Men Per i Berlin, som den dagen inte hade gått i arbete på gården, hade inte något matsäcksknyte med sig, och Olle i Maggebysäter, som hade gått dit för att köpa råg, hade inte något, han heller, utan de sutto bara och blängde på dem, som åto.

Eldbrasan, den knastrade och brann, och värmen började att sprida sig, och de dävna kläderna torkade, och lerklumparna lossnade från becksömsskorna.

När smörgåsarna voro uppätna, togo Lars i London och Magnus i Wien och Sven i Paris och Johan i Prag och drängen och drängpojken alla som en fram små tobaksrullar ur byxfickan. Och härvidlag behövde

gubben i Berlin inte bli efter, utan han hade sin rulle att ta fram, han som de andra. Det var bara gubben i Maggebysäter, som inte en gång hade en bit tobak i fickan.

Återigen togo de fram slidknivarna, skuro av ett stycke tobak, lade det på förskinnet och hackade det till smulor. Sedan plockade de fram den korta pipsnuggan, som också satt instucken under förskinnet, och stoppade tobaken i den.

Lars i London tog upp en trästicka från golvet och tände den vid brasan. Därmed skaffade han sig eld till sin egen pipa, sedan lät han stickan gå vidare till Magnus i Wien. Magnus i Wien gav den till Sven i Paris, Sven i Paris lämnade den till Johan i Prag, Johan i Prag räckte den till Per i Berlin, som satt på sågbocken bakom honom. Per i Berlin sträckte sig så, att han kunde ge eld till stalldrängen, stalldrängen tände pipan och behöll stickan brinnande i sin hand, tills drängpojken kom tvärsöver golvet och hämtade den. Olle i Maggebysäter behövde förstås ingen eld, när han varken hade pipa eller tobak.

De andra voro nu varma och mätta, och världen började få ett bättre utseende för dem.

Olle i Maggebysäter var sjuttio år gammal, och han var förstörd av gikt, så att fingrarna stodo som krokar och huvudet satt nerböjt mot ena axeln. Han hade kutig rygg, och synen var svag, och ena benet var för kort, och kroppskrafterna voro dåliga, och förståndet var ingenting att skryta med, det heller. Han var ful och tandlös, och kammad och tvättad hade han inte varit på senaste halvåret, och i skäggkransen under hakan satt det fullt med halmstrån och stickor.

Han ägde ett litet torp långt borta i skogen, men han hade aldrig varit någon duktig arbetare och hade inte kunnat hålla fattigdomen borta ur stugan. Han hade jämt varit missnöjd och surmulen, och aldrig hade han haft några vänner.

Medan nu tobaksröken från de andras pipor fyllde luften, sade han liksom för sig själv:

»Jag har haft'et svårt å tråkitt i hele mitt liv, men nu har jag fått höra, att dä finns ett land, som heter Amerika, å dit vell jag fara.»

De andra sutto i välbehagliga tankar. De svarade honom inte ett ord.

Men Olle i Maggebysäter fortfor:

»Se, Amerika, dä ä så beskaffat, att bare en tar en käpp å slår på en berghäll, så kommer dä fram brännvin. Å dä lanne vell jag se, innan jag dör.»

De andra, de sade just ingenting. De sutto stilla, sågo rätt framför sig och smålogo.

Men Olle i Maggebysäter, han gav sig inte.

»Dä ska ingen kunna förmå mej te å gå kvar i tråkiheta å eländiheta här hemma, när jag vet, att dä finns ett land, där bärgena ä fulla åv brännvin.»

De andra sade alltjämt ingenting, men inte ett ord av det, som Olle i Maggebysäter yttrade, gick förlorat.

»Å löva på träna i dä lanne, di ä ingenting annat än gull,» sade den gamla eländiga gubbstackarn. »Där behöver en inte göra dagsverke på någen herrgård. En går bare te skogen å plockar ner ett fång löv, å senna kan en köpa sej va en vell. Å sannerligen ska jag inte flötta dit, så gammel jag ä.»

De blevo så behagliga till mods, alla i drängstugan. De sågo för sina ögon det där landet, där man kunde tappa brännvin ur bergen och plocka guldpengar av träden.

Men så ringde vällingklockan, och det var slut på aftonvardsrasten.

Då måste de åter ut i väta och rusk. Lars i London gick till plöjningen, och Magnus i Wien följde honom till samma slags arbete. Sven i Paris och Johan i Prag och drängpojken skulle plocka upp potatis. Per i Berlin begav sig hem till sin stuga, stalldrängen skulle hugga kvällsved, och Olle i Maggebysäter vandrade uppåt skogen med rågsäcken på ryggen.

Men ingen av dem såg så sur ut, som han hade gjort för en halvtimme sedan, utan det fanns en liten ljusglimt i ögonen.

För de tyckte allihop, att det var gott att veta — ja, även om det låg så långt borta, att de aldrig kunde komma dit, så var det gott att veta, att det fanns ett land, där det reser sig brännvinsberg och växer guldskogar.

SLOMTIDEN.

Öster om Mårbacka reser sig en skogklädd ås, och öster om bergåsen ligger en liten sjö, som heter Gårdsjön. I den sjön återigen finns en fisk, som kallas för slom. Den är ungefär två tum lång, blåvit och så tunn, att den nästan är genomskinlig.

Så liten den är, är den ätbar, och på den tiden, då löjtnant Lagerlöf bodde på Mårbacka och allting var så mycket bättre än nu, togs den upp ur sjön i oräkneliga massor. Den har sin lektid om våren, strax efter att isen har blivit landlös, och där den gick till, kunde man stå och ösa upp den med skopor eller ämbar. Det var visst ingen, som gjorde sig så mycket besvär för slommens skull, att han tog upp den med håv.

Den fiskades aldrig och bjöds aldrig ut till salu annat än under lektiden på våren. Därför var det ett riktigt vårtecken, när en av Gårdsjöfiskarna kom in i köket på Mårbacka med den första slommen. Och karlen själv visste, att han hade med sig en välkommen vara. Han lyfte raskt upp klinkan på köksdörrn, för lås med nyckel fanns inte till den förr i världen, och steg in morsk, nästan utmanande. Han stannade inte nere vid dörrn, som han annars brukade, han sade inte goddag, och han väntade inte på att någon skulle fråga honom om hans ärende. Han klev med långa steg fram till stora köksbordet och satte där ner ett litet knyte, som var ombundet med en blårutig bomullsduk.

När detta var gjort, drog han sig tillbaka ner mot dörrn och stod där sedan med huvudet stolt tillbakakastat och väntade på vad som komma skulle.

Om det inte fanns andra än hushållerskan och tjänsteflickorna i köket, så fick han nog stå där ostörd en lång stund, för att visa sig otåliga eller nyfikna, det ville de inte låta komma sig till last. Men om det bar sig så väl, att löjtnant Lagerlöfs små döttrar funnos tillstädes, rusade de genast fram, knöto upp bomullsduken och togo reda på vad som fanns under den. De upptäckte då på bottnen av knytet en liten porslinstallrik med blå landskap i bården, som de kände igen år från år. Mittpå tallriken låg en liten hög slom, en fyrti, femti fiskar, mer var det visst inte.

Nu är ju slom en välsmakande fisk, om den blir rätt lagad, men i alla fall anses det inte riktigt fint att äta den. På de andra herrgårdarna i trakten räknades den nog som fattigmansmat, men så betraktades den aldrig på Mårbacka. Löjtnant Lagerlöf var en så stor fiskvän, att han knappast ville äta annat än fisk året runt. Och sedan laken hade haft sin lektid i februari, hade han fått hålla till godo med sådana saker som lutfisk, torkad gädda, salt lax, salt sik, salt siklöja, för att nu inte tala om den salta sillen. Han gick var dag och undrade om inte slommen snart skulle komma.

De små flickorna hade alltså lärt att hålla slommen i ära, och de blevo också så utomordentligt glada, när de

fingo se vad som låg på den blå tallriken. De ropade åt hushållerskan, och de ropade åt jungfrurna. De fingo lov att komma fram och se. Det var ju slom. Lasse hade kommit med slom. Var det inte roligt? Var det inte märkvärdigt?

Och det blev stor och allmän glädje i köket. Hushållerskan gick genast in i skafferiet och lagade en smörgås åt fiskargubben, så att han skulle förstå, att han var välkommen, och när hon räckte honom smörgåsen, gjorde hon sig så gemen, att hon frågade honom om det tecknade sig till att bli ett gott fiskafänge. Men fiskarn stod där morsk och självmedveten, för detta var hans storhets och härlighets dag, och i sitt övermod skämtade han med hushållerskan — tänk bara, med själva den gamla hushållerskan på Mårbacka! — och sade, att det såg ut att bli så mycket slom, att löjtnant Lagerlöf inte skulle kunna köpa den med alla sina rikedomar.

Men nu hade mamsell Lovisa Lagerlöf börjat undra vad allt detta talande kunde ha att betyda, så att hon öppnade sin dörr och kom ut i köket.

Hon hade inte förr fått syn på fiskarn Och slomtallriken, än hon utropade: »Å, herre min Gud, ska det där eländet börja nu igen!»

Det var en stor missräkning för de små flickorna, att faster Lovisa inte delade den allmänna glädjen. Men hon var nog inte utan känsla för sakens betydelse, hon heller, för hon sade något med låg röst till hushållerskan, och hushållerskan smålog och nickade god mening.

Därpå blevo både barn och tjänstefolk tillsagda att inte låta löjtnant Lagerlöf veta, att slommen var kommen. Han skulle överraskas med den till kvällsvarden.

När de tre små flickorna förstodo vad det var fråga om, blevo de ännu lyckligare än förut. För fadern var deras bästa vän och lekkamrat, och de unnade honom allt gott. De blevo nu ofantligt viktiga och beställsamma och ville på inga villkor lämna köket. De bådo, att de skulle få rensa fisken. De visste så väl sedan gångna år hur det skulle göras. Med ett snitt skar man av huvudet, med ett annat drog man ut innanmätet, och därmed var den färdig. Den var så liten, att den varken hade fjäll eller stickande ben som andra fiskar. Och man fick inte skära bort stjärtfenan. Det var ett tecken till att man alls inte visste hur slom skulle behandlas, om man skar bort stjärtfenan.

Då slommen var rensad, fick hushållerskan ta hand om den, men de små flickorna lämnade den inte ur sikte, utan sågo på hur den lagades. Den sköljdes i vatten, den doppades i mjöl och lades sedan i stekpannan. Men det gick inte an att bara kasta ner slommen i stekpannan och steka den hur som helst. De små fiskarna måste bredas ut över pannans botten och läggas tätt intill varandra. Hushållerskan plockade med stort tålamod dit fisk för fisk, bara ett varv, ingen fick ligga ovanpå den andra.

Därpå stektes de små slommarna så hårt, att de hängde ihop som en kaka, och hushållerskan vände dem allesammans i ett enda tag med sin pannkaksspade. Då de voro stekta också på andra sidan, så att de voro bruna och hårda som pinnar, tog hon en hård, rund havrebrödskaka, lade den över fisken och välvde om pannan, så att fisken blev liggande på brödkakan. Så gjorde hon aldrig med någon annan fisk än slom, och hon talade om för barnen, att så hade alltid gammelfrua gjort. Och i gammelfruas tid brukade man sätta fram på bordet en brödkaka och en slomkaka till mans, för då var det inte så gott om tallrikar som nu.

Hela tiden medan slommen stektes, voro de tre små flickorna utom sig av ängslan för att löjtnant Lagerlöf skulle komma in i köket och få se den. Rätt som det var, sprang en av dem ut i förstugan och öppnade en smula på salsdörrn för att titta efter om han satt vackert stilla i sin gungstol och läste i Värmlandstidningen. Och när han reste på sig för att ge sig av ut på sin vanliga kvällsvandring, höllo deras hjärtan på att stanna av ängslan. Tänk, om det skulle falla honom in att ta vägen genom köket! Tänk, oro han skulle få lust att

säga ett gott ord till den gamla hushållerskan!

När de äntligen skulle slå sig ner vid det runda bordet i salen för att äta kvällsvarden, så var det nästan omöjligt för de tre små flickorna att hålla sig allvarsamma. Bara de sågo på sin far, började de att småfnittra. Och värst var det för den yngsta, som skulle läsa bordsbönen. Hon gav till ett litet fnitter, just som när en sparv får syn på ett havrekorn, mitt i bönen, och löjtnanten skulle till att fråga vad det var som gick åt henne, då han lyckligtvis fick syn på ett litet fat med slom, som var framdukat tätt bredvid hans tallrik.

Då sken löjtnant Lagerlöf upp i hela ansiktet. »Gudskelov, att vi har fått mat i huset igen!» sade han, och det var hans uppriktiga mening, för han räknade inte kött eller fläsk för mat, utan allenast fisk.

Men barnen brusto ut i ett klingande skratt efter allt det tillkämpade lugnet, och han hötte åt dem med fingret och ruskade på huvudet. »Jaja ni! Var det för detta, som ni har sprungit här ut och in hela kvällen, så att jag inte har fått läsa tidningen i fred?»

Sedan blev det en ovanligt munter kvällsmåltid. Löjtnanten var ju alltid språksam och vid gott humör, men då han blev glad över något, var han nästan oemotståndlig. Då kom han fram med så många löjliga gamla historier, så att hela bordsällskapet måste vrida sig i skratt.

Det fanns ju inte mer slom, än att han gott kunde ha ätit upp alltsammans ensam, men i sitt hjärtas godhet delade han med sig av rariteten, så att både fru Lagerlöf och mamsell Lovisa och guvernanten och de tre små döttrarna fingo ett par fiskar vardera. Och allesammans måste medge, att det var besynnerligt, att en så liten fisk kunde smaka så gott.

»Ja, smakar det inte bra, Lovisa?» sade löjtnanten till sin syster, för han visste ju, att hon tyckte lika mycket om köttmat, som han tyckte om fisk.

Till och med hon fick lov att medge, att så här för en gångs skull, innan man hade fått för mycket av den, — — —

Men när löjtnanten vek ihop sin servett och skulle stiga upp från bordet, sade han helt högtidligt: »Kom nu ihåg, alla barna, vad jag säjer, att om det så vore kungen på Stockholms slott, så kunde han inte ha fått bättre kvällsvard i dag än vi, så att nu ska vi riktigt tänka på att tacka Gud för maten och inte slarva med bordsbönen.»

Så gick det till första dagen i slomtiden.

Nästa dag kom Gårdsjöfiskarn tillbaka, och nu hade han med sig ett helt skålpund slom. Han blev väl mottagen naturligtvis, och fisken betalades med tolv skilling skålpundet, vilket ansågs för högt pris. Löjtnant Lagerlöf kom själv ut i köket med pengarna för att få tala med fiskargubben och tacka honom för att han hade kommit till Mårbacka med slommen och förmana honom, att han skulle hålla i på samma sätt. »Gå för all del inte till prästens eller brukspatrons med den!» sade han.

De tre små flickorna rensade fisken den dagen också alldeles onödda, men nu fingo de ju lön för mödan. Slommen räckte till åt alla inne vid kvällsbordet, och det blev ändå över, så att löjtnanten kunde få till frukost. Men folket i köket fick inte någon slom. Det var alldeles för rar mat för dem.

Nästa dag hade fiskarn med sig så mycket slom, att den knappast rymdes i ett stort stenfat. Nu serverades det slom vid herrskapets bord både till frukost och kväll, och i köket sattes den fram åt rättarn, men inte åt stalldrängen och drängpojken.

Under de närmaste dagarna kom folk från varenda en av de små stugorna utmed Gårdsjön och bjöd ut slom. Löjtnant Lagerlöf köpte av alla, som kommo. Alla de stora stenfaten, som funnos i skafferiet, blevo överfulla. Man fick lov att hälla upp fisken i den stora kopparkitteln. Snart förslog inte den heller, utan fisken tömdes i en stor så.

Men när det kom en sådan massa småfisk till huset, så var det inte så lätt att få den rensad. Tjänsteflickorna sutto inte mer och vävde eller spunno, utan voro tvungna att rensa slom. De tre små flickorna sågos aldrig mer till i skolrummet. De rensade slom, inte på lek, utan på allvar för att hjälpa de stora. Både fru Lagerlöf och mamsell Lovisa måste lägga ifrån sig vad de annars hade för händer och hjälpa till med slommen. Men detta var alltsammans bara roligt och bra. Det var en smula ombyte, och det var just vad de suckade efter.

Hushållerskan rensade inte slom, men hon stod hela dagarna i spisen för att steka den. Och snart började hon klaga över allt det smör, som gick åt för slommens skull. Smörbyttan hade varit full för ett par dagar sedan, och nu såg hon redan bottnen i den. Detta var liksom första avbrottet i den allmänna tillfredsställelsen.

Inne vid herrskapsbordet åt man slom till frukost och slom till kväll utan någon omväxling. Men till middagarna sattes än så länge fram den sedvanliga värmländska middagsmaten: salt kött eller sillbullar eller bräckt skinka eller korv, eller vad det nu kunde vara.

Men detta var inte löjtnant Lagerlöf till behag. En dag, då han blev bjuden på kött, som hade legat i sälta sedan i november, förgick honom tålamodet.

»Inte förstår jag varför vi ska sitta och äta saltmat,» sade han, »när hela skafferiet är fullt av färsk fisk. Men det är så de gör, de riktiga hushållerskorna. Hemfolket ska äta saltmat, och det färska, det ska stå på hyllorna och vänta på främmande, så att det ruttnar.»

Det var ett skarpt anfall på systern, men hon tog saken lugnt. Hon tyckte så mycket om sin bror, att hon aldrig blev ond på honom. Hon svarade bara helt saktmodigt, att hon aldrig hade hört, att det gick an att sätta fram slom åt främmande.

»Ja, jag vet ju, att du är för fin för att äta slom, Lovisa,» sade då löjtnanten. »Du har varit ute i stora världen, du, så att du vet hur det ska vara. Men jag förstår inte varför vi här på Mårbacka ska behöva bry oss om hur det brukas i Karlstad och Åmål.»

Nu gick det upp ett ljus för mamsell Lagerlöf, så att hon förstod varför brodern var i sådant misshumör.

»Men du vill då väl aldrig äta slom till middag också!» utropade hon, som om hon aldrig förr skulle ha varit med om sådant.

»Visst vill jag äta slom, så mycket jag kan,» sade löjtnanten. »Varför tror du att jag håller på att köpa slom var dag, om jag inte ska få något med av den själv?»

Inne vid herrskapsbordet åto de sedan slom morgon, middag och kväll. Men det var kanske inte riktigt välbetänkt av löjtnanten att ordna det så, för visserligen är slom en välsmakande fisk, men den har det felet, att den luktar illa. Jag menar inte så, att den skulle vara ankommen. Den luktar illa från första stund den kommer upp ur vattnet. När fisken är stekt, försvinner lukten, men den, som rensar den, kan inte undgå att känna den. Och det är en lukt, som sitter i. Bära sig åt hur man vill, så för man den med sig. Allt, vad man rör vid, luktar slom. Och det är troligen för luktens skull, som man inte kan hålla i att äta den med god aptit mer än några få mål.

Och som nu nästan hela hushållet höll på att rensa slom, så blev det snart för mycket att äta den både morgon, middag och kväll. Man började tröttna på den. Man tog sig allt mindre och mindre portioner för

varje dag. Man suckade, när man skulle gå till bords och inte fann annan mat framsatt än den eviga slommen.

Men löjtnant Lagerlöf tyckte alltsammans var ganska fägnesamt, och han fortfor med att köpa slom. Gårdsjöfiskarn, som hade kommit med slommen första gången, han höll sitt ord till löjtnanten och kom igen var dag. Ibland kunde han till och med komma ett par gånger om dagen. Men nu var det inte mer samma man. Han tryckte sakta ner dörrklinkan, och han hade ett ödmjukt och förläget leende på läpparna, då han trädde in. Han satte inte ner fisken, som han hade med sig, på köksbordet, han lämnade den utanför dörrn. Han både sade goddag och tog av sig mössan, men han fick i alla fall stå och vänta hela halvtimmen, innan någon låtsade om, att han fanns till.

För så roligt det hade varit både för tjänsteflickor och barn att slippa ifrån det gamla vanliga och få stå och rensa fisk, så voro de nu alldeles utledsna och bara längtade tillbaka till det riktiga arbetet. Ingen av dem ville så mycket som se åt fiskargubben.

»Dä ä väl inte möjlitt, att Lars kommer mä fisk i dag mä?» sade hushållerskan till sist i en ton, som om han skulle ha kommit och bjudit ut tjuvgods.

Karlen bara blinkade litet med ögonen. Han var så skamsen, så att han inte kunde få ett ljud över läpparna.

»Vi har mer fisk, än vi orkar äta opp,» sade hushållerskan. »Jag kan allri tro, att löjtnanten vill köpa mer åv den där uselheta.»

Men hon visste, att löjtnanten inte var att leka med, då det gällde slom, så att hon tordes aldrig annat än gå in och anmäla, då fiskarn var kommen.

En dag var löjtnanten ute på ägorna, då gubben kom, och då passade hon på och visade av honom med samma. De voro riktigt glada och lyckliga i köket efter detta och trodde, att de den dagen skulle slippa att rensa, men det bar sig inte bättre, än att fiskarn mötte löjtnanten i allén. Och löjtnanten köpte av honom en hel kasse slom och sände honom tillbaka in i köket med den.

Så fortsatte det i ett par veckors tid. Alla voro utledsna och förtvivlade utom löjtnanten. Vid varje mål prisade han slommen, därför att den skulle vara en sådan hälsosam och stärkande mat. Man behövde bara se på fiskarna i Bohuslän. De åto också fisk varje dag, och de voro de starkaste och friskaste karlarna i hela landet.

En kväll gjorde mamsell Lovisa ett försök att pröva hans ståndaktighet. Hon lät hushållerskan grädda fläskpannkakor. Det var en av löjtnantens favoriträtter, och det var inte heller underligt, för sådana fläskpannkakor, som den gamla hushållerskan gräddade, har man aldrig sett maken till. Men det lyckades inte.

»Det är väl, för att rättarn och drängarna ska få äta slom tillräckligt, som du vill, att jag ska nöja mig med pannkaka,» sade löjtnanten och lät fatet med de styva, krasande pannkakorna gå förbi sig.

»Å nej, inte är det just fördenskull,» kom det från mamsell Lovisa. »Både rättarn och drängarna är nu så ledsna åt slom, att vi inte kan sätta fram den åt dem.»

Då fick löjtnanten lov att skratta, men pannkakorna rörde han inte, utan man fick lov att hämta in slom åt honom.

När det led mot slutet av andra veckan, så var hela huset liksom i uppror. Hushållerskan var ond för smöråtgången, och tjänstefolket förklarade, att på ett ställe, där det åts så mycket slom, kunde de inte hålla

ut att tjäna. Till sist vågade sig löjtnanten inte mer ut i köket, för där sjöd det starkast.

Inne vid bordet var det inte heller, som det skulle vara. Det var slut med trevnaden. Guvernanten rörde inte vid maten, och till och med de små döttrarna, som annars gingo med fadern i vått och torrt, började på med några små invändningar.

Nu äntligen blandade sig fru Lagerlöf i saken. Hon höll råd med mamsell Lovisa och hushållerskan, och de kommo överens om att tiden var inne för att tillgripa det gamla säkra och prövade medlet, som de visste skulle göra slut på äventyret.

Nästa middag, när slommen kom på bordet, var den inte stekt, utan kokt.

Men nu är kokt slom något så underligt motbjudande. Den är vit och likblek, och den är egentligen alldeles utan smak. Man behöver inte smaka på den, man förlorar aptiten bara vid att se på den.

Då löjtnant Lagerlöf fick syn på den kokta slommen, blev han inte gladare än någon annan.

»Det har tagit slut på smöret för oss,» sade mamsell Lovisa urskuldande, »och när du prompt ska ha slom till varje mål, så visste vi oss ingen annan råd än att ta in den kokt. Och jag för min del,» lade hon till, »tycker inte, att den smakar sämre så här än på det andra sättet.»

Till detta svarade löjtnant Lagerlöf inte ett ord, och nu förstodo alla, att mamsell Lovisa hade fått övertaget.

Löjtnanten kunde ju ha gått i skafferiet och själv sett efter om smöret verkligen var slut, eller han kunde ha köpt hem mera smör, men han gjorde inget av delarna.

Efter den middagen slutade han upp att köpa slom. Det lönade sig inte att göra det, sade han, eftersom kvinnfolken voro för lata att laga till fisken så, som den borde lagas. Och det var ingen, som sade emot honom, fastän de alla visste, att han var likaså glad att slippa ifrån slommen, han som de.

DEN SJUTTONDE AUGUSTI.

I.

Det är inte så lätt att förklara hur det tillgick, att den sjuttonde augusti, löjtnant Lagerlöfs födelsedag, blev en så stor dag, som den blev. Men man får ju tänka sig, att när det fanns så mycket begåvat folk samlat på ett ställe som i Östra Ämtervik, så var det ju nödvändigt, att de åtminstone en gång om året fingo visa vad de dögo till.

När det till exempel fanns tre sådana talare som ingenjör Noreen på Herrestad och riksdagsman Nils Andersson i Bävik och handlanden Teodor Nilsson i Visteberg, av vilka den förste gick i den patetiska och den andre i den seriösa och den tredje i den poetiska stilen, så hade det väl varit stor synd, om de aldrig skulle ha fått uppträda annat än på småkalas och sockenstämmor.

Och när det fanns att tillgå en sådan versskrivare som klockar Melanoz! Han hörde varje dag hur barnungar stavade och stammade och stakade sig genom svenska språkets labyrinter. Han behövde väl åtminstone en gång om året låta detta illa behandlade språk klinga ut i högstämda hyllningsdikter.

Och när det i socknen fanns en kvartett, bestående av sådana sångare som Gustav och Jan Asker av den gamla spelmanssläkten och av de två bröderna Alfred och Tage Schullström, som hade handelsbod nere vid kyrkan! Nog voro människor tacksamma mot dem, när helst de läto höra sig, men för dem själva var det ju både uppryckande och livande att få sjunga vid ett stort och högtidligt tillfälle, då de hade fordrande och

kritiska åhörare.

Och gubben Asker, som brukade spela dansmusik på bondbröllop, där ingen bryr sig om vad som kommer fram ur klarinetten, bara det finns takt och kläm i det, han var allt bra lycklig, då han fick gå till Mårbacka den sjuttonde augusti, för ungdomen där, den förstod ju vad hans konst var värd och sade till honom, att det fanns ingen musik i världen, som det gick så lätt att dansa efter som hans.

Och när det fanns en mässingssextett med inspektorn på Gårdsjö och Tage Schullström och sergeant Johan Dahlgren och ett handelsbiträde och två musikaliska småskolelärare som deltagare och dessa hade kostat på sig instrument och noter och övat in marscher och valser och ouvertyrer och urval ur folkvisor, så skulle det väl ha varit bra illa, om det inte hade funnits en enastående högtidsdag, då de fingo njuta triumfens lön för sin strävan.

Och när det dessutom bland släktingarna, som vistades på Mårbacka om somrarna, funnos två sådana rolighetsmakare som auditör Oriel Afzelius, som var gift med fru Lagerlöfs syster, och hennes bror Kristofer Wallroth, så var det ju väl, att det så där långt borta på bondlandet fanns en högtid, som var så pass storartad, att det var frestande för dem att låta höra sig.

Och när det dessutom bland gästerna fanns en sådan född primadonna som fru Hedda Hedberg, den vackra och glada stockholmskan, som var sångerska och skådespelerska och helt och hållet skapad för teatern, fastän hon hade gått och gift sig med en fattig värmländsk löjtnant, då kan man ju nästan säga, att det var en stor och nödvändig sak, att det firades en sjuttonde augusti på Mårbacka, så att hennes och alla dessa andras talanger fingo komma till sin rätt.

II.

Under de första åren, som löjtnant Lagerlöf bodde på Mårbacka, firades den sjuttonde augusti bara som en vanlig födelsedag, med blommor på kaffebordet och bladgirland omkring löjtnantens kopp. De närmaste grannarna kommo för att gratulera, och de fägnades såsom på en vanlig bjudning med kaffe och saft och punsch och toddy och åto kvällsvard klockan nio. De roade sig med vanligt småprat, och efter kvällsvarden brukade de flytta ut bordet ur salen för att få dansa litet.

Men så måtte det visst ha spritts ut i trakten, att dessa små födelsedagskalasen på Mårbacka voro bra trevliga, och som det aldrig kom i fråga att sända ut bjudningsbrev, utan vem som ville var välkommen, så samlades där så småningom mer och mer folk.

Familjerna växte ju också till, och så snart som barnen började kunna tulta och gå, så skulle de med till Mårbacka och fira löjtnant Lagerlöf. Det hände ju också ofta, att de av grannarna, som hade varit med från begynnelsen, hade främmande hos sig, och då blevo dessa naturligtvis medtagna.

Ensamma ungherrar, som på den tiden kunde fara flera mil för att få dansa en smula, började ta sig för vana att uppvakta löjtnant Lagerlöf den sjuttonde augusti, och de långväga släktingarna, som brukade gästa på Mårbacka om somrarna, ställde så småningom alltid sina resor så, att de fingo vara med om hans födelsedag.

Och som det alltid var vackert väder den sjuttonde augusti, så länge som löjtnant Lagerlöf levde, så brukade gästerna fördriva tiden med att gå omkring och se på hans byggen och trädgårdsanläggningar. Ifall det fanns mycken ungdom församlad, så började de dansa redan före supén. Trevligt och angenämt hade de nog, men inte mer än på något annat ställe.

Men så kom löjtnant Adolf Hedberg och hans unga, vackra fru av en eller annan anledning att bli bosatta i

Östra Ämtervik. Och nästa gång löjtnant Lagerlöf firade födelsedag, hände det mittunder gästabudet, att en gammal bondkvinna kom in i köket med en korg ägg, som hon ville sälja. Hon blev genast avvisad, därför att ingen hade tid att köpa ägg under kalasbrådskan, men hon förlorade inte modet fördenskull, utan hon tog sin korg och gick upp på verandan, där löjtnanten satt med fullt av herrkarlar omkring sig. Hon blev visst inte generad för sällskapet, utan rörde tungan så rappt och kvickt och var så påträngande, att han måste köpa hennes ägg för att bli av med henne. Men när hon hade fått pengarna och stoppat dem i kjortelsäcken, så ville hon ändå inte gå, utan nu skulle hon ha reda på vad de andra herrkarlarna voro för ena och yttrade sig kanske litet för ogenerat om deras utseenden. Till sist tyckte unga löjtnant Hedberg, som också satt med i kretsen, att skämtet gick väl långt, så att han öppnade sin tystlåtna mun och sade:

»Det är nog bäst, att du slutar opp med det här nu, Hedda.»

Varpå bondgumman rusade bort och gav honom en riktig liten sittopp, i det hon ropade:

»Men, Adolf, hur kan du vara så elak och tala om, att det är jag!»

Och visst var det synd, för hon hade varit så väl utklädd och hade talat en sådan ypperlig värmländska, att ingen hade kommit på den tanken, att det kunde vara den söta Stockholmsfrun.

Men denna lilla lustighet hade satt de andra förmågorna i gång, och frampå kvällen började Kristofer Wallroth sjunga Erik Böghs visor. Han hade just ingen stor röst, men han lade så mycket mer an på utförandet, och alla hans åhörare lågo dubbla av skratt. Och allra sist hade auditör Afzelius knutit en liten sidenduk om huvudet och kastat en mantilj över axeln för att deklamera och sjunga Emelies Hjertebanken. Och det blev förstås aftonens glansnummer, för auditören var överdådig, då han spelade en ung, hjärtnupen flicka.

Medan allt detta pågick, måtte visst klockar Melanoz ha suttit och förargat sig över att det bara var sådant där stadsfolk, som förstod sig på att ställa till något roligt för löjtnanten och hans gäster. Han tyckte nog, att detta gick hans ära för nära.

Nästa år var det han, som slog ett stort slag. Det var så, att löjtnanten hade skänkt en hop små gevär, som voro tillyxade hemma på Mårbacka, till Östanby skola, för att skolbarnen skulle kunna lära exercis. Han hade till och med skickat en gammal sergeant till skolan för att undervisa dem i de första handgreppen. Härav tog sig klockarn anledning att marschera till Mårbacka med alla sina skolbarn på löjtnantens födelsedag.

De buro en fana i spetsen, de trummade på en trumma, och de hade sina gevär på axeln. Det såg ut som en hel krigshär, när de tågade utför allén. De voro så många, att deras tåg räckte från drängstugan ända fram till verandan, där klockarn, som anförde skaran, lät den göra halt.

Först sade han några ord om att dessa barnen voro komna för att tacka löjtnant Lagerlöf, som hade tänkt på att deras kropp behövde utbildning likaså väl som deras själ. Sedan lät han dem visa hur de kunde marschera och göra höger om och vänster om och sluta leden och skyldra gevär.

Det var en präktig överraskning, som klockarn hade funnit på. Löjtnanten blev lycklig över den, och hans gäster voro roade.

Vad den gamla hushållerskan och mamsell Lovisa och fru Lagerlöf tyckte, när de mittunder ett stort kalas måste skaffa kaffe med dopp åt sextio barn, det kan man också tänka sig. Varje ny sjuttonde augusti kommo de med förskräckelse ihåg det stora barntåget och hoppades, att klockarn inte skulle infinna sig så manstark någon mer gång.

Denna samma dag, som klockarn kom med skolbarnen, hade ingenjör Noreen och hans hustru också råkat tänka på att det var olämpligt, att utsocknes folk skulle ensamma ställa till något roligt den sjuttonde augusti. Frampå kvällen blev det vackert månsken, och då iförde sig ingenjörn en kort, svart sammetskappa och en plymprydd barett och fru Emelie en gammaldags klänning med höga puffärmar. Och så uppförde de på sandgången nedanför verandan ett par scener ur Börjessons Erik XIV. Detta uppträdande i månskenet var vackrare, än någon kunde tänka sig, för Erik Noreen hade så alldeles levat sig in i kung Eriks roll, att man tyckte, att varje ord var som taget ur hans eget hjärta, och hans hustru var söt och blyg och litet förskrämd, såsom en Karin Månsdotter borde vara.

Nästa år var det mera folk än någonsin på Mårbacka den sjuttonde augusti. Den ena vagnen och trillan och åkkärran körde fram efter den andra. En sjuttio, ja, kanske åttio människor kommo på en liten stund. Det var ju klart, att det hade spritts ut åt alla håll, att på Mårbacka kunde man den dagen få vara med om många roliga saker, som inte stodo till buds någon annanstans.

Men den gången var löjtnanten rätt generad, därför att det inte fanns något märkvärdigt att bjuda de främmande. Denna dag gick det till på Mårbacka som på ett vanligt kalas. Ungdomen fick börja dansa i god tid på eftermiddagen, herrkarlarna sutto och språkade vid sina toddyglas, de äldre damerna hade slagit sig ner i förmaket och njöto av bär och konfekt. Ingen hade tråkigt, för auditör Afzelius och prosten Hammargren på det ena hållet och fru Hedda Hedberg och fru Nana Hammargren på det andra, de kunde konsten att underhålla ett sällskap. Men ingen tycktes ha berett sig på något uppträdande. Inte en gång så mycket som ett vanligt födelsedagstal gick av stapeln.

Löjtnanten kastade blickarna åt alla håll. Ingenstans märktes några hemlighetsfulla miner och beskäftiga förberedelser.

När det började skymma, kom en myckenhet folk från hela omnejden vandrande till Mårbacka. De stodo i mörka massor på den breda sandgången utanför boningshuset och väntade. Löjtnanten tyckte, att det var synd, att alla dessa hade gjort sig besvär att gå dit. Där fanns ju ingenting att se.

När kvällsvarden var äten, märkte han ändå, att det gick en liten rörelse av spänning och förväntan genom sällskapet.

Man kom fram till honom med en blomstersmyckad länstol och bad, att han skulle ta plats. Och knappt satt han där, förrän han lyftes i höjden på starka armar. Jan Asker stämde upp en marsch, herrarna bjödo damerna armen, och i ett långt tåg bar det av ut i natten. Men länge gick man inte i mörkret. Stegen ställdes åt trädgården, och bara man hade vikit om hörnet av manbyggnaden, såg man hela området framför sig upplyst av en massa kulörta lyktor.

Löjtnanten bars genom de illuminerade gångarna ända ner till den lilla parken. Det var första året, som man på Mårbacka hade försökt sig på dylik eklärering, och han blev rent häpen över hur vacker trädgården tedde sig. Kunde det vara samma mark, där han och den gamla trädgårdsmästarn hade gått och stakat och mätt bara några få år förut?

Från alla håll hördes hänförda utrop. Vad buskagerna stodo mörka och hemlighetsfulla, vad gångarna voro djupa och oändligt långa under sina lövvalv! Vad blommorna lyste fagra i den skiftande belysningen, och hur hängde inte bladmassorna över träden som kostbara, mångfärgade draperier!

Tåget stannade i en av uthuggningarna i parken. Löjtnantens stol sattes ner, och hans bländade ögon sågo in i en grotta, rest av blommor och blad, där Flora stod på en piedestal med en hop smånymfer omkring sig och med härligt klingande röst avsjöng en tacksamhetssång till trädgårdens skapare.

»Å, jag kunde väl veta, du Hedda,» ropade löjtnanten till den sköna blomstergudinnan, »jag kunde väl veta, att du inte skulle ha glömt bort mig.»

III.

Klockan är ungefär fyra på eftermiddagen den sjuttonde augusti, och de yngsta småflickorna på Mårbacka, Selma och Gerda, hålla på att kläda om sig till festen, då innepigan kommer in på vindskontoret, där de hålla till, för sitt eget rum ha de naturligtvis avstått till resande släktingar.

»Selma och Gerda får lov å komma ner å ta emot,» ropar hon. »Ingen ann' ä färdig, å di första åkdona kommer redan utför allén.»

Nu få småflickorna minsann bråttom, men på samma gång far en ilning av lycka igenom dem. Tänk, att det börjar, tänk, att det är den sjuttonde augusti, som börjar!

De knäppa sina klänningar, sätta fast halsduksrosetten och skynda ner. Ingen vuxen syns till. Inte en gång deras äldre syster kan hjälpa dem att ta emot, därför att hon håller på med generalrepetitionen av aftonens teaterstycke.

De främmande sitta redan på verandan. Det är herr Nilsson ifrån Visteberg med hustru och en tre, fyra barn. De komma alltid för tidigt till bjudningar, men aldrig göra de sig så bråttom som den sjuttonde augusti. Och det undra de små flickorna inte alls på. Alla människor måste ju längta efter att få komma till Mårbacka en sådan dag.

Det blir kanske litet långsamt både för de främmande och deras små värdinnor, innan nästa åkdon kommer och hemfolket börjar visa sig. Men i dag är det den sjuttonde, i dag fäster man sig inte vid småsaker.

De, som komma därnäst, äro långväga folk. Det är pastor Alfred Unger från Västra Ämtervik och hans familj. De komma i vagn med två hästar för och ha åkt över två mil. Vagnen är full av fruntimmer och barn, men själv sitter pastor Unger på kuskbocken och kör, för han är en riktig hästkarl.

Löjtnant Lagerlöf är äntligen färdig och kommer just ut på verandan, när pastor Unger kör in på gården.

»Men vad tusan, Alfred,» ropar han åt honom, »vad har du gjort åt hästarna dina? De är ju lika som två bär.»

»Tyst med dig, och förråd inga hemligheter på din födelsedag!» ropar pastor Unger tillbaka.

Se, saken är den, att han har två vackra vagnshästar, som skulle ha varit alldeles lika varandra, om inte den ena hade haft en bläs i pannan. Men pastorn har hittat på att sätta in ett par vita skinnstycken mellan remmarna, som korsa sig över pannan på hästarna, så att ingen kan tro annat, än att hästarna äro alldeles lika.

Man skulle alls inte ha kunnat misstänka knepet, men pastor Unger var så stolt över sitt påhitt, att han berättade det till höger och vänster, och på så sätt hade löjtnanten fått reda på det.

Men det är för resten inte bara en vagn, som kommer från prästgården i Västra Ämtervik. Nu visar sig också en höskrinda, full av ungdom. Det är släktingar från Karlstad, som ha råkat komma så lämpligt, att det passar sig för dem att resa med till Mårbacka.

Vagn efter vagn fortfar att rulla in på gården. Där komma Gårdsjöborna, som äro de käraste gästerna. De köra fram med en hel rad av åkdon. Dels äro de många själva, dels ha de Oriel och Georgina Afzelius samt Kristofer Wallroth och hans unga syster Julia boende hos sig.

I en av Gårdsjövagnarna fraktas några stora, märkvärdiga, vita bylten, som skola bäras upp på teatern. Selma och Gerda bli förfärligt nyfikna. De fråga småflickorna Wallroth vad detta kan betyda, men de äro bundna av tysthetslöfte och få ingenting säga. Bara så mycket kunna de förmås att förråda, som att morbror Oriel har hittat på något obeskrivligt roligt.

Sedan kommer gamla ingenjör Ivan Warberg från Angersby, körande en trilla, som är alldeles full av vackra flickor.

Det blir ett jubel på verandan. En sådan inbiten ungkarl som Ivan Warberg! Vad har det tagit åt honom?

Allesammans veta för övrigt mycket väl, att de unga flickorna äro hans systerdöttrar, som gästa honom under sommarn, men de kunna inte låta bli att göra Ivan förlägen.

Småflickorna Lagerlöf säga till varandra, att det är märkvärdigt, att inte fru Hedda syns till. Hon bor inte i Ämtervik nu längre, men de ha ändå hoppats, att hon skulle komma och ställa till något roligt. Det kan liksom inte bli en riktig sjuttonde augusti, om inte hon är med.

Nu komma också de närmaste grannarna. Pastor Milén och hans pojkar ha flyttat till en annan socken. I dag är det den långa, vackra pastor Lindegren och hans lilla trevliga fru, som komma vandrande från prästgården. Från den andra granngården, Där Ner i Mårbacka, komma fader Olov och mor Kerstin.

De äro visst inte det enda bondfolket, som vill gratulera löjtnanten. Gubben Jon Larsson i Södra Ås, han, som är den rikaste i socknen, kommer med sin dotter. Riksdagsman i Bävik är där med sin hustru och kyrkovärden i Västmyr likaså med sin.

Eftersom ingen är bjuden, är det ganska spännande för de små flickorna att stå på verandan bredvid löjtnanten och se vem som kommer. En, som de vänta med stor oro, är gamla Jan Asker. Bara han inte har blivit stött på något vis, så att han inte infinner sig!

De försöka räkna dem, som komma, men det går inte. Folk strömmar till från alla håll. Månne det kan vara hundra gäster anlända? De önska det livligt, de tycka, att det låter så präktigt, när någon säger, att det var hundra personer samlade på Mårbacka den sjuttonde augusti.

Men detta mottagandet är ju bara inledningen till det, som komma skall. På samma sätt är det med kaffedrickningen ute på gräsplanen. Det är sådant, som barnen längta att få slut på.

Äntligen kommer det till en början. Mässingssextetten ställer upp sig framför trappan med sina blänkande horn. Herrarna bjuda damerna armen, en marsch spelas upp, och med musiken i täten tåga alla paren genom trädgården neråt den lilla parken.

Man samlas omkring ett bord, där en massa glas stå påfyllda med bischoff och punsch, för vin, det förekom just aldrig på Mårbacka, och glasen langas ut till de närvarande. Och nu står det ju klart för var och en, att stunden är kommen för födelsedagstalet och skålen för löjtnant Lagerlöf.

Ingenjör Erik Noreen och riksdagsman Nils Andersson i Bävik och herr Nilsson i Visteberg, de stå där alla tre med sina tal färdiga. De se på varandra och tveka och undra. Ingen vill tränga sig fram och ta ordet från medtävlarn.

»Nå, ska det inte bli något av?» säger löjtnanten. Sådana där högtidliga tal äro inte i hans smak, så att han bara längtar att få denna del av programmet överstökad.

Då hörs en klar röst med klingande stockholmskt uttal tätt bakom honom, och då han vänder sig om, träder

en skön zigenerska fram ur snåren och ber att få spå honom. Hon fattar hans vänstra hand mellan sina och börjar förklara dess linjer.

Löjtnant Lagerlöf hade legat farligt sjuk föregående vinter, och för att återvinna hälsan hade han under sommarn gjort en ny resa till Strömstad. Men alla de mandater och bedrifter, som han har utfört på denna sista resa, dem läser nu zigenerskan i hans hand, och, vad mera är, hon återger dem på klingande vers.

Det är roligt, och det är också litet näsvist och elakt, så att folk får skratta, och löjtnanten blir förtjust.

»Du är ändå numro ett, du Hedda,» säger han.

Men då fru Hedda har utbringat hans skål och själv anfört hurraropen och sextetten har tutat en fanfar, ger hon de tre talarna från Östra Ämtervik ett svepande ögonkast.

»Förlåt, att jag kom i vägen och störde! Nu är det de insocknes tur.»

»De insocknes är redan slagna till slantar, fru Hedberg,» säger ingenjör Noreen.

Just i detsamma ljuder gamla Jan Askers klarinett långt uppe i trädgården. Och på samma gång ser man ett skimmer av blanka hjälmar och harnesk uppe mellan träden.

Det visar sig, att Jan Asker och klockar Melanoz på vägen ha råkat på tre av de odödliga åsarna, Freja, Oden och Tor, som ämnade sig till Mårbacka, men hade råkat vilse. De ha hjälpt dem till rätta, och nu, då de väl äro framme, lämna de åt de strålande gudomligheterna att själva föra sin talan.

Nej, ingen talan. De tre gudarna sjunga på den kända melodien till Kom, sköna Maj, och blicka ett kväde om allt det, som i löjtnant Lagerlöfs tid har byggts och skapats på Mårbacka. Vart ord är sanning, och man ser flera, som inte kunna låta bli att få tårarna i ögonen. Löjtnanten själv är rörd över den gamla vännens dikt.

»Melanoz är styv i dag,» säger han. »Nu tror jag ändå, du Hedda, att det är de insocknes, som rår.»

Härmed är då festen lyckligen och högtidligen inledd. Sedan sprida sig gästerna i trädgården, de hälsa på i bärbuskarna och i klarbärsträden, ja, några vilja pröva om möjligen de goda astrakanerna på Mårbacka redan ha börjat mogna.

Men om en stund ljuder en ny fanfar. Återigen bjuda herrarna armen åt sina damer, och nu föra de dem ur trädgården in i huset och uppför den vådliga vindstrappan.

På vinden äro åskådarplatser ordnade framför en liten teater, uppsatt av vita draperier. Hela teatern är fru Lagerlöfs verk och är det nättaste man kan tänka sig.

En stunds väntan, och ridån går upp för ett allegoriskt sångspel, som har diktats av Oriel Afzelius samma förmiddag och bär titeln Munken och dansösen.

Händelsen är förlagd till löjtnant Lagerlöfs första födelsedag, den sjuttonde augusti 1819. Vid den nyföddes vagga visa sig inte de vanliga féerna, men två symboliska personligheter, en munk och en dansös. Och dansösen vill av pilten göra en glad och levnadslustig kavaljer, munken däremot önskar, att han skall bli en askesens och allvarets man. Efter en livlig tvist enas de dock om att leda var sin hälft av det lilla Mårbackabarnets levnadsbana. Det skulle alltså till en tid glatt få leva om som ung officer, därpå, under senare hälften av sitt liv, skulle det få slå sig i ro och öva abstinens och goda gärningar med Mårbacka till kloster.

Det är storartat, storartat. Oriel Afzelius som munk och Kristofer Wallroth som dansös, klädd i slöjor och flor, sjunga arior och duetter på melodier ur de mest kända operor, de gestikulera och parlamentera med högtidligaste patos och sluta äntligen tvisten med ett uppsluppet pas de deux.

Då ridån har fallit, vilja applåderna aldrig sluta. Man ropar, stampar och viftar. Fru Lagerlöf sitter där och är ängslig för att vindsgolvet inte skall hålla denna storm, men löjtnanten ropar med ljudlig röst:

»Aj, aj, Melanoz, nu är det igen de utsocknes, som har övertaget.»

Ungdomarna på Mårbacka ha övat in ett litet teaterstycke, och det är fördenskull, som teatern har blivit iordningställd. Men de känna sig modfällda nu, då de skola börja. De ha ju ingenting att visa, som kan tävla med morbror Oriels allegori.

Anna Lagerlöf är nu fjorton år, och det är första gången, som hon skall uppträda i en verklig roll. Stycket heter En cigarr, och hon skall spela den unga frun.

Det blir alls intet nederlag emellertid, och det är lilla Anna Lagerlöfs förtjänst. Var i all världen tar den lilla flickan sitt mod och sin förmåga ifrån? Hon spelar så näpet och så säkert, att åskådarna inte kunna upphöra att förvånas, »Den där flickan kommer att bli en hjärteklämma,» säga de. »Nej, men den lilla tösen är ju riktigt vacker,» heter det på annat håll. »Och så väl hon spelar sen!»

Det blir applåder och inropningar utan någon ände.

»Ser löjtnanten,» ropar klockar Melanoz mittigenom larmet, »att de insocknes står på sig!»

Till sist praktiserar man sig dock ner för vindstrappan, och nu griper man sig an med dans och prat, med toddydrickande och historieberättande, som man ända hittills inte har fått tid till.

Supén serveras framemot midnatt, och efter den följer tändandet av de kulörta lyktorna. Den saken får inte fattas. Den kommer tillbaka år efter år.

Denna natt har man för omväxlings skull förlagt ekläreringen till gårdsplanen.

Ack, det är bra vackert, då mamsell Lovisas blomgrupper stå i mångfärgat ljus, när hängasken genomstrålas som en lykta, när de mörka buskagerna fyllas såsom av eldblommor!

Nu komma alla människor ut för att se på illuminationen. Man blir stående som förblandad. Var har all denna skönhet kommit ifrån? Man befinner sig ju i ett sagoland.

Kvartetten börjar sjunga med detsamma. Tonerna komma och fylla ut stämningen.

Då händer något märkvärdigt. Det är, som om en söt, ljum vind komme susande. Ja, egentligen vet man inte vad det är, men alla dessa människor, som under en samvaro av snart tio timmar ha pratat, dansat, lekt, sett skådespel och hört sång och tal, de äro nu likasom tillräckligt förberedda. Då de möta nattens och sångens skönhet, fyllas de av en ljuv yrsel, av en mild hänförelse. Vad livet är skönt, vad ögonblicken äro dyrbara, vad varje andedrag är för en njutning!

Allt, vad sångarna sjunga, varje ord, varje ton finner gensvar. Och än mer: man känner, att dessa känslor äro gemensamma. Alla äro förenade av en stor lycka.

Fru Hedda Hedberg får en idé. Hon ställer sig på verandans översta trappsteg och börjar sjunga Värmlandsvisan.

Alla sjunga med. På detta sätt finna de ett uttryck för sina känslor. Ack, Värmeland, du sköna, du härliga

land!

Man tycker sig höra hur det sjunger borta i buskar och snår. Man tycker sig ana, att Mårbackas tomtar dansa en kontradans nere under de stora lönnarna till denna sköna melodi.

Man trycker varandras händer. Man ser tårar i varandras ögon. Man förvånas inte. Det är ju en sådan outsäglig lycka att vara till, att man inte kan låta bli att gråta.

När sången tystnat, stiger ingenjör Noreen fram på den plats, som fru Hedda nyss förut hade intagit. Också han vill tolka stundens stämning.

»Det är detta, som är den sjuttonde augusti,» säger han. »Det är inte sången, inte skådespelen, inte dansen, inte människovimlet, utan det är detta, som vi nu känner, den stilla, högtidliga lycka, som nu har trängt in i våra hjärtan, den kärlek och genkärlek, som genomströmmar natten.

»Det är detta, som vi längtade efter, då vi reste hit. Det är detta, som vi ska komma tillbaka för att söka nästa år.

»Kära bror Erik Gustav, hur kommer det sig, att vi måste fara hit till dig för att känna oss försonade med vårt öde, stolta över vårt land, lyckliga över oss själva och över alla, som omger oss? Du är ingen stor och märkvärdig man. Du har inte utfört några märkvärdiga ting. Men du äger den stora välviljan, den öppna famnen. Vi vet, att om du förmådde, skulle du vilja omfatta oss och hela världen i ett stort famntag.

»Därför är det, som det varje år lyckas dig att för några timmar skänka oss litet salighet, litet paradis, litet av detta, som vi på vårt språk hår i Östra Ämtervik kallar den sjuttonde augusti.»

EFTERSKRIFT

Det var den sjuttonde augusti år 1919.

Jag hade låtit binda en krans så vacker, som den kunde åstadkommas på Mårbacka, och med den framför mig i droskan åkte jag till kyrkan. Jag var högtidsklädd själv, åkdonet var nymålat och blänkande, och hästarna hade de bästa selarna på sig.

Det var den vackraste dag man kunde tänka sig. Det låg solsken över jorden, det fanns värme i luften, och några vackra, vita molntappar summo fram över himmelen. Ingen blåst, ja, inte det minsta drag kändes från något håll. Det var söndag, och jag såg helgdagsklädda barn leka på gårdarna och helgdagsklädda människor rusta sig till kyrkresa. Varken kor eller får eller höns gingo i vägen för droskan, när den for genom Ås by, såsom de brukade göra om vardagarna.

Det var en årsväxt, som om vi skulle ha kommit tillbaka till den gamla, goda tiden. Alla de hörännen, som jag for förbi, voro så fullstoppade, att dörrar och luckor inte hade kunnat stängas. Alla rågåkrar voro betäckta med täta rader av skylar, alla de äppleträd, som växte framför Ås-husen, voro fulla av rodnande äpplekart, och alla de nysådda trädesmarkerna voro fulla av nyuppkommen brodd, som just höll på att gå över i grönt.

Jag satt och tänkte på att det här skulle allt löjtnant Lagerlöf, som i dag hade sin hundraårsdag, ha tyckt om att se. Detta var välmåga, det var inte som under 1918 och 1917 och 1915 och 1914 och 1911, dessa förfärliga år, då det inte hade gjort annat än torkat. Åt det här skulle han ha glatt sig, han skulle ha nickat för sig själv och besannat, att det i alla fall inte fanns något ställe i Värmland, där det kunde växa så som i hans socken.

Under hela kyrkresan hade jag honom i tankarna. Den här vägen genom Ås hade han rest otaliga gånger, och jag kunde föreställa mig med vilket intresse han skulle ha lagt märke till alla förändringar. Vartenda hus, som var ommålat, vartenda fönster, som var upphugget, vartenda tak, som hade blivit omlagt med tegel, skulle han ha pekat på och yttrat sig om. Stugan Där Fram i Ås skulle han ha blivit glad åt, därför att den var sig alldeles lik. Men när han fick se, att det gamla boningshuset hos Jan Larssons, som var det förnämsta på hans tid, hade blivit rivet, skulle han inte ha kunnat låta bli att känna en riktig saknad.

Han hade ju aldrig varit någon motståndare till förändringar och förbättringar, även om det hade funnits en del gammalt, som han inte hade velat rubba på. Säkert skulle han ha sagt, att vi voro ena stackare, som ännu i dag hade likaså sneda och lutande gärdesgårdar som på hans tid. Och att vägdikena alltjämt voro igengrodda och broarna klena och fulla av farliga hål och att gödselstäderna ännu lågo kvar i vägkanten, det skulle inte ha glatt honom.

När jag kom till vägkorset, där det var slut på bygatan och stora landsvägen tog vid, skulle det ha varit bra roligt att få rikta hans blickar uppåt mot badhotellet, som låg där i backarna, och berätta för honom, att Ås brunn numera besöktes av hundratals badgäster varje sommar. Det skulle ha glatt honom, att den tanken, som han hade haft, att där borde kunna bli en stor badanstalt, inte hade varit så alldeles förfelad.

Jag skulle allt bra gärna ha velat ha honom bredvid mig i vagnen, när jag for över Ämtbron. Det hade varit roligt att få visa honom, att älven dessa sista år äntligen hade blivit utgrävd och låg rak mellan sina stränder. Nu hade den inte mer makt att stiga över sina bräddar vid varje regnfall och förvandla dalbottnen till en sjö ända från Mårbacka och hit ner till bron.

När jag for förbi Östanby skolhus, tyckte jag mig se honom stå på skolgården lycklig och nöjd, såsom alltid, då han hade fullt med barn omkring sig, och med fulla händer kasta ut kopparslantar bland småttingarna.

Otaliga gånger hade jag hört honom säga, att folkundervisningen var en olycka och skulle bringa oss på fall, men ändå reste han ner till Östanby skolhus varje examensdag och höll ut där i timtal, medan hans goda vän klockar Melanoz frågade ut barnen i katekes och historia och visade hur skickliga de voro i räkning och skrivning. Och jag tror inte, att det fanns någon i skolsalen, som var så glad som han åt alla lyckade svar och åt alla vackra betyg och premier. Jag mindes hur ofta jag hade förvånat mig över detta förr i världen. Nu förstår jag ju, att så snart som det gällde barn, då kastades principerna åt sidan.

Jag kom så väl ihåg hur det var, när vi körde in på platsen framför kyrkan förr i världen, då folk sprang åt sidan för vagnen under glada hälsningar och löjtnant Lagerlöf satt där och smålog samt oupphörligen förde handen till hattbrättet. Nu, då jag åkte fram över samma plats, tycktes det mig, att det var bra ensamt och tomt omkring mig. Ensam satt jag i vagnen, och bland alla, som voro komna till kyrkan, var jag ensam om att minnas, att denna dag var min fars hundraårsdag.

Jag steg ur åkdonet och gick till graven borta på kyrkogården med kransen för att lägga ner den. Och mitt sorgsna hjärta grät över att de lågo där döda, alla dessa, som jag älskat. Far och mor, farmor och faster och den gamla hushållerskan — alla hade jag varit med om att mylla ner här i djupet.

Jag längtade efter dem, jag önskade, att de åter skulle komma och befolka detta Mårbacka, som de hade byggt upp med sitt arbete.

Men stilla, tysta och otillgängliga sovo de där nere. De tycktes inte höra mig.

Kanske att de dock gjorde det. Kanske att dessa minnen, som ha kringsvävat mig de sista åren, voro utsända från dem. Jag vet inte, men jag älskar att tro det.

INNEHÅLL.

Strömstadsresan.

Den gamla hushållerskans historier.

Gamla byggnader och gamla människor.

Det nya Mårbacka.

Vardag och fest.
